

**KIELIHARJOITTELU VENÄJÄN KIELEN
KÄÄNTÄMISEN JA TULKKAUKSEN
OPPIAINEESSA**

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (venäjä)
Pro gradu –tutkielma
Sanna-Maria Tolvanen
Toukokuu 2002

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

TOLVANEN, SANNA-MARIA: Kieliharjoittelu venäjän kielen kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineessa

Pro gradu –tutkielma, 104 sivua, 12 liitesivua (2 liitettä)
Käännöstiede (venäjä)
Toukokuu 2002

Tutkielmassa selvitetään Tampereen yliopiston venäjän kielen kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineeseen sisältyvän kieliharjoittelun erilaisia suoritustapoja, niiden valintaan vaikuttaneita syitä sekä opiskelijoiden mielipiteitä harjoittelun tavoitteista, toteutuksesta ja parannusehdotuksista. Aineisto tutkielmaa varten kerättiin postikyselyn avulla. Kohdejoukoksi valittiin ko. oppiaineessa kieliharjoittelusta lukuvuosien 1995-2000 aikana suorituserkinnän saaneet opiskelijat. Otoksessa oli 50 opiskelijaa, vastausprosentiksi tuli 60.

Tutkielman alussa tarkastellaan yleisellä tasolla mm. kohdekuulttuurissa vietetyn ajan merkitystä kääntäjäopiskelijalle. Venäjän kieliharjoittelun vaatimukset ja yliopiston tarjoamat mahdollisuudet kieliharjoittelun suorittamiseen esitellään lyhyesti.

Kyselyn tulosten perusteella voidaan sanoa, että suosituin harjoittelutapa on opiskelu (joko kielikursseilla tai yliopistossa): vastaajista 90 % oli suorittanut kieliharjoittelun opiskelun muodossa, 10 % oli ollut työssä. 30 %:lla harjoittelu-aika oli ollut kaksi kuukautta, 83 %:lla 2-4 kuukautta.

Kieliharjoittelukohteesta tai mahdollisesta opetusohjelmasta ei oltu saatu riittävästi tietoa etukäteen. Opintojen suunnittelu oli ollut vähäistä, mikä heijastui suoritettuihin opintoviikkoihin. Mm. kieliharjoitteluun ohjauksessa koettiin olevan puutteita. Kieliharjoittelun tärkeimpinä tavoitteina pidettiin kielitaidon paranemista, vieraaseen kulttuuriin tutustumista ja maantuntemusta sekä uusia kokemuksia. Enemmistö vastaajista arvioi tavoitteidensa toteutuneen hyvin tai kohtuullisesti. Huomattavaksi kielitaitonsa tason nousun arvioineista opiskelijoista 64 % oli käyttänyt vapaa-ajan kielenään pääasiassa venäjää. Puolet vastaajista kannatti kieliharjoittelusta saatavien opintoviikkojen suhteuttamista harjoittelun pituuteen, 40 % oli harjoittelun pidentämisen ja vaatimusten lisäämisen kannalla.

Mielenkiintoista olisi jatkossa verrata tuloksia keskitettyyn kieliharjoitteluun osallistuneiden kokemuksiin.

Avainsanat: kieliharjoittelu, opiskelu ulkomailla, opiskelija-vaihto, venäjän kielen kääntäminen ja tulkkaus.

SISÄLTÖ

TAULUKKOLUETTELO.....	1
1 JOHDANTO.....	2
2 KIELI- JA KULTTUURIKOMPETENSSI.....	4
2.1 KIELEN JA KULTTUURIN YHTEYS	5
2.2 KIELEN JA KULTTUURIN YHTEYDEN MERKITYS KÄÄNTÄJÄOPISKELIJALLE	6
2.3 KIELIHARJOITTELU AIEMMISSÄ TUTKIMUKSISSA	10
2.4 KIELIHARJOITTELU ASEMA OPETUSSUUNNITELMASSA	13
2.5 TAMPEREEN YLIOPISTON TARJOAMAT MAHDOLLISUUDET VAIHTO-OPISKELUUN	15
2.5.1 Monenkeskiset vaihto-ohjelmat	15
2.5.2 Kahdenväliset vaihto-ohjelmat	17
2.5.3 Venäjän kieliharjoittelun suorittaminen sopimusyliopistoissa opiskellen	18
3 KYSELYTUTKIMUS	24
3.1 TUTKIMUSMENETELMÄN VALINTA.....	24
3.2 KOHDEJOUKON VALINTA	25
3.3 KYSELYLOMAKKEEN LAADINTA JA KYSELYN TOTEUTUS	26
4 KIELIHARJOITTELUUN ARVIOINTI	30
4.1 TAUSTATIEDOT	31
4.2 KIELIHARJOITTELUKOHTEEEN VALINTA JA HAKUPROSESSI	38
4.2.1 Suoritustavan ja kohteen valinta	38
4.2.2 Tietolähteet kohteen valinnan jälkeen ja hakuprosessi.....	44
4.2.3 Kieliharjoitteluun ohjaus	48
4.2.4 Etukäteistiedot kieliharjoittelukohteesta	50
4.3 KIELIHARJOITTELUSSA	57
4.3.1 "Venäjä on koettava, jotta sitä voi ymmärtää"	57
4.3.2 Opiskelijoiden ja opetuksen taso sekä motivaatio-ongelmat	60
4.3.3 Kieliharjoitteluajan opinnot	64
4.3.4 Yliopiston omien vaihto-ohjelmien plussat ja miinukset.....	65
4.4 KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT JA VAPAA-AIKA.....	69
4.4.1 Kieliharjoittelujakson rahoittaminen ja viisumijärjestelyt	69
4.4.2 Sosiaalinen ohjelma opiskelun/työn ulkopuolella	71
4.5 MITÄ HARJOITTELUSTA JÄI KÄTEEN?	75
4.5.1 Kieliharjoittelun anti ja tavoitteiden toteutuminen	76
4.5.2 Korvaavuudet kieliharjoittelujakson opinnoista.....	78
4.5.3 "Kasvattava kokemus" – "sikähauska loma".....	80
4.6 PARANNUSEHDOTUKSIA KIELIHARJOITTELUUN TOTEUTUKSEEN	83
4.6.1 Opiskelijoiden parannusehdotukset.....	83
4.6.2 Kieliharjoittelukohteen arviointi ja harjoittelun painoarvo koulutuksessa	86
5 YHTEENVETO	90
РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ.....	95
LÄHTEET	102
LIITTEET	
Liite 1 Kieliharjoittelun arviointi –kysely	
Liite 2 Muistutus vastaamatta jättäneille	

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Sopimusten opiskelijavaihtoa koskevat yleiset etuudet	20
TAULUKKO 2. Kieliharjoittelun suoritustavat.....	33
TAULUKKO 3. Harjoitteluajankohta suhteessa opintojen aloitukseen	35
TAULUKKO 4. Kieliharjoittelun kesto harjoittelutavan mukaan luokiteltuna.....	36
TAULUKKO 5. Kielikursseille osallistuneet: Tieto harjoittelumahdollisuudesta.....	39
TAULUKKO 6. Yliopiston vaihto-ohjelma: Tietolähde kohteen valinnan jälkeen	46
TAULUKKO 7. Ongelmia aiheuttaneet seikat harjoittelumuodoittain luokiteltuna.....	54
TAULUKKO 8. Kieliharjoittelulle asetetut tavoitteet	59
TAULUKKO 9. Vapaa-aikana pääasiallisesti käytetty kieli / kieliyhdistelmä	72
TAULUKKO 10. Harjoittelun anti.....	77
TAULUKKO 11. Kieliharjoittelusta saadut opintoviikot.....	79

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää Tampereen yliopistossa venäjän kielen kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineessa opetusohjelmaan kuuluvan kieliharjoittelun erilaisia suoritustapoja sekä erilaisten valintojen taustalla olevia syitä. Lisäksi kartoitetaan mm. ulkomaisten opintojen sisältöjä, kieliharjoitteluun liittyviä käytännön järjestelyjä sekä opiskelijoiden mielipiteitä kieliharjoittelun hyödyllisyydestä, tavoitteista ja osuudesta opetusohjelmassa. Esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin pyrin saamaan vastauksia: miksi opiskelijat eivät hyödynnä yliopiston tarjoamia vaihtomahdollisuuksia enemmän; mitä yliopisto tai laitos voisi tehdä paremmin; pitäisikö pakollisen kieliharjoittelun olla kestoaltaan pidempi ja mitä eroja kieliharjoittelun odotuksissa, ongelmassa ja tuloksissa on eri tavoin harjoittelun suorittaneiden välillä. Aiheen tekee mielenkiintoiseksi ensinnäkin se, ettei laitoksella ole kerätty järjestelmällisesti tietoa siitä, miten opiskelijat ovat harjoittelunsa suorittaneet. Toiseksi kieliharjoittelua on tutkittu melko vähän; useimmiten sitä sivuavat tutkimukset ja kirjoitukset koskevat yleisesti ulkomailla opiskelua ja siihen liittyviä ilmiöitä. Tutkielman tarkoituksena on myös antaa suuntaviivoja kieliharjoittelun kehittämiseksi vastaamaan paremmin opiskelijoiden odotuksia, tarpeita ja tavoitteita sekä tuoda esiin nykyisen järjestelmän puutteita.

Kohderyhmäksi valittiin kieliharjoittelunsa lukuvuosien 1995-2000 aikana suorittaneet opiskelijat siten, että käytännössä kieliharjoittelu oli voitu suorittaa osittain tai jopa kokonaan jo aiemmin, mutta merkintä suorituksesta oli haettu ko. ajanjaksona. Aineisto tutkielmaa varten kerättiin kyselytutkimuksen avulla. Kaikille otokseen kuuluneille 50 opiskelijalle lähetettiin postitse kyselylomake ja valmiiksi maksettu palautuskuori. Vastausprosentti yhden muistutuskirjeen jälkeen oli 68, mutta 60 % vastauksista oli käyttökelpoisia.

Kyselyllä kerättiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tietoa. Tutkiel-
massa pyritään löytämään yhteyksiä mm. harjoitteluun tyytyväisyyden ja
tietyn harjoittelutavan välillä sekä selvittämään, oliko harjoittelujakson pi-
tuudella tai aiemmalla kielialueella oleskelulla vaikutusta harjoittelutavan
valintaan. Myös kieliharjoitteluun lähtevän opiskelijan iän ja valitun har-
joittelutavan yhteyttä tarkastellaan sekä kielitaidon kehittymistä harjoitte-
luaikana suhteessa vapaa-ajalla käytettyyn kieleen. Tutkimusote on kar-
toittava ja selittävä, johtopäätöksiä kautta pyrin myös esittämään ehdo-
tuksia kieliharjoittelun eri osa-alueiden kehittämiseksi.

Tutkielman alussa tarkastelen kielen ja kulttuurin yhteyttä sekä kohde-
kulttuurissa vietetyn ajan merkitystä yleensä kielten opiskelussa. Selvitän
lyhyesti kieliharjoittelun aiempaa tutkimusta sekä venäjän kieliharjoittelun
asemaa oppiaineen opetussuunnitelmassa ja sille asetettuja vaatimuksia.
Tämän jälkeen esittelen Tampereen yliopiston tarjoamat mahdollisuudet
vaihto-opiskeluun sekä venäjän kieliharjoittelun suorittamiseen opiskelun
muodossa yliopiston omissa sopimusyliopistoissa. Kolmannessa luvussa
selvitän kyselytutkimuksen laadintaa ja toteutusta, neljäs luku koostuu
kieliharjoittelujaksojen arviointia kartoittaneen kyselyn purusta ja tulosten
tarkastelusta.

2 KIELI- JA KULTTUURIKOMPETENSSI

Kansainväliseksi minkä tahansa inhimillisen toiminnan tekee toimijoiden erilainen etninen alkuperä: eri kulttuureista ja maista kotoisin olevien ihmisten kanssakäyminen on kansainvälistä. Globalisoitumisen, yhä kehittyvän informaatiotekniikan ja reaaliaikaisten uutisten aikakautena kansainvälistymisen mukanaan tuomat vaatimukset näkyvät jo melkein kaikilla ihmisen toimialoilla, koulutuksen sektorilla ja erityisesti kieliammattilaisten koulutuksessa kansainvälisyys on itsestänselvyys. Kääntäjiksi ja tulkeiksi valmistuvien oletetaan ilman muuta hallitsevan opiskelemaansa kielen lisäksi myös kohdekulttuurin toimintatavat, traditiot ja käyttäytymisnormit. Luonnollisesti tämä edellyttää omakohtaisia kokemuksia ja pidemmän ajan viettämistä kyseisen kulttuurin vaikutuspiirissä, sillä kieli ja kulttuuri ovat sidoksissa toisiinsa. Yllättävän monella venäjän oppiaineesta valmistuvalla tuntuma kohdekulttuuriin ja -maahan jää kuitenkin hyvin vähäiseksi, useassa tapauksessa lyhyehkön kieliharjoittelun varaan.

Kansainvälinen kokemus on myös eräs keino erottua valmistuvien uusien maisterien massasta työmarkkinoilla. Kielten opiskelijat eivät valmistuessaan ole kuitenkaan välttämättä ahkerimmin vaihtojärjestelyjä hyödyntäneitä. Vuoden 2000 opiskelijavaihtotilastojen mukaan Tampereen yliopistosta eniten ulkomailla opiskelivat Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen opiskelijat (45 opiskelijaa, 14.8 % kaikista ulkomailla opiskelleista) sekä Poliitiikan tutkimuksen laitoksen opiskelijat (33 opiskelijaa, 10.9 %). Tosin kielten pääaineopiskelijat ovat listalla seuraavina: Käännöstieteen laitos (30), Filologian laitos I (30) ja Filologian laitos II (20). Väliin mahtuu ainoastaan Tiedotusopin laitos (26 opiskelijaa vaihdossa vuonna 2000). (Tampereen yliopiston kansainvälisyystilastoja vuodelta 2000: <http://www.uta.fi/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2000/kansainvalisyys/>)

2.1 Kielen ja kulttuurin yhteys

Kielen ja kulttuurin sidonnaisuus toisiinsa voidaan osoittaa mm. seuraavasti. Gudykunstin ja Kimin (1997) mukaan taustamme – kulttuurimme, kansallisuutemme ja kasvatuksemme – ja ainutlaatuiset yksilölliset kokemuksemme vaikuttavat tapaan, jolla me lähetämme ja tulkitsemme viestejä. Koska kenelläkään ihmisellä ei ole täsmälleen samaa taustaa tai yksilöllisiä kokemuksia kuin toisella, ei kukaan myöskään lähetä tai tulkitse viestejä samalla tavalla kuin toinen ihminen. Viestejä voidaan lähettää ihmiseltä toiselle, merkityksiä ei. (Gudykunst & Kim 1997, 7.)

Yli-Renko (1993, 19) toteaa 'kulttuurien välisen viestinnän' olevan kaikenkäsittävä termi, joka viittaa viestintään eri kulttuuritaustan omaavien ihmisten välillä. Kulttuurien välisessä viestinnässä, jossa vieras kieli on viestinnän väline, kielen ja kulttuurin välinen vuorovaikutus on merkittävä muuttuja. Vieraan kielen kielioopin, ääntämisen ja sanaston hallinta ei riitä todelliseen kulttuurien väliseen viestintään. Sanojen merkityksen lisäksi on tiedettävä myös niiden vivahteet ja sosiaaliset kontekstit vieraassa kulttuurissa. Vieraan kielen opetuksessa oppija on saatava tietoiseksi kielen ja kulttuurin vuorovaikutuksesta. (mts. 14.)

Tuntemattoman kohtaamiseen liittyy epävarmuutta niin kulttuurin sisäisessä kuin kulttuurien välisessäkin viestinnässä. Epävarmuuden vähentäminen on tehokkaan kulttuurien välisen viestinnän perusedellytyksiä, sillä tehokkaassa viestinnässä väärinkäsitysten määrä on mahdollisimman alhainen. Epävarmuutta vähentää esimerkiksi viestintätilanteiden sääntöjen tuntemus kuten tervehtimisrituaalien tunteminen. (Salo-Lee 1998, 16.)

Kulttuurien väliselle viestinnälle vaikeuksia tai jopa esteitä luovat kulttuurierot, joista emme ole välttämättä tietoisia, tai joita emme tule edes aja-

telleeksi mahdolliseksi väärinymmärryksen aiheuttajiksi. Kulttuurit voidaan luokitella esimerkiksi yksilöllisyyttä/yhteisöllisyyttä korostaviksi, maskuliiniksi/feminiiniseksi tai vanhuutta/nuoruutta ihannoiviksi. Mainitut seikat vaikuttavat eri kulttuurien edustajien asenteisiin ja tapaan ilmaista itseään ja mielipiteitään. Suoraan ja rehellisyyteen pyrkivään puhetapaan tottunut henkilö saattaa pitää epäsuorasti asioita ilmaisevaa tietämättömänä tai välinpitämättömänä, suora puhetapa taas koetaan loukkaavaksi tietyissä kulttuureissa. Kaikkia kulttuurien väliseen viestintään vaikuttavia tekijöitä ei ole mahdollista eikä edes tarpeenkaan luetella, seuraavat ovat kuitenkin yleisimpiä, joita havaitsemme kohdatessamme vieraan kulttuurin edustajan: eri kulttuurien aikakäsitykset, pukeutuminen, nonverbaali viestintä ja katsekontakti, äänen voimakkuus, puhe-etäisyys, toisen puheen keskeyttäminen ja koskettaminen.

2.2 Kielen ja kulttuurin yhteyden merkitys kääntäjä-opiskelijalle

Kulttuuriin perehtyminen on alusta alkaen oleellinen osa kielenopiskeluprosessia. Käännöstieteen opiskelijoille on selvää, ettei kääntäjä tai tulkki voi toimia pätevästi pelkän kielitaidon varassa, vaan kulttuurienvälisessä viestinnässä tarvitaan ehdottomasti kokemusperäistä tietoa toisen osapuolen kulttuurista, maasta ja yhteiskunnasta. Lisäksi on tiedostettava erot ja yhtäläisyydet omaan kulttuuriin.

Laihiala-Kankainen toteaa kulttuurin tiedostamisen olevan dialoginen prosessi: oma kulttuuri tiedostetaan parhaiten suhteessa toiseen kulttuuriin (1997, 11). Hänen mukaansa Walsh (1973) erottaa kulttuurin oppimisessa kaksi muotoa; kehityksellisen ja tarkoituksellisen. Kehityksellisellä oppimisella tarkoitetaan sosiaalistumisen kautta tapahtuvaa tietyn yhteisön kulttuurin, kielen ja tapojen oppimista (lapsen kasvaessa tietyssä yhteisössä

hän oppii ko. yhteisön kulttuurin). Vieraan kulttuurin oppiminen on useimmiten tarkoituksellista. Oppimisen kannalta tehokkaampi toimintaympäristö on itse vieras kulttuuri, sillä se antaa oppijalle runsaasti palautetta. (Laihiala-Kankainen 1997, 11-12.)

Kehittämämme stereotyypit ja omaamamme asenteet opitaan omaan kulttuuriin sosiaalistumalla. Asenteet ja stereotyypit luovat vuorostaan odotuksia, joiden mukaan oletamme muiden käyttäytyvän. Kommunikointimme vieraan kulttuurin edustajan kanssa merkittävimmin vaikuttavat suhtautumistavat ovat ennakoasenteet ja etnosentrismi. Suuressa määrin kumpikin johtaa väärään tulkintaan vieraan kulttuurin edustajan käytöksestä ja saa tulkitsemaan sitä oman kulttuurin standardien mukaan, mikä puolestaan lisää väärinymmärryksen mahdollisuutta. Tietyn asteiset ennakoasenteet ovat kuitenkin luonnollisia, ja näin ollen, halutessamme kommunikoida tehokkaasti vieraan kulttuurin edustajan kanssa, on syytä tietoisesti kontrolloida asenteellisia reaktioitaan. (Gudykunst & Kim 1997, 138.)

Salo-Leen (1998, 19) mukaan "käsitysten muuttumiseen sekä hyväksymisen ja ymmärtämisen lisäämiseen tarvitaan suotuisissa olosuhteissa tapahtuvaa eri kulttuurien edustajien läheisempää kanssakäymistä. [--] Epäsuotuisat olosuhteet sen sijaan synnyttävät kielteisiä odotuksia ja stereotypioita. Myönteisyys, tieto, taito ja motivaatio ovat tehokkaan kulttuurienvälisen viestinnän edellytyksiä."

Myös Yli-Renko (1993) toteaa tiedon muista kulttuureista ja niiden käyttäytymismalleista olevan paras keino etnosentrisyyttä vastaan. Ilman tätä tietoa ja kykyä ymmärtää vieraan kulttuurin edustajaa hänen standardiensa mukaan ei kulttuurienvälisellä viestinnällä ole mahdollisuuksia onnistua. Etnosentrisyydellä tarkoitetaan integraatiota ja lojaalisuutta sekä positivistista itsetuntoa oman ryhmän jäsenten kesken ja vihamielistä suhtautu-

mista sekä halventavien stereotyyppien muodostamista ryhmän ulkopuolisista. Eräs etnosentrisyyden keskeisimmistä elementeistä on ryhmänsisäisten arvojen ja standardien hyväksyminen käyttökelpoisiksi yleismaailmallisesti. Toisen kulttuurin kehittymättömyys tai kehittyneisyys riippuu siitä, missä määrin se on henkilön oman kulttuurin kaltainen. Mitä vähemmän tietoa on muista kulttuureista, sen enemmän omaa kulttuuria käytetään arvioinnin normina. Stereotyypeillä nähdään yleensä olevan negatiivinen vaikutus kulttuurienväliseen viestintään. Näin tietysti onkin tapauksissa, joissa stereotyypit ovat vääriä. Sen sijaan stereotyypit voivat olla myös paikkansapitäviä, jolloin ne auttavat ymmärtämään vieraan kulttuurin eroja ja antavat tietoa mahdollisten yhteentörmäysten välttämiseksi. Tärkeää on kuitenkin perustaa käsityksensä tosiasioihin. (Yli-Renko 1993, 23-26.)

Gudykunstin ja Kimin (1997) mukaan kaikki ihmisten käyttämät kielet sisältävät sekä yhteisiä että yksilöllisiä elementtejä. Kaikki kielet ovat myös sääntöjen hallitsemia: fonologiset säännöt kertovat puhujille miten heidän kielensä äänneitä yhdistetään sanojen muodostamiseksi; kielioppisäännöt ohjailevat sanojen järjestämistä lauseiden ja virkkeiden muotoilussa; semanttiset säännöt kertovat sanojen ja niiden viittaamien asioiden välisen suhteen; pragmaattiset säännöt kertovat miten tulkita puheen merkityksiä. Kielen säännöt ovat kieltä käyttävän kieliyhteisön ohjeisto. Kieliyhteisö puolestaan on ihmisryhmä, joka käyttää samanlaisia sääntöjä ohjaamaan omaa kielen käyttöään ja tulkitsemaan toisten kielen käyttöä. Viestintätilanteessa, jossa henkilöt edustavat hyvin erilaisia lingvististä järjestelmiä tai kulttuurisia ryhmiä, yhteisymmärryksen aste on todennäköisesti sitä matalampi mitä huomattavammat ovat erot kielellisten järjestelmien välillä. Kielellisten järjestelmien samankaltaisuus vaikuttaa siihen, missä määrin ihmiset näkevät maailman samalla tavalla. Eräs syy on Sapir-Whorf –hypoteesin perusta: kielemme vaikuttaa siihen miten ajattelemme. (Gudykunst & Kim 1997, 195.)

Kankaansyrjä ja Turunen (1997, 103-104) toteavat, että erilaiset ajattelu- ja toimintatavat aiheuttavat ongelmia kulttuurienvälisessä kanssakäymisessä. Vaikka kieli on kanssakäymisen ja kommunikaation väline, ei sen hallinta riitä, vaan mm. ajattelumalleja selventävä sosiokulttuurinen tieto on ehdottoman tärkeää kommunikaation onnistumiseksi. "Vieraan kulttuurin ymmärtäminen edellyttää kielen ja sen taustalla olevan ajatusmaailman ja toimintamallien tuntemusta" (mts. 104). Jos kulttuuri käsitetään tietyn yhteisön elämäntapana, on kielen oppiminen tällöin osa kulttuurin oppimista (mts. 105). "Kulttuuri on eräänlainen "itsestäänselvyyksien järjestelmä", josta tullaan tietoiseksi vasta vieraan kulttuurin kohtaamistilanteissa" (mts. 105). Kielenopiskelijoiden olisikin saatava omakohtaisten kokemusten kautta tuntumaa kohdekulttuuriin; parhaiten tämä onnistuu kohdekulttuurisessa ympäristössä.

Kieliharjoittelu on mahdollista nähdä tilaisuutena motivoida ja innostaa opiskelijoita. Saadessaan tilaisuuden testata kielitaitoaan todellisissa tilanteissa ja huomattessaan selviytyvänsä, opiskelija todennäköisesti motivoituu enemmän ko. kielen opiskeluun kuin opetellessaan kielioppia tai kulttuurisidonnaisia seikkoja luennoilla. Myös suvaitseva suhtautuminen opiskeltavaa kieltä puhuviin ihmisiin ja heidän kulttuuriinsa vaikuttaa opiskelumotivaatioon positiivisesti (Kankaansyrjä & Turunen 1997, 107).

Halinojan (1998, 126) mukaan kulttuureihin perehtyvän tulisi opiskella kielen lisäksi mm. kulttuurin määrittelyä ja stereotyyppien tunnistamista, nonverbaalista viestintää, kulttuurienvälisiä arvoeroja, konfliktinratkaisua, sukupuolikäsityksiä ja kulttuurienvälistä sopeutumista. Kansainvälistymiseen pyrkivällä tulee olla realistiset käsitykset niin itsestä ja omasta kulttuurista kuin toisista ihmisistä ja kulttuureista. Kohdekulttuurin viitekehykset tulisi sisäistää hylkäämättä oman kulttuurin viitekehyksiä. Koska kulttuurienvälisessä kanssakäymisessä on aina kyse rationaalisen tason ohella myös emotionaalista tasosta, tarvitaan kykyä tiedostaa nämä tasot. Se

edesauttaa kulttuuripohjaisten viestintähäiriöiden havaitsemista ja selvittämistä.

2.3 Kieliharjoittelu aiemmissä tutkimuksissa

Opiskelijoiden kokemuksia yleensä ulkomailla opiskelusta on tutkittu jonkin verran, myös opinnäytetöiden muodossa. Erityisesti Euroopan Unionin Sokrates/Erasmus –vaihto-ohjelma on innostanut viime vuosina tutkimaan ulkomailla opiskelun eri osa-alueita. Selvityksiä on tehty myös Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen (CIMO) sekä Opetusministeriön toimesta. Useimmat em. selvityksistä ja tutkimuksista koskevat Eurooppaan suuntautuvaa vaihtoa.

Sen sijaan kieliharjoittelua on käsitelty vain muutamissa tutkimuksissa. Halme ja Väisänen ovat tutkineet vuonna 1987 Jyväskylän yliopistossa valmistuneessa venäjän kielen pro gradu –tutkielmassaan kielitaidon kehittymistä kieliharjoittelun aikana.

Ignatius (1976) on kasvatustieteen pro gradu –työssään selvittänyt eri asiantuntijaryhmien näkemyksiä korkeakoulujen vieraiden kielten opiskelijoiden ulkomaan kieliharjoittelulle asetettavista tavoitteista. Opiskelijan puhevalmiuksien kehittäminen nousi tavoitteissa ensimmäiseksi; muina merkittävänä tavoitteina mainittiin opiskeltavaa kieltä puhuvan kansan elämäntapoihin perehtyminen, puhutun kielen sujuva ymmärtäminen sekä kielenkäyttöhalukkuuden lisääminen. (Ignatius 1976.) Kieliharjoittelun eräänä tavoitteena pidettiin myös pyrkimystä herättää opiskelijassa aktiivinen mielenkiinto ko. maata, sen kieltä ja kulttuuria kohtaan (Ignatius 1976, 66). Ignatiuksen tutkimus pitää sisällään englannin, ruotsin, saksan, ranskan ja venäjän kielet. Muiden kielten tutkintovaatimuksissa edellytettiin ulkomailla oleskelua, ainoastaan venäjän kielen tutkintovaatimuksissa

täsmennettiin harjoittelun muoto opiskeluksi. Ignatiuksen mielestä monenlaiset harjoittelumuodot ovat seurausta siitä, ettei kieliharjoittelun tavoitteita tai sisältöä ole määritelty oleskelua tarkemmin muissa kuin venäjän kielessä. Lisäksi opiskelijan taloudellisilla mahdollisuuksilla on ollut vaikutuksensa harjoittelun muotoon ja edellytyksiin. (Ignatius 1976, 1-2.) Kieliharjoittelun tavoitteet ovat samansuuntaisia tänäkin päivänä. Ignatiuksen työssään mainitsema venäjän oppiaineen vaatimus opiskelusta ai-noana hyväksyttävänä harjoittelumuotona vaikuttaa perustellulta. Opiskelijat ovat todennäköisesti saaneet tasapuolisemman kokemuksen harjoittelujaksosta kuin nykyisin harjoitteluun lähtevät. Tosin nykyistä harjoittelumuotojen vapaavalintaisuutta pidetään hyvänä.

Huolimatta valmistumisvuodestaan (1977) on Helsingin yliopiston Opintoasiaintoimiston tutkimuksia ja selvityksiä -sarjassa ilmestynyt 'Valtakunnallisen kieliharjoitteluprojektin raportti' monin paikoin edelleen ajankohtainen ja paikkansapitävä. Raportti pohjautuu selvitykseen korkeakoulujen ja kieli-instituuttien kieliharjoittelun tilasta sekä kehittämisehdotuksista. Edellä mainittu Ignatiuksen pro gradu -työ liittyy kiinteästi ko. raporttiin. Huomionarvoista on, että 25 vuotta myöhemmin eri kielten ja yliopistojen kieliharjoittelun minimipituuksissa on yhä eroja, kieliharjoittelun suoritustapaa tai sen tavoitteita ei ole tarkasti määritelty, ja edelleenkin myös pelkällä kielialueella oleskelulla voi suorittaa harjoittelun hyväksyttävästi. Raportissa venäjän kieli erottui jälleen muista: harjoittelun vähimmäispituutena oli lukukausi ja suoritustapana nimenomaan opiskelu. Muiden tutkittujen kielten osalta (englanti, ruotsi, saksa ja ranska) havaittiin, että useimmat opiskelijat suorittivat harjoittelun työskentelemällä kohdekielissä maassa. (Valtakunnallisen kieliharjoitteluprojektin raportti 8/1977, 1-10.)

Kielikursseja kritisoitiin raportissa samoista syistä kuin tekemässäni kyselyssä: samalle kurssille osallistuu monia suomalaisopiskelijoita, jotka kom-

munikoivat keskenään suomen kielellä sekä viettävät myös vapaa-aikaa yhdessä, tai sitten kurssin osanottajajoukko on kansainvälistä, jolloin käytetty kieli ei myöskään ole opiskeltava (mts. 8). Samoin kritisoitiin kieliharjoittelua koskevaa ennakkotietoa: suurin osa projektin haastattemista opiskelijoista lähti harjoitteluun täysin ilman valmennusta, poikkeuksena olivat venäjän kielen opiskelijat (mts. 15).

Raportissa kieliharjoitteluun liittyviksi suurimmiksi ongelmiksi mainittiin harjoittelun ohjauksen ja valvonnan puutteellisuus, samoin informaation laadun ja määrän puutteellisuus sekä kustannukset. Usein harjoittelun suorittamisen todisteeksi on riittänyt leima passissa. (mts. 30.) Kaksi ensin mainittua ongelmaa tulivat esiin myös kyselyssäni, sen sijaan kustannuksia piti ongelmana vain 20 % vastaajista.

Raportissa todetaan, että suoritusten vastaavuus kotimaisiin vaatimuksiin nähden on ratkaistava tapauskohtaisesti (Valtakunnallinen kieliharjoittelu-projektin raportti 8/1977). Mahdollisuus opintojen korvaavuuteen tai tutkintoon sisällyttämiseen on nykyään yksi vaihto-opiskelun keskeisiä periaatteita. Sen tulisi koskea soveltuvin osin myös kieliharjoittelua, varsinkin jos kyseessä on vähintään lukukauden mittainen opiskelu kohdemaassa.

Projektissa tultiin siihen tulokseen, että harjoittelulle asetettujen tavoitteiden paras takuu on opiskelijan ennen harjoitteluun lähtöä laatima harjoittelusuunnitelma, jonka oppilaitos on hyväksynyt. Laitoksen tehtäväksi tulisi harjoittelun ohjaus ja valvonta: laitos ohjaa opiskelijaa harjoittelusuunnitelman teossa sekä kerää harjoittelun päätyttyä harjoittelukertomukset kunkin opiskelijan harjoittelujaksosta. (mts. 37-40.)

2.4 Kieliharjoittelun asema opetussuunnitelmassa

Tampereen yliopiston Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaan mukaan kieliharjoittelu venäjän kielen kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineessa on "vähintään kahden kuukauden kielikurssi tai muu kielitaitoa kehittävä toiminta Venäjällä" (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1998-2000, 113). Kieliharjoittelusta ei ole muuta määritelmää, joten sen hyväksytyksi suoritukseksi katsotaan niin opiskelu, harjoittelu ja työskentely Venäjällä (tai vaihtoehtoisesti myös Ukrainassa) kuin myös vain maassa oleskelu. Kieliharjoittelun pituudesta ja luonteesta riippumatta siitä on saanut kaksi opintoviikkoa. Harjoittelusta ei ole tarvinnut kirjoittaa raporttia, suorituksen todistukseksi on riittänyt esimerkiksi leimat passissa tai opiskelu- tai työtodistukset.

Käytäntö on kuitenkin osittain muuttumassa, sillä syksystä 2000 lähtien käännöstieteen opiskelijat ovat voineet osallistua ns. keskitettyyn kieliharjoitteluun. Keskitetty kieliharjoittelu on suomalaisten yliopistojen venäjän kielen laitosten yhteistyössä muutaman venäläisen yliopiston kanssa toteuttama yhden lukukauden mittainen Venäjällä suoritettava opiskelujakso. Opiskelijat osallistuvat harjoitteluun toisena opiskeluvuotena opiskellen omassa ryhmässään oman ohjelman mukaisesti. Opiskelija voi halutessaan osallistua myös kohdeyliopiston tarjoamille muille kursseille. Opiskeluun kuuluu keskusteluharjoituksia, kulttuuriin ja yhteiskuntaan tutustumista sekä kieli- ja kirjallisuusopinnoja. Suoritetuista opinnoista saadaan todistus, jolla voi korvata 10 opintoviikkoa aineopinnoista sekä 5 opintoviikkoa valinnaisista opinnoista. Asumismuodoksi harjoittelussa voi valita joko asuntolan, vuokra-asunnon tai perhemajoituksen mahdollisine ateriapalveluineen. Opiskelu kohdeyliopistossa on maksutonta, lisäksi opiskelijat saavat apurahan asumis- ja elinkustannuksiin. Toistaiseksi Tampereen yliopiston opiskelijat (kevääseen 2002 mennessä 8 opiskelijaa) ovat viettäneet 3,5

kuukauden harjoittelujakson joko Tverin yliopistossa tai Pietarin valtionyliopistossa. (Hannu Tommola, sähköpostitse 12.6.2001.)

Viimeisimmässä Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaassa uusi käytäntö onkin huomioitu; kieliharjoittelusta mainitaan, että se "voidaan suorittaa joko laitoksen järjestämänä lukukauden opiskeluna Venäjällä tai vähintään kahden kuukauden kielikurssilla tai muulla kielitaitoa kehittäväällä toiminnalla Venäjällä. Suorituksesi hyväksytään myös todistettu pitkäaikainen asuminen Venäjällä lukioikäisenä tai myöhemmin" (Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2000-2002, 134). Kieliharjoittelun suoritustapoja on siis edelleen useita (mikä on sinänsä positiivista), samoin siitä saa edelleen kaksi opintoviikkoa. Tosin keskitettyyn harjoitteluun osallistuvalla on mahdollisuus saada lukukauden opinnoista yhteensä edellä kuvatun mukaisesti 15 opintoviikkoa.

Kieliharjoittelun tarpeellisuus venäjän kielessä on korostunut 1990-luvulta lähtien, sillä merkittävä osa venäjän kääntämisen ja tulkkauksen opiskelun aloittavista on opiskellut venäjää D- tai C- kielenään (eli 3-5 vuotta ennen yliopisto-opintoja) eikä pitkän oppimäärän A-kielenä. Venäjää opiskeleville ei myöskään ole yhtä paljon esimerkiksi kesätyömahdollisuuksia tarjolla kuin englannin tai saksan kääntämistä opiskeleville.

Sisäänottomäärä venäjän kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineessa on vuosittain 16-18, tällä hetkellä oppiaineessa on opiskelijoita 159 (http://www.uta.fi/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2001/tutkinto_opiskelijat/). Venäjää äidinkielenään puhuville oli pääsykokeissa oma kiintiö ensimmäisen kerran vuonna 1996. Opintojen alussa opiskelijat on jaettu äidinkielen mukaan (suomi/venäjä) omiin ryhmiin, joissa keskitytään vieraaseen kieleen. (Hannu Tommola, sähköpostitse 9.5.2002.)

2.5 Tampereen yliopiston tarjoamat mahdollisuudet vaihto-opiskeluun

Seuraavassa esitellään lyhyesti kaikki Tampereen yliopiston opiskelijoilleen tarjoamat mahdollisuudet vaihto-opiskeluun ulkomailla vaihto-ohjelmien ja –sopimusten muodossa. Sopimukset venäläisiin yliopistoihin esitellään hieman muita tarkemmin. Ohjelmat jaetaan monenkeskisiin ja kahdenvälisiin vaihto-ohjelmiin. Lopuksi tarkastellaan itsenäisesti vaihtoon hakeutuvan mahdollisuuksia sekä suomalaisen ja venäläisen korkeakoulujärjestelmän muutamia eroja.

2.5.1 Monenkeskiset vaihto-ohjelmat

Opiskelijamäärältään suurin vaihto-ohjelma on Euroopan Unionin *Sokrates/Erasmus -ohjelma*¹. Nimensä mukaisesti ohjelmaa rahoitetaan EU-varoin ja osallistuvat yliopistot ja korkeakoulut sijaitsevat EU:n jäsenmaissa, ETA-maissa tai assosioituneissa maissa². Lähivuosina ohjelmassa tulee olemaan mukana yhä enemmän myös KIE-maita (Keskisen Itä-Euroopan maat). Kaikkiaan lukuvuonna 2001-2002 Sokrates/Erasmus –ohjelma tarjoaa 380 vaihto-opiskelupaikkaa Tampereen yliopiston opiskelijoille.

Pohjoismaiden Ministerineuvoston rahoittaman *NORDPLUS-ohjelman* kautta Tampereen yliopiston opiskelijan on mahdollista hakeutua opiskele-

¹ EU-komission rahoittama Sokrates-toimintaohjelma pyrkii edistämään kansainvälistä koulutusyhteistyötä Euroopassa. Se jakaantuu alaohjelmiin, joista Erasmus on korkeakouluja ja yliopistoja koskeva ohjelma. Sen tarkoituksena on tuoda ”eurooppalainen ulottuvuus” lähelle opiskelijoita sekä tehostaa koko Euroopan tarjoamien opiskelumahdollisuuksien hyödyntämistä korkea-asteen opinnoissa.

² ETA = Euroopan talousalue, johon kuuluvat Islanti, Norja ja Liechtenstein. Assosioituneilla mailla tarkoitetaan Itäisen Keski-Euroopan maita (Bulgaria, Latvia, Liettua, Puola, Romania, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro), joista useimmilla on EU-jäsenyysneuvottelut kesken. Muista maista lisäksi Kypros ja Malta, sekä aikanaan myös Turkki, voivat osallistua Sokrates-ohjelmaan.

maan lukukaudeksi tai –vuodeksi johonkin Pohjoismaahan. Stipendiohjelma muodostuu yli 400 tieteenalakohtaisesta verkostosta, joissa on edustettuina sekä yliopistoja että alemman asteen oppilaitoksia kaikista Pohjoismaista. Vuonna 1995 NORDPLUS-ohjelmaan tuli uutuuksena NORDLYS-verkosto, joka on tarkoitettu opiskelijoille, joiden oma laitos ei osallistu tieteenalakohtaisiin verkostoihin NORDPLUS-ohjelmassa. NORDLYS-verkostoon kuuluvat nykyään kaikki pohjoismaiset yliopistot. Tämän verkoston kautta on vuosittain keskimäärin 7-8 opiskelijalla Tampereen yliopistosta mahdollisuus päästä opiskelemaan Pohjoismaihin.

International Student Exchange Program –vaihto-ohjelma (ISEP) jakaantuu kahteen alaohjelmaan: ISEP-bilateraalivaihtoon ja ISEP-multilateraalivaihtoon. ISEP on amerikkalainen organisaatio, joka järjestää opiskelijoille vaihto-opiskelupaikkoja Yhdysvaltojen ja mukana olevien maiden yliopistoissa. Bilateraalivaihdossa Tampereen yliopiston opiskelijat voivat hakeutua amerikkalaisiin yliopistoihin (mukana noin sata yliopistoa), ja multilateraalivaihdossa mm. Kanadaan, Latinalaiseen Amerikkaan, Japaniin, Australiaan ja Etelä-Koreaan. Multilateraalivaihdossa on mukana lisäksi EU-maita, mutta koska ne osallistuvat myös Sokrates/Erasmus –ohjelmaan, suositellaan sitä Euroopan sisäiseen vaihtoon. ISEP-ohjelmaan osallistuvien määrä vaihtelee vuosittain, yleensä Tampereen yliopistosta ko. ohjelmaan voi osallistua viisi opiskelijaa lukuvuodessa.

FIRST-ohjelma (Finnish-Russian Student Exchange Programme) on Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen (CIMO) vuonna 2000 käynnistämä Suomen ja Venäjän välinen opiskelijavaihto-ohjelma. Opiskelijavaihto perustuu yliopistojen välisiin laitoskohtaisiin yhteistyöverkostoihin, pääpaino ohjelmassa on Suomen lähialueilla. Lukuvuonna 2001-2002 Tampereen yliopiston yhteistyöyliopistot FIRST-ohjelmassa ovat Pietarin eurooppalainen yliopisto (2 paikkaa yleisen tai Suomen historian opiskelijoille), Venäjän valtiollinen pedagoginen Herzen-yliopisto (1 paikka etnomusikologian

opiskelijoille), Karjalan valtiollinen pedagoginen yliopisto (1 paikka kasvatustieteen opiskelijoille, etusijalla lastentarhanopettajiksi opiskelevat) ja Petroskoin valtiollinen yliopisto (1 paikka valtio-opin, kansainvälisen politiikan, sosiologian tai tiedotusopin opiskelijoille). Venäjän kääntämisen ja tulkkauksen tai slaavilaisen filologian pääaineopiskelijat eivät voi ohjelmaan osallistua elleivät opiskele sivuaineenaan FIRST-yliopiston kohdalla mainittua oppiainetta. (Ulkomaille opiskelemaan? Perusasiat pähkinänkuoressa 2001-2002, 20-22.)

UNC-EP (The University of North Carolina Exchange Program) -vaihto Yhdysvaltoihin on uusi ohjelma, jonka kautta Tampereen yliopiston opiskelijoilla on mahdollisuus hakeutua vaihtoon. Konsortion muodostaa Suomessa Kuopion, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Vaasan yliopistot ja Yhdysvalloissa kaikkiaan 16 yliopistoa Pohjois-Carolinan osavaltiossa. (Ulkomaille opiskelemaan? Perusasiat pähkinänkuoressa 2001-2002, 45-46.)

2.5.2 Kahdenväliset vaihto-ohjelmat

Tampereen yliopistolla on toimivia yliopistotason *kahdenvälisiä sopimuksia* 13 yliopiston kanssa kahdeksassa maassa: Itävalta, Salzburgin yliopisto; Saksa, Leipzigin yliopisto; Latvia, Latvian kulttuuriakatemia; Ukraina, Kiovan Taras Shevchenko –yliopisto; Venäjä, Petroskoin valtiollinen yliopisto, Moskovan valtiollinen lingvistiikan yliopisto, Moskovan valtiollinen Lomonosovin yliopisto, Taloustieteiden Plehanov-akatemia; Viro, Tarton yliopisto; Etelä-Korea, Sookmyungin naisten yliopisto; Yhdysvallat, Oregonin yliopisto, Texasin yliopisto ja Michigan Technological University. Jokaiseen sopimukseen sisältyy vuosittain 1-5 opiskelijavaihtopaikkaa.

Lisäksi yliopistolla on kahdenvälinen sopimus (usein pelkkä puitesopimus) mm. seuraavien yliopistojen kanssa (näihin ei kuitenkaan tällä hetkellä

opiskelijavaihtoa järjestetä): Ivanovon yliopisto Venäjällä, Ohion yliopisto ja Virginia Tech –yliopisto Yhdysvalloissa, Newcastle'n yliopisto Australiassa sekä Namibian yliopisto Windhoekissa, Namibiassa.

Myös laitoksilla on omia sopimuksiaan, esimerkiksi Tiedotusopin laitoksella Petroskoin valtiollisen yliopiston ja Moskovan valtiollisen Lomonosovin yliopiston Journalistiikan tiedekunnan kanssa. International School of Social Sciences –yksiköllä on sopimuksia mm. Moscow State University for International Relations (MGIMO) –yliopiston kanssa, International Christian Universityn (Tokio) sekä North Park –yliopiston (Chicago) kanssa.

2.5.3 Venäjän kieliharjoittelun suorittaminen sopimusyliopistoissa opiskellen

Venäjää pääaineenaan Kieli- ja käännöstieteiden laitoksella opiskelevalla on edellä esitetyn perusteella huomattavan vähän vaihtoehtoja verrattuna esimerkiksi englannin tai saksan kääntämisen opiskelijoihin, mikäli opiskelija haluaa hyödyntää kieliharjoittelun suorittaakseen yliopiston tarjoamia vaihto-ohjelmia. Vaihtoon lähdettyä kyseeseen tulee osa em. sopimusyliopistosta.

Tampereen yliopistolla on toimivia kahdenvälisiä yhteistyösopimuksia neljän venäläisen ja yhden ukrainalaisen yliopiston kanssa. Kolme näistä sijaitsee Moskovassa: Moskovan valtiollinen lingvistiikan yliopisto (Московский государственный лингвистический университет), Moskovan valtiollinen Lomonosovin yliopisto (Московский государственный университет им. М.В. Ломоносова) sekä Taloustieteiden Plehanov-akatemia (Российская экономическая академия им. Г.В. Плеханова). Näiden lisäksi ovat Petroskoin valtiollinen yliopisto (Петрозаводский государственный

университет) Petroskoissa Karjalassa sekä Ukrainassa sijaitseva Kiovan Taras Shevchenko –yliopisto (Київський університет ім. Тараса Шевченка).

Jokaisen yliopiston kanssa on solmittu monipuolisen yhteistyön mahdollistava sopimus, jonka toiminnoista vastavuoroinen opiskelijavaihto on merkittävin. Sopimuksia on solmittu useimmiten venäläisten aloitteesta. Kaikkien sopimusten pohjana on molemminpuolinen kiinnostus Suomen ja Venäjän tai Ukrainan välisen akateemisen yhteistyön lisäämiseksi ja kehittämiseksi. Sopimukset ovat muodoltaan ja sisällöltään hyvin paljon toistensa kaltaisia, ja sovitut etuudet sekä opiskelija- että opettajavaihdossa ovat samansisältöisiä. Kaikissa vaihtosopimuksissa lähettävä osapuoli valitsee vaihtoon osallistujat. Pääsääntöisesti opiskelijoita vaihdetaan 2-5 lukuvuodessa, vaihtoaika on yleensä lukukausi, mutta tapauskohtaisesti vaihtoa on voitu jatkaa koko lukuvuoden pituiseksi opiskelijan näin halutessa. Vastaanottava osapuoli järjestää vaihtoon osallistuville ilmaisen asunnon, maksuttoman opetukseen osallistumisen ja maksaa maan hintatasoon suhteutetun apurahan. Olosuhteiden muuttuessa apurahoja tarkistetaan. Tampereen yliopisto maksaa saapuville opiskelijoille 350 euron kuukausittaisen apurahan, venäläiset yliopistot maksavat vaihtoon saapuville kukin eri summan. Esimerkiksi Taloustieteiden Plehanov-akatemia maksaa 80 US\$ suuruisen summan ruplissa/kuukausi, MGLU 5 sikäläistä minimipalkkaa/kuukausi. Lähettävä yliopisto tai opiskelijat itse maksavat matkansa kumpaankin suuntaan, opiskelijat maksavat itse myös vakuutukset sairastumisen varalta. Tampereen yliopisto myöntää kaikille vaihtoon valituille opiskelijoilleen matka-apurahan (420 euroa). Kiovan Taras Shevchenko –yliopiston kanssa solmittu sopimus on hyvin samansisältöinen kuin venäläistenkin yhteistyöyliopistojen kanssa solmitut sopimukset. Vastaanottava osapuoli järjestää vaihtoon osallistujille ilmaisen asunnon ja maksaa apurahan. Suomeen tulijoille apuraha on 350 euroa kuukaudessa, ukrainalaisen osapuolen maksama apuraha vaihtelee maan taloudellisen tilanteen ja

valuuttatilanteen mukaan. Lukuvuonna 2000-2001 apuraha oli ollut noin 30 mk kuukaudessa.

Sopimukseen sisältyvä opettajavaihto mahdollistaa 1-2 asiantuntijan vasta-
vuoroisen vierailun lukuvuodessa joko luennoimaan omaan alaansa liitty-
vistä kysymyksistä tai tekemään tutkimusta. Opettajavaihtojen pituudet
vaihtelevat viikosta yhteen kuukauteen. Myös opettaja-/tutkijavaihtoon
osallistuvia tuetaan: vastaanottava yliopisto järjestää maksuttoman ma-
joituksen sekä maksaa apurahan. Matkakulut ja vakuutus jäävät lähettä-
vän osapuolen tai vaihtoon osallistujan itsensä maksettavaksi.

Taulukossa numero 1 esitellään ukrainalaisen ja venäläisten yliopistojen
kanssa solmittujen sopimusten sisältämät opiskelijavaihtomäärät ja etuu-
det.

TAULUKKO 1.

Sopimusten opiskelijavaihtoa koskevat yleiset etuudet

<i>Sopimusyliopisto</i>	<i>Opiskelijamäärä</i>	<i>Etuus venäläisille</i>	<i>Etuus suomalaisille</i>
Petroskoi	2 x á 4 kk	Asunto + € 350/kk	Asunto + 50 000 rpl/kk ³
MGLU	4 x á 4 kk	Asunto + € 350/kk	Asunto + 5 min.palkkaa/kk ⁴ + 3 x ilm. ateriapvä
MGU	2 x á lukukausi	Asunto + € 350/kk	Asunto + 2 min.palkkaa/kk ⁵
Plehanov	5 x á lukukausi	Asunto + € 350/kk	Asunto + US\$ 80 ruplissa/kk
Kiova	2 x á lukukausi	Asunto + € 350/kk	Asunto + 15,84 hvyrnaa/kk ⁶

³ Apurahasumma voimassaolevasta sopimuksesta. Venäläinen osapuoli ei ole toistaiseksi tehnyt uutta ehdotusta. Sik 2000 apuraha oli 200 ruplaa/kk, maksatus ongelmallista.

⁴ Apuraha noin 400 ruplaa/kk.

⁵ Apuraha arviolta 5-6 euroa/kk. Apurahan saaminen hankalaa.

⁶ Lukuvuonna 2000-2001 apuraha oli ollut noin 40 hvyrnaa/kk. Apurahan saaminen oli ollut ongelmallista.

Sopimus *Petroskoin valtiollisen yliopiston* kanssa solmittiin vuonna 1994, ensimmäiset opiskelijat vaihdettiin syyslukukaudella 1995. *Moskovan valtiollisen lingvistiikan yliopiston* (myöhemmin MGLU) ja Tampereen yliopiston välinen yhteistyösopimus astui voimaan vuonna 1991. Sopimus uusittiin vuonna 1999, jolloin tehtiin tarkennuksia mm. opiskelijoille maksettaviin apurahoihin. Tämän sopimuksen puitteissa on toteutunut eniten opiskelijavaihtoa. Lingvistiikan yliopistossa on mittava Käännöstieteiden tiedekunta ja se on alansa johtavia opinahjoja Venäjällä. Vaihtoon voidaan valita ensisijaisesti venäjän kielen kääntämisen ja tulkkauksen sekä slaavilaisen filologian pääaineopiskelijoita, mutta myös sivuaineopiskelijat voivat tulla valituiksi. Valintoja tehtäessä etusijan saavat opiskelijat, joilla on kieliharjoittelu suorittamatta. Sopimus *Moskovan valtiollisen Lomonosovin yliopiston* (myöhemmin MGU) kanssa allekirjoitettiin vuonna 1997, se on uudistettu vuonna 2000. *Taloustieteiden Plehanov-akatemia* on ollut suosittu vaihtokohde taloudellis-hallinnollisen tiedekunnan opiskelijoiden keskuudessa. Sopimus Plehanov-akatemia kanssa solmittiin vuonna 1995, ns. Working programme on tehty vuosina 1996 ja 2000. Plehanov-akatemia painottaa taloustieteilijöiden koulutuksessa vieraiden kielten merkitystä. Akatemian kanssa solmitun sopimuksen mukaisesti kaikki vaihtoon lähtijät osallistuvatkin vastaanottavassa yliopistossa kohdemaan kielen intensiiviopeutukseen. Viimeisin venäläinen sopimusyliopisto sijaitsee Ivanovossa, noin 300 kilometriä Moskovasta koilliseen. *Ivanovon yliopiston* kanssa vuonna 1997 solmittu puitesopimus mahdollistaa samantapaisen yhteistyön kuin em. yliopistojen kanssa, mutta toistaiseksi opiskelija- tai opettajavaihdosta ei ole tarkemmin sovittu.

Venäjän opiskelijat voivat suorittaa kieliharjoittelunsa myös Ukrainassa. Tampereen yliopiston vanhin kahdenvälinen sopimus on solmittu vuonna 1976 *Kiovan Taras Shevchenko -yliopiston* kanssa, sopimus uudistettiin vuonna 1996. Opettajavaihto Kiovaan toteutui vastavuoroisesti ensimmäisen kerran vasta syksyllä 2001.

Yliopiston sopimusvaihtopaikat on tarkoitettu MGLU:ta lukuun ottamatta kaikkien koulutusohjelmien opiskelijoille. Venäjälle ja Ukrainaan kuitenkin hakee vaihtoon luonnollisesti muita useammin venäjän kielen opiskelijoita. Tällä hetkellä ko. vaihto-ohjelmiin on suhteellisen helppo päästä, vaihtopaikkoja on tarjolla kysyntää enemmän. Hakijoilta edellytetään ukrainan tai venäjän kielen taidon lisäksi vähintään vuoden opintoja Tampereen yliopistossa (ainoastaan Taloustieteiden Plehanov-akatemiaan hakevilla riittää kielitaidoksi venäjän kielen alkeiskurssi). Vaihtoon osallistuvien edellytetään kirjoittavan raportin vaihtokokemuksistaan.

Vaihtosopimusten ja -ohjelmien ohella on mahdollista hakeutua itsenäisesti vaihtoon Venäjälle. Tässä tapauksessa opiskelijan on itse hoidettava niin hakuprosessi kuin kaikki käytännön järjestelytkin ja vastattava kustannuksista itsenäisesti. Sopimusten ulkopuolella vaihtoon lähtevien on maksettava yliopistojen lukukausimaksut. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus (CIMO) koordinoi Suomessa Venäjän valtion apurahaohjelmaa. Apurahaa voi hakea niin koko tutkinnon suorittamiseen kuin lyhyemmäksi ajaksi (lukuvuodeksi tai -kaudeksi) ja käytännössä sen saaminen tarkoittaa sitä, ettei apurahan saajan tarvitse maksaa lukukausimaksua. Aiemmin mainitun FIRST-ohjelman lisäksi on olemassa myös muita vaihtopiskelun Venäjällä mahdollistavia ohjelmia (esimerkiksi Tempus) ja apurahalähteitä (kuten Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti).

Venäläiset korkeakoulut voivat olla valtiollisia, kunnallisia tai yksityisiä. Valtiollisiin korkeakouluihin otetaan ilman lukukausimaksuja opiskelevien lisäksi myös maksavia opiskelijoita. Erikoistumisalastaan riippuen korkeakoulut kuuluvat eri ministeriöiden hallinnonalaan, useimmat kuitenkin ovat opetusministeriön alaisia. Venäläinen korkeakoulujärjestelmä muistuttaa siinä mielessä suomalaista, että useilla korkeakouluilla on käytössään ns. moniportainen tutkintojärjestelmä ja ne myöntävät sekä 'bakalavr' (степень бакалавра) että 'magistr' (степень магистра) -

perustutkintoja. Bakalavr-tutkinto vaatii vähintään neljän vuoden opinnot, sen jälkeen on mahdollisuus jatkaa magistr-tason opintoja. Tutkinnon voi suorittaa eri aloilla lukuunottamatta lääketiedettä. Magistr-tason opintoihin kuuluu vähintään kaksi vuotta ja magistr-oppiarvo antaa oikeuden tohtoritason jatko-opintoihin. Koulutusjärjestelmistä löytyy luonnollisesti myös eroja: esimerkiksi bakalavr-tutkinnon suorittaneella on mahdollisuus jatkaa magistr-opintoja eri erikoistumisalalla kuin millä on edeltävät opintonsa suorittanut, ja keskeneräisistä korkeakouluopinnoista on mahdollista saada ns. välitutkintodiplomi (диплом о неполном высшем образовании). Lisäksi Venäjällä on kolmas tutkintonimike, 'diplomirovannyi spetsialist' (дипломированный специалист). Spetsialist-tutkintoon tähtäävä opiskelu kestää viisi-kuusi vuotta ja tutkintodiplomi on edellytys ammatinharjoittamiselle mm. insinöörin, opettajan ja lääkärin ammateissa. Spetsialist-diplomi oikeuttaa jatkamaan tohtoritason ammatillisia jatko-opintoja. Korkeakoulujen jatkotutkintoja on Venäjällä kaksi: tieteiden/taiteiden kandidaatin tutkinto (кандидат наук/искусств) ja tieteiden/taiteiden tohtorin tutkinto (доктор наук/искусств). Jatko-opintoihin hyväksyminen edellyttää magistr- tai spetsialist-tason diplomia ja tieteellisiä julkaisuja. (Opiskelemaan Venäjälle, 2001.)

3 KYSELYTUTKIMUS

3.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui paperipohjainen kysely siitä syystä, että haastattelujen järjestäminen olisi ollut liian kallista, aikaa vievää ja käytännössä huomattavasti vaikeampi toteuttaa. Ilman haastattelujen tai kyselyn avulla saatavaa aineistoa koko tutkimus taas olisi ollut sekä mahdoton että hyödytön: koska laitoksellakaan ei järjestelmällisesti kerätä tietoja kieliharjoittelusta, ainoat tiedon lähteet olivat siis harjoittelun suorittaneet opiskelijat itse.

Kyselyn valintaa aineiston keruumenetelmäksi tässä tutkimuksessa tuki myös se, että näin vastaajalla on riittävästi aikaa lomakkeen täyttämiseen, koska hän voi täyttää lomakkeen useammassa osassa, silloin kun itselle parhaiten sopii, ja hänellä on halutessaan lisäksi mahdollisuus tarkistaa vastauksiaan. Internetin kautta tehtävä www-kysely hylättiin siksi, että osa kohdejoukkoon kuuluvista oli jo valmistunut, eikä näin ollen kaikkien sähköpostiosoitteita tai mahdollisuutta internetin käyttöön olisi ollut helppo tai edes mahdollista selvittää. Tutkimusmenetelmän tuli lisäksi olla kaikille sama.

Seppälä (1977, 30-31) mainitsee kyselyn eduksi haastatteluun verrattuna myös sen, että kyselytutkimuksessa kysymykset tulevat kaikkien otokseen kuuluvien vastattaviksi täsmälleen samanlaisina ja melko samanaikaisesti. Lisäksi kyselytutkimuksessa haastattelijan vaikutus on eliminoitu; haastattelututkimuksessa vastaaja saattaa helpommin antaa vastauksia, jotka hän otaksuu olevan haastattelijan odotusten mukaisia.

Saman toteaa Eskola: "Haastattelutilanteessa on läsnä toinen henkilö, haastattelija, mikä voi olla omiaan synnyttämään koettujen rooliodotusten mukaista käyttäytymistä" (Eskola 1967, 159).

Monissa kyselyä ja haastattelua vertaavissa lähteissä kyselyn huonoksi puoleksi esitetään heikompi tiedonkeruutilanteen kontrollointimahdollisuus (mm. Phillips 1971, 125). Tämä ei kuitenkaan ko. tutkimuksessa ollut oleellinen huolen aihe, sillä useimmista vastauksista ilmenevät selvästi vastaajien omakohtaiset kokemukset.

3.2 Kohdejoukon valinta

Kaikkiaan lukuvuosien 1995-2000 aikana merkinnän suoritetusta venäjän kieliharjoittelusta oli hakenut 51 opiskelijaa (mukaan lukien tutkielman tekijä, joka ei itse vastannut kyselyyn). Kohdejoukko oli siis suhteellisen pieni. Suurta otosta tärkeämpi tekijä on kuitenkin mielestäni se, että valittu ajanjakso sisälsi suhteellisen "tuoreita" suorituksia. Mukana ei ole esimerkiksi 1990-luvun alussa vielä Neuvostoliitossa järjestettyihin ohjelmiin osallistuneita, vaan kaikki kyselyssä mukana olevat eri suoritustavat ovat edelleen mahdollisia vaihtoehtoja kieliharjoittelun suorittamiseksi.

Kyselylomake ja valmiiksi maksettu vastauskuori lähetettiin kaikille niille 50 opiskelijalle, joilla oli merkintä suoritetusta kieliharjoittelusta ko. ajanjaksolta ja jotka olivat opiskelijarekisterin mukaan antaneet luvan tietojensa luovuttamiseen.

3.3 Kyselylomakkeen laadinta ja kyselyn toteutus

Kyselylomakkeen laadinnassa olivat keskeisimmällä sijalla harjoittelutavan, valintaan vaikuttaneiden syiden sekä harjoittelun keston ja annin selvittäminen. Lisäksi pyrittiin selvittämään hakuprosessin sujuvuutta ja käytännön asioita harjoittelussa. Kyselylomakkeen ohessa vastaaja sai saatekirjeen, jossa selvitettiin millaisesta tutkimuksesta on kyse ja annettiin muutamia vastausohjeita (kyselylomake liitteenä numero 1).

Jotta kaikkiin haluttuihin seikkoihin saatiin vastaukset, lomake koostettiin sekä avoimista että vaihtoehtoja sisältävistä kysymyksistä. Luonnollisesti vaihtoehtoja sisältävät kysymykset selventävät kysyttävää asiaa ja myös helpottavat vastausten luokittelua. Avoimet kysymykset ovat kuitenkin perusteltuja monissa sellaisissa tapauksissa, joissa vastausten vaihtoehdot ovat tuntemattomat, erilaisia vastausvaihtoehtoja on paljon (esimerkiksi kysymys nro 41: parannusehdotukset kieliharjoittelun toteutukseen/käytännön järjestelyihin) tai vastaajan omat sanat ovat oleellisia (Hämäläinen 1998, 19). Kuten Eskola (1967, 162) toteaa, ovat avoimet kysymykset ideoita etsittäessä hedelmällisempiä eivätkä ne houkuttele vastaamaan [kuten suljetut kysymykset], jos haastateltavalla ei ole mitään kantaa asiaan. Phillips pitää avoimia kysymyksiä tehokkaampina mielipiteiden ilmaisussa. Mikäli vastaaja ei ole ymmärtänyt kysymystä, paljastuu se myös avoimiin kysymyksiin annetuissa vastauksissa. (Phillips 1971, 138.) Myös Heikkilän (2001, 50) mukaan avointen kysymysten vastaukset voivat tuoda uusia näkökantoja tai ideoita.

Kun mahdolliset vastausvaihtoehdot ovat etukäteen tiedossa, on tarkoituksenmukaisempaa käyttää suljettuja kysymyksiä. Hämäläinen toteaa (1998, 19), että suljetut kysymykset ovat käyttökelpoisia kun tietoa halutaan luokitella tai kun vastaajien halutaan vastaavan tiettyjen vaihtoehtojen mukaan. Heikkilä esittää suljettujen kysymysten eduiksi nopean vastaamisen

ja tulosten tilastollisen käsittelyn helppouden. Suljettujen kysymysten tarkoituksena on myös tiettyjen virheiden torjunta; vastauksia ei tarvitse itse muotoilla ja vaihtoehdot helpottavat myös kritiikin ja arvostelevien vastausten antamista. (Heikkilä 2001, 50-51.)

Sekä avointen että suljettujen kysymysten luokittelu- tai vastausvaihtoehtojärjestelmien tulee täyttää tietyt vaatimukset: järjestelmän on oltava tyhjentävä, eli kaikkien tapausten on sovittava johonkin luokkaan. Toinen vaatimus on poissulkevuus, eli kukin tapaus saa sopia vain yhteen luokkaan. (Eskola 1967, 163.) Tässä tutkielmassa näitä periaatteita on sovellettu tapauskohtaisesti; kaikissa kysymyksissä ei esimerkiksi ole ollut tarpeen sijoittaa saatuja vastauksia tiukasti yhteen luokkaan.

Vastaajilta kysyttävät asiat voidaan luokitella joko täsmällisiksi tai arvionvaraisiksi tosiasiatiedoiksi. Kysymysten tulee täyttää tietyt edellytykset: vastaajan on ymmärrettävä kysymys tarkoitetulla tavalla; toiseksi hänen on pystyttävä kysymyksen ymmärrettyään vastaamaan siihen; kolmanneksi mikään vastausvaihtoehto ei jo etukäteen saa olla muita houkuttelevampi tai hyväksyttävämpi; neljänneksi kysymyksen on pystyttävä mahdollisimman hyvin erottelemaan vastaajia juuri mitattavaksi tarkoitetun asian suhteen. (Eskola 1967, 165-167.) Myös Mäkelän mukaan lomakekysymyksen tulee olla merkityssisällöltään tarkka ja ymmärrettävä (Mäkelä 1990, 50). Kyselyn kohderyhmän koostuessa kieliammattilaisista lauserakenteiden muotoilussa ei tarvinnut pyrkiä korostetun yksinkertaisiin ratkaisuihin. Kysymykset tuli kuitenkin muotoilla riittävän selkeiksi, sillä postikyselyssä vastaajalla ei ole mahdollisuutta tarkentaa epäselviä asioita, vaan epäselvä kysymys jää usein vastaamatta. Vastaajaryhmä oli lisäksi taustaltaan hyvin homogeeninen (melkein kaikilla oli venäjän kielen kääntäminen ja tulkkauksen pääaineena), mikä osaltaan edesauttoi kyselyn onnistumista. Kysymykset tulee muotoilla myös niin, että vastaaja kokee voi-

vansa vastata rehellisesti ja esittää kritiikkiä tarpeen niin vaatiessa (Phillips 1971, 140).

Kyselyssä oli tarkoituksenmukaista käyttää myös miksi? -tyyppisiä kysymyksiä, jotka taustoittavat syitä tietyn asian suhteen. Esimerkiksi kysymys nro 23, miksi yliopiston vaihto-ohjelmat eivät kiinnostaneet, on tällainen.

Vastausvaihtoehtojen muotoilussa oli huomioitava seuraavat seikat: vaihtoehtoja ei saa olla liian paljon eivätkä ne saa olla keskenään päällekkäisiä, niiden tulisi kuitenkin kattaa mahdollisimman suuri osa kysyttävästä aiheesta. Lisäksi oli huomioitava se, ettei mikään esitetystä vaihtoehdoista ehkä olekaan vastaajan kannalta sopiva. Siksi muutamiin kysymyksiin lisättiin "muuta, mikä?" -tyyppinen vaihtoehto. Yhdessä kysymyksessä tulee pyrkiä selvittämään vain yksi asia, ja myönteisiä ja kielteisiä vastausvaihtoehtoja tulisi kysymykseen sisältyä yhtä monta. (Seppälä 1977, 35-36.) Laatimani kyselylomake sisälsi monia kysymyksiä, joissa vastaajilta tiedusteltiin useampia asioita. Mielestäni asiakokonaisuudet olivat riittävän selkeitä eikä ollut vaaraa, että vastaaja ei pystyisi niitä erottamaan ja käsittelemään itsenäisinä osioina.

Kysymysten sijoittumisen lomakkeeseen tuli noudattaa seuraavaa kaavaa: alkuun sijoitetaan kysymyksiä, jotka ovat suhteellisen helppoja vastata ja herättävät vastaajan mielenkiinnon, ns. epämiellyttävät tai ärtymystä herättävät kysymykset sijoitetaan kyselyn loppuun. Oli myös huomioitava, että aiemmat kysymykset saattavat vaikuttaa myöhemmin esitettyjen kysymysten vastauksiin. (Seppälä 1977, 37.) Phillips neuvoo siirtymään tietyn aihealueen kysymyksissä yleisistä spesifimpiin; tämä on ns. funnel technics:in mukaista, jossa alkukysymykset ovat avoimia ja niitä seuraavat suljettuja. Samaa asiaa koskevat kysymykset tulee esittää loogisessa järjestyksessä, samoin kuin koko kysely tulisi koota niin, että sen rakenne auttaa vastaajaa. Yleinen etenemisjärjestys on esimerkiksi aikajärjestyksen

mukainen tai siirtyminen tutusta tuntemattomampaan. (Phillips 1971, 141.)

Kyselylomakkeen muotoilussa käytettiin hyväksi myös muutamien ulkomailla opiskelua koskevien oppaiden sisältämiä palautelomakkeita, jotka kartoittavat eri osa-alueita opiskelijan ulkomaan opiskelujaksosta. Mm. Erasmus-opiskelijan opas 2000-2001 sisältää palautelomakkeen, jonka kysymykset olivat sovellettavissa kieliharjoittelun osa-alueita selvittämään.

Kyselyn kohdejoukolle lähetetyt vastauskuoret numeroitiin, jotta voitiin seurata myös nimettöminä vastanneiden osalta kuka jätti vastaamatta ja kenelle lähetettäisiin muistutuskirje (vastaukset ovat luottamuksellisia eikä niiden tietoja käytetä muuhun kuin tämän tutkielman aineistoksi). Varsinainen kysely postitettiin kesäkuun alussa 2000, ja vastaamatta jättäneille lähetettiin heinäkuun alussa muistutuskirje uuden kyselylomakkeen kanssa (muistutuskirje liitteenä numero 2; koska varsinainen kyselylomake on sama, se on jätetty pois ko. liitteestä). Vastausprosentiksi saatiin muistutuksen jälkeen 68, todellisuudessa 60 % vastauksista oli käyttökelpoisia (syitä pois jätettyihin vastauksiin eritelty myöhemmin).

4 KIELIHARJOITTELUN ARVIOINTI

Kieliharjoittelun arviointi -kysely koostui viidestä osiosta: Taustatiedot, Kieliharjoittelukohteen valinta ja hakuprosessi, Kieliharjoittelu käytännössä, Käytännön järjestelyt ja vapaa-aika sekä Harjoittelusta palattuasi. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 34 opiskelijaa, joista neljän lomaketta ei voinut käyttää: kaksi opiskelijaa ilmoitti saaneensa kieliharjoittelun suoritusmerkinnän automaattisesti, koska oli syntyperältään venäläisenä asunut kieliharjoittelun kohdemaassa yli yhdeksän kuukautta. Eräs toisessa yliopistossa opiskelunsa aikana harjoittelun suorittanut ei katsonut voivansa vastata kysymyksiin, ja yksi opiskelija oli virheellisesti mukana otoksessa. Saadut vastaukset purettiin ensin taulukkomuotoon Access-tietokantaohjelmaa käyttäen, jotta eri tavoilla suoritettujen kieliharjoittelujaksojen vertailu ja harjoittelun eri ilmiöiden välisten yhteyksien havaitseminen olisi helpompaa. Kyselylomakkeen jaottelua on käytetty osittain pohjana vastausten purkamisessa. Raportointivaiheessa olen muutamien kappaleiden lopuksi esittänyt suosituksia tai ko. asiaa koskevia parannusehdotuksia.

Alkulan mukaan (1995, 140) kyselyn katoanalyysi tulee tehdä ennen varsinaista analyysia. Vastaamatta jättämistä kannattaa tutkia, sillä se on harvoin sattumanvaraista. Kyselyn kohdejoukon tarkastelu osoitti, että vastaamatta jättäneistä ainoastaan 12 % oli valmistunut ennen tutkimusajankohtaa. Muille vastaamatta jättäneille ei löytynyt yhteistä nimittäjää. Kyselyn katoprosentti oli 40.

Saatujen vastausten analysointimetodina käytettiin sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen analyysin periaatteita. Alasuutarin (1994, 28) mukaan "kvantitatiivisessa analyysissä argumentoidaan keskimääräisillä yhteyksillä, ja tämän kaiken lähtökohtana on tutkimusyksiköiden välisten erojen etsiminen eri muuttujien suhteen." Laadullinen analyysi taas koostuu havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta (Alasuutari 1994, 30).

4.1 Taustatiedot

Taustatiedot-osiossa selvitetään millaisin eri tavoin kyselyyn vastanneet opiskelijat olivat kieliharjoittelunsa suorittaneet. Kieliharjoittelukohteen ja kieliharjoittelun keston lisäksi tarkastellaan suorituksen ajankohtaa suhteessa opintojen aloittamiseen sekä oliko harjoittelu suoritettu yhdessä vai useammassa osassa. Osiossa selvitetään myös vastaajien sukupuoli- ja ikärakenne sekä pääaine. Lisäksi tutkitaan oliko vastaajan iällä kieliharjoitteluhetkellä yhteyttä valittuun harjoittelutapaan.

Kielten opiskelu on perinteisesti ollut hyvin naisvaltainen ala, mikä ilmenee myös kyselyn kohdejoukosta. Otokseen osuneista 50 opiskelijasta miesten osuus oli 10 %. 30:sta vastanneesta miehiä oli neljä (13 %) ja naisia 26 (87 %). Sukupuolijakauma laitoksittain (vuodelta 2000) kuvastaa myös alan naisvaltaisuutta: sekä Filologian laitos I:n että Käännöstieteen laitoksen perustutkinto-opiskelijoista naisia on 81 %, Filologian laitos II:n perustutkinto-opiskelijoista peräti 90 % on naisia. (Sukupuolijakauma laitoksittain Tampereen yliopiston opiskelijoista: http://www.uta.fi/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2000/tutkinto_opiskelijat/.)

Kyselyyn vastanneet olivat harjoitteluun lähtiessään olleet iältään 20-34-vuotiaita, suurin osa (73 %) oli 20-23 vuotta. Kun tarkastellaan iän yhteyttä valittuun harjoittelutapaan, eniten hajontaa iän suhteen oli yliopiston vaihto-ohjelman valinneiden joukossa. Heidän ikähaitarinsa ulottui 20:sta vuodesta 34:ään, sen sijaan kielikursseille osallistuneet olivat selkeästi muita nuorempia harjoitteluun lähtiessään: heistä 89 % oli 20-22-vuotiaita, ja kaikista kyselyyn vastanneista harjoittelun 20-vuotiaana suorittaneista 80 % oli valinnut harjoittelutavakseen kielikurssin. Pääaineena melkein kaikilla vastaajilla oli venäjän kielen kääntäminen ja tulkkaus; yhden opiskelijan pääaineena oli englantilainen filologia ja toisella vielä har-

joittelun aikaan kansainvälinen politiikka, hän vaihtoi myöhemmin venäjän kääntämisen pääaineeksi.

Kaikkiaan 30:sta vastanneesta liki puolet (14 opiskelijaa) oli osallistunut Tampereen yliopiston vaihto-ohjelmiin opiskellen joko Petroskoin yliopistossa, MGLU:ssa, MGU:ssa tai Taloustieteiden Plehanov-akatemiassa.⁷ Kesäaikaan järjestettävillä kielikursseilla oli osallistunut yhdeksän opiskelijaa, kolme oli hankkinut opiskelupaikan venäläisestä yliopistosta itsenäisesti, kolme oli ollut työssä Venäjällä ja lisäksi yksi opiskelija oli opiskellut yliopiston vaihto-ohjelman kautta Vilnan yliopistossa Liettuassa, josta palattuaan oli siirtynyt opiskelemaan Tampereen yliopistoon.⁸ Kyselyn vastaajien joukossa ei ollut ketään Ukrainassa opiskellutta. Vastaajien edustamat kieliharjoittelutavat voidaan periaatteessa jakaa kahteen pääluokkaan, opiskeluun ja työhön. Vastausten purussa ja analysoinnissa harjoittelutavat on kuitenkin jaettu neljään eri luokkaan, sillä kullakin niistä on ominaispiirteitä ja opiskelu esimerkiksi kielikurssilla eroaa opiskelusta yliopistossa jo harjoitteluajankin suhteen.

Suhteellisen vaivattomana vaihtojärjestelynä yliopiston ohjelmat olivat siis vastaajien keskuudessa ylivoimaisesti suosituin kieliharjoittelutapa, kielikurssit taas houkuttelivat ajankohtansa vuoksi. Sen sijaan itsenäinen opiskelu- tai työpaikan hankkiminen ei juurikaan tunnu houkuttelevan, sillä se edellyttää huomattavasti enemmän omatoimisuutta. Lisäksi silkalla "tuurilla" ja sattumalla oli ollut usein osuutensa nimenomaan jälkimmäisen vaihtoehdon valinneiden kohdalla. Vain kolme työssä ollutta opiskelijaa kertonee myös jotain työmahdollisuuksien järjestämisestä Venäjälle tai yleensä asiasta saatavilla olevasta informaatiosta. Taulukossa numero 2

⁷ Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneiden opiskelu ajoittui seuraaville lukukausille: Petroskoin yliopisto: slk 1996, klk 1998, slk 1999; MGLU: syyslukukaudet 1995-1998; MGU: klk 1999; Taloustieteiden Plehanov-akatemia: slk 1996, slk 1998.

⁸ Vilnan yliopiston vaihto-ohjelma kuuluu Joensuun yliopiston Savonlinnassa sijaitsevan Kansainvälisen viestinnän laitoksen Sokrates/Erasmus -sopimusten piiriin. Venäjän kieliharjoittelun suorittaminen ei ole enää mahdollista ko. yliopistossa.

on esitetty vastaajien edustamat kieliharjoittelun suoritustavat, yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista on lisäksi mainittu kohdeyliopistot.

TAULUKKO 2.

Kieliharjoittelun suoritustavat

<i>Tapa/Kohde</i>	<i>Opiskelijoiden lukumäärä</i>
Yliopiston vaihto-ohjelma – Petroskoin yliopisto	3
Yliopiston vaihto-ohjelma – Taloustieteiden Plehanov-akatemia	2
Yliopiston vaihto-ohjelma – Moskovan valtiollinen yliopisto	1
Yliopiston vaihto-ohjelma – Moskovan lingvistiikan yliopisto	8
Kielikurssit	9
Itsenäinen opiskelupaikan järjestäminen	3
Työ	3
Yliopiston vaihto-ohjelma – Vilnan yliopisto (Savonlinnan KVL)	1
	Yhteensä 30

Maantieteellisesti Pietari ja lähialueet sekä Moskova olivat suosituimpia kohteita. Kielikursseille osallistuneet opiskelivat poikkeuksetta Pietarissa: seitsemän oli osallistunut Pietarin valtiollisessa yliopistossa järjestetyille kielikursseille, yksi Pietarin kulttuuriakatemian kurssille. Yksi vastaaja ei maininnut kurssin järjestäjää, Pietari oli kuitenkin kohdekaupunki. Eräs kielikurssin lisäksi työssä ollut vietti ajan Moskovassa. Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineet olivat opiskelleet Pietarissa (Санкт-Петербургский Государственный Университет Технологии и Дизайна ja Pietarin insinööri-taloudellinen akatemia, yksityisopetus) sekä Donin Rostovissa, yksityisopetuksessa. (Yliopistojen nimet vastaajien ilmoittamassa asussa.) Yksi työssä olleista oli toiminut opetusharjoittelijana eräässä pietarilaisessa

koulussa, toinen toimi suomen kielen opettajana Novgorodin yliopistossa. Lisäksi yksi opiskelija ilmoitti työskennelleensä suomalais-venäläisessä rakennusliikkeessä, mutta ei maininnut kaupunkia.

Yliopiston eri vaihto-ohjelmiin osallistuneet, itsenäisesti opiskelupaikan hankkineet sekä työssä olleet olivat kaikki poikkeuksetta suorittaneet kieliharjoittelunsa yhtäjaksoisesti. Ainoa kategoria, josta löytyi harjoittelun kahdessa osassa suorittaneita, olivat kielikursseille osallistuneet. Tosin näistäkin yhdeksästä vastaajasta viisi oli suorittanut harjoittelun yhdessä osassa. Neljä muuta opiskelijaa perustelivat kahdelle eriaikaiselle kurssille osallistumistaan tai kieliharjoittelun suorittamista ylipäättään kahdessa osassa mm. sillä, ettei taloudellisesti ollut mahdollista suorittaa vaadittua kahden kuukauden harjoittelua kerralla. Lisäksi yksi vastaaja piti harjoittelun jakamista osiin parempana ratkaisuna ja hänellä oli lisäksi toiveena päästä Venäjälle töihin.

Tutkintovaatimuksissa mainittu kahden kuukauden minimiaika harjoittelulle on suhteellisen lyhyt aika ja jos sekin jaetaan kahtia, ei opiskelija hyödy kohdemaassa ja –kulttuurin parissa oleskelusta samalla tavalla kuin pidemmän ajan harjoittelussa yhtäjaksoisesti viettävä. Tämä tulee myös esiin muutamissa vastauksissa; kahden kuukauden yhtämittaista kielikursilla oloa pidettiin parempana vaihtoehtona kuin kahta kuukauden kurssia. Toisaalta kaksi erillistä harjoittelujaksoa antaa opiskelijalle mahdollisuuden hyödyntää niitä eri tavalla: ensimmäinen kerta saattaa mennä vieraaseen kulttuuriin totutteluun, toisella kerralla opiskelija on harjoitteluun lähtiesään eri lähtökohdassa ja myös pidemmällä opinnoissaan.

Garam toteaa tutkimuksessaan myös, että pidemmästä ulkomaan jaksosta käytännön järjestelyt ja uuteen tottuminen vievät suhteessa vähemmän aikaa, takaisin ei tarvitse lähteä heti kun on kotiutunut. Oletus piti paik-

kansa kun tarkasteltiin opiskeluun ulkomailla käytettyä aikaa ja opiskelun tehokkuutta. (Garam 2000, 60.)

Lähes kaikki vastaajat olivat kieliharjoitteluun lähtiessään olleet aineopintovaiheessa, ainoastaan 10 % ilmoitti olleensa perusopinnoissa. Myös harjoittelun ajoituksen suhteen vastaajilla oli kovin samanlaisia kokemuksia: opintojen aloituksesta oli harjoitteluun lähtiessä kulunut kaksi-kolme vuotta kaikkiaan 25 vastaajalla. Ainoastaan yksi vastaaja oli lähtenyt harjoitteluun ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen (harjoittelumuotona työ). Taulukosta numero 3 näkyy kaikkien vastanneiden harjoitteluajankohta. Opiskelijoiden, joilla opintojen aloituksesta oli kulunut 2,5 tai 6,5 vuotta, harjoittelu ajoittui kevätlukukaudelle.

TAULUKKO 3.

Harjoitteluajankohta suhteessa opintojen aloitukseen

<i>Opintojen aloituksesta (vuotta)</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>2,5</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>6,5</i>
Opiskelijoiden lukumäärä	1	13	1	11	3 ⁹	1

Harjoittelun ajankohdan ja opintojen vaiheen suhteen ei harjoittelutavalla ollut juurikaan merkitystä. Sen sijaan harjoittelun kesto oli jokseenkin riippuvainen suoritustavasta. Kieliharjoittelun kokonaiskesto pyydettiin ilmoittamaan seuraavia vaihtoehtoja käyttäen: 2 kk, 2-4 kk, 4-6 kk, 6-12 kk, >12 kk. Kaikki yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneet ilmoittivat har-

⁹ Neljännen opiskeluvuoden jälkeen vaihtoon lähteneistä opiskelijoista yhdellä oli takanaan välivuosi, jolloin hän ei opiskellut, ja toisella venäjä oli harjoittelun aikana vielä sivuaineena.

joitteluajakseen vähintään 2-4 kuukautta, mikä selittyy sillä, että venäläisissä yliopistoissa lukukausi kestää viisi kuukautta, mutta suomalaisopiskelijat eivät yleensä osallistu tenttikauteen. Useimpien vaihtojakso oli ollut yhden lukukauden mittainen. Kielikursseille osallistuneet olivat kahta poikkeusta lukuun ottamatta olleet harjoittelussa vain vaaditut kaksi kuukautta. Toinen 2-4 kuukautta harjoittelussa olleista oli ollut myös työssä. Itsenäisesti opiskelu- tai työpaikan hankkineiden harjoitteluajat vaihtelivat kahdesta kuukaudesta 6-12 kuukauteen. Taulukossa numero neljä on kuvattu kaikkien vastaajien harjoittelun kesto harjoittelutavan mukaan jaoteltuna. Lukumäärä-sarakkeessa on sulkeissa ko. harjoittelutavan valinneiden opiskelijoiden kokonaismäärä.

TAULUKKO 4.

Kieliharjoittelun kesto harjoittelutavan mukaan luokiteltuna

<i>Harjoittelun kesto</i>	<i>Harjoittelutapa</i>	<i>Opiskelijoiden lukumäärä</i>
2 kk	Kielikurssit	7 (9)
	Työ	1 (3)
	Its. opiskelupaikka	1 (3)
2-4 kk	Kielikurssit	2 (9)
	Työ	1 (3)
	Its. opiskelupaikka	1 (3)
	Yo-vaihto-ohjelma	12 (15)
4-6 kk	Yo-vaihto-ohjelma	2 (15)
6-12 kk	Työ	1 (3)
	Its. opiskelupaikka	1 (3)
	Yo-vaihto-ohjelma	1 (15)
> 12 kk	-	-
Yhteensä		30

Melkein kolmasosa vastaajista (30 %) vietti siis kieliharjoittelussa vain vaaditun kaksi kuukautta, mikä on suhteellisen vähän, varsinkin jos se jää opiskelijan valmistuttua hänen ainoaksi kohdemaassa oleskelukseen. Kyselyyn vastanneista 47 % ei ollut harjoittelunsa suoritettuaan viettänyt pidempää ajanjaksoa Venäjällä, Ukrainassa tai muissa IVY-maissa.

Muun muassa Euroopan Unionin Sokrates/Erasmus –vaihto-ohjelmassa minimiaika opiskelijavaihdolle on kolme kuukautta. Vaihto-ohjelma on avoin kaikkien alojen opiskelijoille, ja näin ollen kaikki ohjelmaan osallistuvat, myös muut kuin kieliaineiden opiskelijat, viettävät ulkomailla opiskelun pakollista kieliharjoittelua pidemmän ajan. Ulkomailla opiskelu tai harjoittelu rikastuttaa jokaisen maailmankuvaa ja lisää tietoa ja ymmärrystä eri kansoista ja kulttuureista. Erityisesti kulttuurienväliseen kommunikointiin erikoistuvien kääntäjäopiskelijoiden olisi kuitenkin tarpeen tutustua kohdekielensä maahan ja kulttuurin syvemmin. Parhaiten se onnistuu oleskelemalla kohdekielisessä ympäristössä riittävän pitkän aikaa ja elämällä toisen kulttuurin edustajien parissa. Laihiala-Kankainen toteaa, että

”vieras kulttuuri toimintaympäristönä [--] antaa oppijalle runsaasti palautetta ja on siksi oppimisen kannalta tehokkaampi. Pelkästään älyllisen tiedon varaan perustuva opetus saattaa johtaa vieraan kulttuurin ymmärtämiseen, mutta sen hyväksymisen ja kunnioittamisen oppiminen edellyttää tiiviimpää vuorovaikutusta vieraan kulttuurin edustajien kanssa. [--] oppijalla täytyy olla myös [--] tilaisuuksia osallistua jollakin tavalla sen [vieraan kulttuurin] toimintaan.” (Laihiala-Kankainen 1997, 12.)

Myös seuraavassa korostetaan vieraan kulttuurin keskellä elämisen tärkeyttä: ”Vieras kieli todentuu oikeasti vasta kulttuurien välisessä tilanteessa ja tämä edellyttää autenttisia kokemuksia kielen kanssa toimimisesta ai-doissa tilanteissa. Ennen kokemusta todellisesta kielenkäytöstä vieras kieli ilmenee oppijalle vain enemmän tai vähemmän abstrakteina malleina” (<http://www.edu oulu.fi/homepage/lkuure/ad00proj/X/kielenop.htm>).

4.2 Kieliharjoittelukohteen valinta ja hakuprosessi

Eräs keskeisimmistä kyselyn tavoitteista oli selvittää kieliharjoittelun suoritustavan valintaan vaikuttaneet syyt: miksi osa opiskelijoista hakeutui yliopiston vaihto-ohjelmaan ja osa töihin tai kielikurssille. Tässä osiossa selvitetään myös opiskelijoiden aiempia oleskeluja Venäjällä (tai Neuvostoliitossa tai muissa IVY-maissa) ja niiden mahdollista vaikutusta harjoittelutavan valintaan, samoin harjoittelukohteen vaikutusta valintaan. Lisäksi selvitetään mistä opiskelija sai tiedon valitsemastaan suoritustavasta ja valittuaan itselleen sopivimman tavan ja kohteen, miten hakuprosessi sujui. Myös laitokselta saatua apua ja etukäteen kieliharjoittelukohteesta saatua tietoa tarkastellaan. Asuntojärjestelyjä sekä kieliharjoittelun aikana tai hakuvaiheessa mahdollisesti ilmenneitä ongelmia tutkitaan myös tässä osiossa.

4.2.1 Suoritustavan ja kohteen valinta

Kieliharjoittelun suoritustavan ja kohteen valintaan vaikuttaneita tekijöitä kysyttäessä vastaajia pyydettiin mainitsemaan kaikki valintaan vaikuttaneet syyt, heitä pyydettiin myös huomioimaan kaikki harjoittelujaksot.

Kielikurssit suoritustavakseen valinneet opiskelijat pitivät yhtenä tärkeimmistä valintaansa vaikuttaneista tekijöistä sitä, että he halusivat suorittaa kieliharjoittelun kesäaikaan (89 % mainitsi tämän). Vastaajista 44 % mainitsi perhesuhteisiin liittyvät syyt ja kolmasosa halusi päästä ehdottomasti ko. kaupunkiin (yliopistolla ei ole valmiita vaihtojärjestelyjä Pietariin, josta tässä tapauksessa oli kyse). Muutama opiskelija mainitsi valintaan vaikuttaneen myös Pietarin maantieteellisen läheisyyden lähdetessä Venäjälle ensimmäistä kertaa (jokaisen kielikursseille osallistuneen kohdekaupunki oli nimenomaan Pietari) ja sen, ettei parempia vaihtoehtoja tiedetty tai

ollut tarjolla. Nämä syyt pitävät todennäköisesti paikkansa useammankin opiskelijan kohdalla. Tätä olettamusta tukee se, että kolmasosa oli lähdössä harjoittelun vuoksi ensimmäistä kertaa Venäjälle. Pietaria pidetään Venäjän eurooppalaisimpana kaupunkina, mikä lisää osaltaan sen vetovoimaa. Vastaajista 44 % mainitsi harjoittelutavan valintaan vaikuttaneena syynä myös ystävien lähdön samaan kohteeseen tai kurssikavereiden kokemukset samalla tavalla suoritettusta harjoittelusta. Ainoastaan yksi opiskelija oli suorittanut osan harjoittelustaan työskentelemällä Venäjällä, ja hän mainitsikin tässä yhteydessä yhtenä vaikuttavana tekijänä taloudelliset syyt (halusi samalla ansiotyöhön).

Taulukossa numero 5 on esitetty miten kielikurssin valinneet opiskelijat saivat tiedon kieliharjoittelun suoritusmahdollisuudesta valitsemassaan kohteessa. Lukumäärä viittaa siihen, kuinka moni opiskelija mainitsi ko. tietolähteen.

TAULUKKO 5.

Kielikursseille osallistuneet: Tieto harjoittelumahdollisuudesta

<i>Tietolähde</i>	<i>Opiskelijoiden lukumäärä</i>
Suomi-Venäjä-Seura	6
Laitos/laitoksen ilmoitustaulu	4
Aiemmin kieliharjoittelussa olleet opiskelijat	3
Itsenäisesti yhteydessä kohteeseen	2
Työpaikka	1

Kielikursseille osallistuneet saivat tiedon harjoittelumahdollisuudesta pääasiassa Suomi-Venäjä-Seurasta, myös laitoksen taholta oli infoa saatavilla.

Kuten myöhemmin selviää, suurin osa opiskelijoista kuitenkin hoiti vaihtojärjestelynsä itsenäisesti, ainoastaan yhden hakuprosessin oli hoitanut Suomi-Venäjä-Seura.

Yliopiston vaihto-ohjelmiin valikoitui opiskelijoita, jotka pitivät tärkeimpinä suoritustavan ja kohteen valintaan vaikuttavina tekijöinä seuraavia: yliopisto hoiti opiskelijavaihdon järjestelyt (87 % mainitsee tämän), opetuksesta ei tarvinnut maksaa (73 %) ja pidemmästä vaihtoperiodista on enemmän hyötyä (73 %). Vastaajista 20 % mainitsi myös halun päästä ehdottomasti ko. kaupunkiin (Moskova), samoin 20 % kurssikaverien kokemukset samasta suoritustavasta tai lähdön samaan paikkaan. Lisäksi yksittäisiä mainintoja saivat seuraavat valintaan vaikuttaneet tekijät: halu päästä välillä käymään Suomessa, halu päästä opiskelemaan yliopistoon, taloudelliset syyt – kesätöiden takia ei haluttu harjoitteluun kesäaikaan, opiskelijavaihto luonteva ja vaivaton vaihtoehto, koska ei tarvitse itse etsiä paikkaa ja hakea. Muutama opiskelija perusteli valintaansa myös kohdeyliopiston tarjonnalla: MGLU vastasi kieliopintoja muita Moskovassa sijaitsevia yliopistoja paremmin; eräällä MGU:ssa opiskelleella oli tiedotusoppi sivuaineena (MGU:lla on sopimus tiedotusopin laitoksen kanssa) ja eräs Taloustieteiden Plehanov-akatemiaan valinnut opiskelija uskoi, että vaihdosta olisi ollut hyötyä taloustieteiden sivuaineopinnoissa.

Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneet olivat saaneet tiedon ko. vaihtoehdosta melkein poikkeuksetta laitokselta (73 %). Lisäksi 40 % mainitsi harjoittelussa aiemmin olleet opiskelijat ja 33 % yliopiston kansainväliset asiat. Yksi opiskelija mainitsi myös ottaneensa asioista selvää itsenäisesti.

Itsenäiseen opiskelu- tai työpaikan hankkimiseen päätyneillä opiskelijoilla oli jonkin verran toisistaan poikkeavia harjoittelutavan valintaan vaikuttaneita syitä. Kolmesta itsenäisesti opiskelupaikan hankkineesta opiskelijasta kaksi piti merkittävänä tekijänä sitä, että pidemmästä vaihtoperiodista on

enemmän hyötyä (vaihtojaksot 2-4 kk ja 6-12 kk). Lisäksi toinen opiskelija halusi välillä Suomeen ja toinen ilmoitti, ettei tullut valituksi yliopiston vaihto-ohjelmaan haluamanaan ajankohtana ja näin päätyi hakemaan opiskelupaikkaa itsenäisesti. Kaikki vaihtoehdot olivat maksullisia, mutta opiskelijan valitsema kohde halvin. Molemmat olivat tutkineet useampia vaihtoehtoja. Kolmas itsenäisesti opiskelupaikan hankkinut halusi suorittaa harjoittelunsa kesällä, lisäksi valintaan olivat vaikuttaneet perhesuhteisiin liittyvät syyt sekä se, että kohteessa asui hyvän ystävän perhe.

Jokaisen työssä olleen opiskelijan harjoittelutavan valinnassa oli sattumalla osuutensa. Ensimmäinen opiskelija oli kuullut työskentelymahdollisuudesta (suomalais-venäläinen rakennusliike tarvitsi tulkkia) ystävältään, lisäksi valintaan vaikuttivat taloudelliset syyt, eli vastaaja halusi ansiotyöhön. Opiskelija piti myös kaksikielistä taustaansa osaltaan työhön menoa helpottavana seikkana. Toinen vastaaja ilmoitti valintaan vaikuttaneen sattuman (kuuli tuttavalta mahdollisuudesta päästä apuopettajaksi pietarilaiseen kouluun) sekä sen, että pidemmästä vaihtoperiodista on enemmän hyötyä. Kolmas työssä ollut opiskelija mainitsi myös sattuman: hän oli suunnitellut vaihtoon lähtöä, kun kuuli opettajalta mahdollisuudesta lähteä opettamaan suomen kieltä Novgorodin yliopistoon ja samalla opiskelemaan itse. Lisäksi hän mainitsi muina valintaan vaikuttaneina tekijöinä seuraavat: pidemmästä vaihtoperiodista on enemmän hyötyä, yliopisto hoiti järjestelyt eikä opetuksesta tarvinnut maksaa.

Tiedon mahdollisuudesta suorittaa harjoittelu valitsemassaan kohteessa opiskelemassa olleet saivat joko tutulta tai olemalla itsenäisesti yhteydessä kieliharjoittelukohteeseen. Työssä olleet kuulivat mahdollisuudesta joko tuttavalta/sukulaiselta tai opettajalta. Samoin tuttu tai opettaja oli opiskelijoiden tietolähteenä kohteen valinnan jälkeen. Tosin suomen opettajana toiminut opiskelija mainitsi harvinaisen paljon muitakin tietolähteitä (koh-

deyliopiston suomen kielen lehtori, Suomen Opetusministeriö sekä Pohjoismaiden ministerineuvosto).

Kyselyn vastaajien mielipiteet erosivat jonkin verran sen suhteen, miten erilaisista kieliharjoittelun suoritustapavaihtoehdoista sai tietoa. Kaikissa ryhmissä kuitenkin korostettiin omaa aktiivisuutta. Kielikursseille osallistuneista osa oli tiedon saantiin tyytyväisiä, mutta kolmasosa oli sitä mieltä, että oman kieliharjoittelun suoritusajan tiedon saanti oli heikkoa, mutta parantunut sittemmin. Oma aktiivisuus ja tuttujen kautta saatua informaatiota korostettiin muutamassa vastauksessa. Yliopiston vaihtoon osallistuneiden mukaan tietoa erilaisista harjoitteluvaihtoehdoista oli saatavilla vaihtelevasti: kukaan ei ilmoittanut, ettei tietoa olisi saatavilla, muutama sen sijaan mainitsi, että sen löytämiseksi piti olla itse aktiivinen ja että "Venäjä-vaihtoja" oli ylipäänsä tarjolla valitettavan vähän. Vastaajista 60 % oli sitä mieltä, että tietoa oli saatavilla riittävästi, ja yliopiston kansainväliset asiat, laitoksen ilmoitustaulu sekä aiemmin vaihdossa olleet opiskelijat koettiin hyviksi tietolähteiksi. Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineiden mielipiteet jakautuivat tiedonsaannin suhteen: eräs opiskelija vastasi, että tietoa löytää olemalla itse aktiivinen; toisen opiskelijan mielestä tietoa oli saatavilla huonosti; kolmas kirjoitti, että laitoksen, Suomi-Venäjä-Seuran ja Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen tarjoamista vaihtoista tietoa oli melko hyvin saatavilla, muista mahdollisuuksista erittäin huonosti. Erilaisista kieliharjoittelun suoritustavoista oli työssä olleiden mielestä saatavilla tietoa kohtalaisesti.

Samoin mielipiteet erosivat sen suhteen koettiinko puutteelliset kommunikointiyhteydet, yliopistojen www-sivujen tai sähköpostiyhteyksien puuttuminen tai informaation saatavuus ongelmaksi kieliharjoittelujaksoa suunniteltaessa. Kielikursseille osallistuneista 44 % ei kokenut em. asioita ongelmaksi, tosin yhden opiskelijan mielestä tiedon puutteen vuoksi oli vaikea tietää kenen puoleen kääntyä kieliharjoitteluasiassa. Eräs vastaaja ko-

ki kielikurssin järjestelyjen yhteydessä huonot puhelin- ja faksilinjat ongelmallisiksi, sen sijaan työpaikan kautta tapahtuneessa harjoittelussa ei ongelmia ollut. Toinen vastaaja koki ongelmaksi sen, ettei yliopistolta saanut oman kieliharjoittelun ollessa ajankohtainen tietoa muista harjoittelumahdollisuuksista kuin vaihdoista Moskovaan ja Petroskoihin. Yliopiston vaihtoihin osallistuneista 47 % vastasi, ettei kokenut em. asioita ongelmaksi. Mainitut ongelmat olivat suhteellisen pieniä: ajoittain oli hankala tavoittaa vaihtoasiaa hoitavaa henkilöä kotimaassa tai saada viestejä kulkemaan perille kohdeyliopistoon. Tästä tosin kahdella vastaajalla oli ristiriitaiset kokemukset: molemmat olivat olleet vaihdossa MGLU:ssa, vieläpä samanaikaisesti, ja toinen opiskelija kertoi faksien kulkeneen perille kiittävästi ja melkein kaikkien kurssitoiveiden toteutuneen, toinen taas valitti yhteyksien ongelmallisuutta, eikä hän ollut voinut ilmoittaa kohdeyliopistoon mitä kursseja olisi halunnut. MGU:ssa vaihdossa ollut opiskelija oli ainoa, joka ilmoitti saaneensa heti vaihtoon valinnan varmistuttua venäläisen yhteyshenkilön sähköpostiosoitteen, ja sen jälkeen kaikki oli sujunut helposti. Petroskoin yliopiston www-sivuista ei erään opiskelijan mukaan ollut paljonkaan hänelle hyötyä, vaan hän oli tyytyväinen kansainvälisistä asioista saamaansa tietoon ja apuun. Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineita opiskelijoita informaation huono saatavuus tai kommunikointiyhteyksien puutteellisuus ei merkittävästi ollut haitannut; yksi opiskelija jopa mainitsi, ettei odottanutkaan yhteyksien olevan kovin hyvät. Työssä olleilla opiskelijoilla oli ollut harjoittelujaksoa suunnitellessaan vaikeuksia yhteydenpidossa, sillä huonojen kommunikointiyhteyksien vuoksi ainoa vaihtoehto oli soittaminen Venäjälle omaan laskuun. Yhteydenpitoa oli hankaloittanut myös se, että ihmiset olivat huonosti tavoitettavissa.

Osalla kyselyyn vastanneista oli jo kokemuksia Venäjältä ennen harjoitteluaan. Kielikursseille osallistuneista ja työssä olleista opiskelijoista 2/3 oli ollut ennen harjoitteluun lähtöään Venäjällä (tai Neuvostoliitossa tai IVY-maissa), useimmat lyhyillä turistimatkoilla. Eri järjestelyin opiskelemissa

olleista kaikkiaan 18 vastaajasta ainoastaan yksi ei ollut aiemmin edes käynyt Venäjällä. Kaikki muut olivat olleet joko työssä, turistimatkoilla, kielikursseilla jne. Kaikista kyselyyn vastanneista 23 % oli ollut 1-6 kuukauden mittaisilla kielikursseilla ennen harjoitteluaan. Pisimpiä kielialueella oleskeluja olivat kahden opiskelijan ennen yliopisto-opintojen alkua suorittamat puolen vuoden opinnot ja toisen osallistuminen myös leireille. Lisäksi eräs opiskelija oli työskennellyt Suomen Pietarin Konsulaatissa (6 kk) ja kaksi opiskelijaa asunut vuoden Pietarissa ennen opintojen aloittamista. Kukaan vastaajista ei maininnut matkustelleensa muissa IVY-maissa tai entisissä neuvostotasavalloissa. Aiemmilla kohdemaassa oleskeluilla ja matkoilla ei ollut merkittävää vaikutusta kieliharjoittelutavan valintaan, sillä jokaisesta eri harjoittelutapaa edustavasta ryhmästä löytyi useita jo aiemmin Venäjällä olleita. Mielenkiintoista kuitenkin oli havaita, että kaikki pisimpään Venäjällä ennen kieliharjoitteluaan oleskelleet olivat valinneet harjoittelutavakseen opiskelun yliopiston vaihto-ohjelmassa. Yliopiston ohjelmissa opiskelleista kolmasosalla oli siis kokemusta vähintään puolen vuoden kohdemaassa asumisesta ennen kieliharjoitteluun lähtöä.

4.2.2 Tietolähteet kohteen valinnan jälkeen ja hakuprosessi

Kohteen valittuaan kielikursseille osallistuneet olivat olleet hyvin vähäisen tiedon varassa: 44 % opiskelijoista ilmoitti pääasialliseksi tietolähteekseen Suomi-Venäjä-Seuran tai heidän esitteensä. Tietoa oli hankittu itsenäisesti ja saatu myös kavereilta. Kaikilla ei tosin tietolähdettä edes ollut. Ainoastaan yhdellä opiskelijalla oli ennen harjoitteluun lähtöään ollut tietolähteenä tuleva harjoittelukohde, muutamalla sen sijaan oli ollut epätietoisuutta jopa siitä, kenen puoleen kääntyä tietoa saadakseen. Eräs opiskelija mietti myös laitoksen halukkuutta ja valmiutta osallistua kielikurssien järjestelyihin, näin lähtijät olisivat paremmin perillä siitä, mitä tuleman pitää. Mikäli kielikurssien järjestäjät lähettäisivät opiskelijoille ennen kurssin alkua

ajanmukaista tietoa niin kohteesta kuin kielikurssin sisällöstäkin, voisi harjoittelujaksoon valmistautua paremmin ja näin hyötyä lyhyestäkin oleskelusta enemmän.

Kieliharjoittelupaikkaan hakemisen ja käytännön järjestelyt olivat kielikursseille osallistuneet yhtä lukuun ottamatta hoitaneet itse (Suomi-Venäjä-Seura hoiti yhden opiskelijan osalta), ja suurin osa kuvaili hakuprosessia sujuvaksi tai melko sujuvaksi. Ainoastaan yksi opiskelija piti hakuprosessia melko työläänä. Suuria hankaluuksia ei ollut kukaan kohdannut hakuvaiheessa, mutta muutamissa vastauksissa mainittiin mikä hakuvaiheessa oli ollut työläintä: rahoituksen ja majoituksen järjestäminen, viisumin hankkiminen sekä huonot faksiyhteydet, jotka hankaloittivat tiedon välitystä. Lisäksi matkareitin suunnittelu tuntui työläältä eräästä ensikertalaisesta. Kielikurssin lisäksi työssä ollut opiskelija mainitsi, että majoitus- tai viisumiongelmia ei ollut harjoittelussa työpaikan kautta. Opiskelijoiden vastaukset erosivat hieman sen suhteen, milloin kukin oli alkanut valmistella harjoitteluun lähtöä ja miten kauan aikaa hakuprosessiin oli kulunut. Useimmat (55 %) olivat aloittaneet valmistelut harjoittelua edeltävänä keväänä; ajallisesti 2-4 kuukautta ennen lähtöä. Kaksi vastaajaa oli alkanut valmistella lähtöä puolisen vuotta aikaisemmin, yksi vuotta aiemmin. Hakuprosessiin vastaajat ilmoittivat kuluneen aikaa seuraavasti: parista päivästä pariin viikkoon tai 1-2 kuukautta.

Yliopiston vaihto-ohjelman valinneiden pääasiallisimpia tietolähteitä kieliharjoittelukohteen valinnan jälkeen kuvataan taulukossa numero 6. Lukumäärä -sarake kertoo kuinka moni opiskelija mainitsi ko. lähteen.

TAULUKKO 6.

Yliopiston vaihto-ohjelma: Tietolähde kohteen valinnan jälkeen

<i>Tietolähde</i>	<i>Opiskelijoiden lukumäärä</i>
Aiemmin harjoittelussa olleet opiskelijat	7
Yliopiston kansainväliset asiat	4
Laitos	2
Matkakertomukset (aiemmin harj. olleiden kirjoittamat)	2
Yliopiston kv-asioiden toimittama vaihto-opiskelijan opas	1
Yhdyshenkilö kohdeyliopistossa	1
Työkaverit (konsulaatissa)	1
Ei tietolähteitä	1

Tietolähteitä tarkasteltaessa olivat siis aiemmin harjoittelussa olleet opiskelijat avainasemassa, heidät mainittiin kaikkiaan yhdeksässä vastauksessa (matkakertomukset välillisesti tiedon välittämistä). Toiseksi tärkeimmäksi tietolähteeksi koettiin kansainväliset asiat. Laitos ei ole aktiivinen informoija, tosin yliopistovaihtojen järjestelyt hoidetaankin kansainvälisistä asioista. Ainoastaan yhdellä opiskelijalla oli tietolähteenään yhdyshenkilö kohdeyliopistossa. Samainen opiskelija kertoikin kaiken sujuneen helposti, haku hoitui yhdellä sähköpostiviestillä.

Harjoittelukohteeseen haun ja käytännön järjestelyt hoiti yliopiston kansainväliset asiat yhtä tapausta lukuun ottamatta, ko. tapauksessa järjestelyt hoidettiin laitoksen kautta. 2/3 opiskelijoista kuvaili hakuprosessia sujuvaksi, 1/3 melko sujuvaksi. Johdonmukaisesti 2/3 vastaajista ilmoitti, ettei hakuvaiheessa ollut hankaluuksia. Muutama mainitsi yhden omalla kohdallaan hankaluuksia aiheuttaneen seikan: eräs opiskelija ei saanut hakeamaansa monikertaviisumia (jotta oli päässyt käymään kerran Suomessa). Viisuminhaussa opiskelijat ovatkin valitettavasti niin "kutsujan armoilla" kuin myös tiuhaan muuttuvien Venäjän lakien ja säädösten varassa.

Yksi opiskelija mainitsi kohdeyliopiston (Petroskoin yliopisto) ilmoittaneen hitaasti hyväksymisestä, toinen oli kokenut hankalaksi cv:n kirjoittamisen venäjäksi.

Kysymykseen lähtövalmistelujen aloittamisesta annettiin hyvin erilaisia vastauksia riippuen siitä, miten opiskelija oli kysymyksen mieltänyt: joku oli ajatellut valmistautumista konkreettisena asioiden hoitona, toinen oli ajatellut valmistautumisen prosessina alkaneen siitä hetkestä kun oli alkanut suunnitella vaihtoon lähtöä. Suunnittelu oli aloitettu vuotta-puoli vuotta ennen lähtöä, lähtövalmisteluja oli hoidettu parissakin päivässä, useimmilla oli kuitenkin kulunut muutama viikko-kuukausi. Samoin hakuprosessia koskien vastaajat olivat mieltäneet kysymyksen hieman eri tavoilla: joku oli ajatellut vain konkreettista hakemuksen kokoamista ja jättämistä, toinen hakemuksen jättämisestä kulunutta aikaa hyväksymisilmoituksen saamiseen. Yksi vastaaja ilmoitti haun tapahtuneen yhdellä sähköpostilla, eräältä opiskelijalta hakuprosessiin kului kolme päivää, toiselta lukukausi. Yleensä hakuprosessi oli vienyt 1-3 kuukautta.

Kieliharjoittelupaikkaan hakemisen ja siihen liittyvät käytännön järjestelyt oli jokainen itsenäisesti opiskelu- tai työpaikan hankkinut luonnollisesti hoitanut itse. Yksi opiskelija kuvaili hakuprosessia sujuvaksi, kolme melko sujuvaksi ja kaksi melko työlääksi. Työlääksi haun teki työssä olleilla mm. viisumijärjestelyt ja tiedonsaannin hankaluus. Opiskelemassa olleet mainitsivat yhteyden saamisen ja tarjouksien odottamisen olleen työläintä, myös kohteen valinta oli aiheuttanut päänvaivaa. Hakuprosessin kesto vaihteli työssä olleilla parista viikosta kahteen kuukauteen, eräs vastaaja oli alkanut selvittää eri vaihtoehtoja noin vuotta ennen lähtöä. Opiskelemassa olleilla hakuprosessi oli huomattavasti pidempi. Yksi vastaaja oli selvinnyt parilla kuukaudella, muilla oli mennyt suunnitteluun 6-10 kuukautta ja varsinaiseen hakuprosessiinkin aikaa oli kulunut 1,5 kuukaudesta puoleen vuoteen. Kohteen valittuaan opiskelemassa olleet olivat saaneet kukin

tietoa hieman eri tahoilta: yliopiston kansainvälisistä asioista, laitokselta, venäläisiltä ystävilta ja tulevasta harjoittelupaikasta. Työssä olleilla pääasiallisena tietolähteenä olivat kohteen selvittyä tuttava tai opettaja, jolta tieto harjoittelumahdollisuudesta oli alun perin saatukin.

4.2.3 Kieliharjoitteluun ohjaus

Kieliharjoitteluun ohjauksen tulisi antaa opiskelijalle selkeä kuva harjoittelun tarkoituksesta, tavoitteista ja vaatimuksista, huomioiden erilaiset harjoittelun suoritustavat. Opiskelijoilla on hyvin erilaisia taustoja ja kokemuksia, joten konkreettiset neuvot mm. opiskelusta venäläisessä yliopistossa, opintojen suunnittelusta ja korvaavuuksista tai työskentelyyn Venäjällä liittyvistä seikoista olisivat varmasti myös hyödyksi.

Kukaan kielikursseille osallistuneista ei ollut saanut laitokselta apua harjoitteluun liittyvissä järjestelyissä. Osa ei mielestään apua tarvinnutkaan tai oli sitä mieltä, että yliopisto-opiskelijan on itsekin osattava ottaa selvää asioista. Kuitenkin 55 % kielikursseille osallistuneista oli sitä mieltä, että kieliharjoitteluun ohjauksessa ennen harjoitteluun lähtöä on tarvetta parantamiseen. Eräs vastaaja ehdotti pääainekohtaisia tiedotustilaisuuksia, joissa kerrottaisiin erilaisista harjoittelumahdollisuuksista ja -kohteista (vastaajan harjoitteluajana venäjältä puhuttiin vain "sivulauseessa"). Samoilla linjoilla oli toinen opiskelija, joka lisäksi peräänkuulutti opettajien monipuolisten suhteiden hyödyntämistä. Valmista pakettia ei kukaan kuitenkaan odottanut, opiskelijalta pitää edellyttää myös aktiivisuutta. Muutama opiskelija arveli tilanteen olevan nykyään parempi; eräs mainitsi keskitetyn kieliharjoittelun ja oli sitä mieltä, että itsenäisesti harjoitteluun lähtevät saavat riittävästi infoa kursseja tarjoavilta järjestöiltä.

Useimmat yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneet eivät myöskään saaneet laitokselta mitään apua, muutama kuitenkin neuvoja mm. venäjänkielisen cv:n kirjoittamiseen tai viisumin hankintaan liittyen. Aiemmin Venäjällä olleet ilmoittivat osanneensa varautua siihen, "ettei oikeastaan mikään mene suunnitelmien mukaan". Apua oli saatu niin kansainvälisistä asioista (mm. tietoa kohdeyliopistosta ja matkakumppanien yhteystiedot) kuin myös kavereilta. Eräs opiskelija kummasteli, ettei laitos (tiedotusoppi) tuntunut tietävän kovin paljon omasta vaihtopaikastaan (MGU). Kolmasosa yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista oli sitä mieltä, ettei tarvetta ohjauksen parantamiseen ole; asiat on kyettävä hoitamaan itse. Vastaajista 40 % kuitenkin piti kieliharjoitteluun ohjauksen parantamista tarpeellisena. Opiskelijat toivoivat käytännön vinkkejä sekä selkeämpää kokonaiskuvaa siitä, mitä kieliharjoittelu pitää sisällään. Mahdollisia korvattavia opintosuorituksia suositeltiin selvittämään ennen harjoittelua, tosin asiaa hankaloittaa tiedon puuttuminen kohdeyliopiston tarjonnasta. Eräs vastaaja oli sitä mieltä, että Venäjälle lähtevälle on vaikea antaa ohjausta, koska tilanne maassa voi muuttua koko ajan, mutta lisäsi, että ehkä juuri tästä voisi kokemattomimpia varoitella. Aiemmin Venäjällä olleiden opiskelijoiden tietojen ja kokemusten arveltiin muutenkin olevan hyödyksi "ummikko-lähtijöille". Kaikki Petroskoin yliopistossa vaihdossa olleet olivat sitä mieltä, että ohjausta olisi parannettava. Eräs opiskelija arveli tilanteen olevan nyt parempi, koska vaihtoihin on osallistunut jo moni opiskelija. Hänkin siis laskee lähtijöiden etukäteisvalmennuksen jo vaihdossa olleiden opiskelijoiden, ei laitoksen, varaan.

Työssä olleet eivät apua laitokselta saaneet eivätkä kaikki sitä kaivanneetkaan. Saatu apu oli lähinnä neuvoja opettajilta. Myös itsenäisesti opiskelupaikan hankkineet olivat hyvin omatoimisia: eräs opiskelija oli tarkistanut laitokselta ainoastaan sen, että hänen valitsemansa harjoittelutapa hyväksytään, toinen sai apua venäjänkielisten tarjouspyyntöjen kieliasun tarkistamisessa. Kolmas ilmoitti ainoan avun olleen se, että opettaja kertoi kan-

sainvälisistä asioista löytyvän teoksen, josta voi etsiä mahdollisia vaihtoehtoja yliopistoista. Vaikka opiskelijat kirjoittivat pärjänneensä hyvin, ilmoitti silti jokainen, että kieliharjoitteluun ohjauksessa on tarvetta parantamiseen. Työssä olleet toivoivat lisää tiedotusta ja yhteistyötä, selkeää ohjevihkosta, jossa kerrottaisiin kaikki tarpeellinen (mm. matkajärjestelyistä), sekä tasapuolisempaa opintojen korvausta. Opiskelemassa olleet toivoivat myös enemmän tietoa suoritustavoista ja -paikoista (esimerkiksi erityisiä tilaisuuksia vuosittain), koska vaihtopaikkoja on venäjän lukijoille melko vähän eikä erään vastaajan tavoin aina tule ehkä valituksi hakeumaansa yliopiston vaihtokohteeseen. Eräs opiskelija lisäsi kuitenkin, ettei pidä varsinaiseen harjoitteluun valmentavaa ohjausta laitoksen taholta kovinkaan tarpeellisena, sillä tietoja saa opiskelukavereilta. Riippumatta kieliharjoittelun suoritustavasta opiskelijat läpi kyselyn vastaajajoukon luottivat merkittävästi aiemmin vaihdossa olleisiin opiskelijoihin ja heidän kauttaan saatuun tietoon.

4.2.4 Etukäteistiedot kieliharjoittelukohteesta

Tutkimuksessa suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksista ulkomailla opiskelusta tuodaan esiin seikka, jota opiskelijat pitävät suurimpana yksittäisenä syynä suunnitelmien kariutumiseksi: etukäteistietojen osoittautuminen vääriksi tai puutteellisiksi; esimerkiksi kursseja ei pidetty, ne olivat alkaneet luultua aiemmin tai osoittautuivat eri tasoisiksi kuin opiskelija oli luullut. (Garam 2000, 61.) Tämä pitää paikkansa myös venäjän kieliharjoittelussa.

Ennen harjoitteluun lähtöä saatu etukäteistieto kieliharjoittelukohteesta yleensä ja kohdeyliopiston opetustarjonnasta ei kielikursseille osallistuneilla ollut sanottavaa: 44 % ei ollut saanut oikeastaan mitään tietoa, kolmasosalla oli ollut käytössään esite tai karttoja. Kurssin sisällöstä oli

saatu heikosti tietoa, muutamille oli selvinnyt tuntimäärä. Heikko etukäteistieto oli kuitenkin enemmistön kohdalla vastannut todellisuutta. Moni vastasi lisäksi, ettei oikein osannut odottaa mitään, koska oli lähdössä ensimmäistä kertaa Venäjälle. Toiset jo Venäjällä olleet taas ilmoittivat tienneensä, ettei juuri kannata odottaa mitään, koska "mikään ei oikeastaan mene suunnitelmien mukaan kun kyseessä on Venäjä". Vain yksi opiskelija ilmoitti suunnitelleensa opintojaan etukäteen, mutta hänelläkään ei ollut käytettävissä tietoa kohdeyliopiston tarjonnasta. Tämä ei vastaa yleistä käsitystä opintojen todellisesta suunnittelusta.

Asunnosta sen sijaan jokainen kielikursseille osallistunut oli saanut tiedon ennen lähtöään ja se kuului kurssin hintaan. Useimmille kohdeyliopisto tai Suomi-Venäjä-Seura oli järjestänyt majoituksen yliopiston asuntolaan, kaksi oli ollut perhemajoituksessa (järjestelyt hoiti SVS). Yksi opiskelija oli kielikurssin lisäksi myöhemmin työssä Venäjällä, jolloin työpaikka hoiti asuntojärjestelyt. Asunnon taso vastasi opiskelijoiden mielestä vuokraa, ja vain yksi vastaaja ilmoitti, että ajoittainen kuumun veden puute lasi asunon tason.

Paikkansapitävän etukäteistiedon suhteen oli tilanne yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneiden kohdalla yhtä huono. Heitä pyydettiin arvioimaan ennen vaihtoon lähtöä saatua tietoa kohdeyliopistosta ja sen opetustarjonnasta asteikolla 'riittävästi–jonkun verran–ei sanottavasti': 57 % ilmoitti saaneensa tietoa jonkun verran ja 43 % ei sanottavasti, kukaan ei siis saanut tietoa etukäteen riittävästi. Kurssien sisällöstä ei juuri tietoa oltu saatu, kurssilista kuitenkin muutamissa tapauksissa. Useimmat opiskelijat olivatkin opetustarjonnan suhteen aiemmin ko. vaihdossa olleiden tietojen varassa. MGU:ssa opiskelleelle oli ilmoitettu, että kaikkea voi opiskella ja Taloustieteiden Plehanov-akatemiassa oli järjestetty pieni infotilaisuus. Ainoastaan yksi opiskelija ilmoitti etukäteen saadun tiedon vastanneen todellisuutta, toinen mainitsi osanneensa varautua siihen, ettei vähäinen-

kään etukäteistieto pidä paikkaansa. Koska opetustarjonnasta ei ole tietoa etukäteen ollut, eivät opiskelijat voineet tehokkaasti suunnitella opintojaan. Muutama opiskelija ilmoitti kuitenkin suunnitelleensa jonkin verran, tosin yksi lisäsi, etteivät suunnitelmat toteutuneet, toisen vastaajan toiveet kurseista toteutuivat melko hyvin. Ristiriitaista on, että samaan aikaan samassa kohteessa vaihdossa ollut opiskelija ilmoitti opetuksen olleen ennalta määriteltäviä eikä toiveita voinut esittää.

Millään venäläisellä tai ukrainalaisella sopimusyliopistolla ei ole painettuja opetusohjelmia eivätkä ne myöskään ole systemaattisesti järjestäneet ohjattua perehdytystä opintoihin tai käytännön asioihin. Opetettavat aineet ovat tiedossa, mutta varsinainen opetusohjelma löytyy lukukausien alussa tiedekuntien ja laitosten ilmoitustauluilta. Petroskoin yliopistossa (syyslukukaudella 1999) oli järjestetty parin tunnin esitys opintoihin ohjauksesta sekä mahdollisuus tarvittaessa yksityiseen ohjaukseen. Ennakkotietojen mukainen opetus oli myös toteutunut melkein kokonaan. MGLU:ssa 1996-1998 välisenä aikana opiskelleet kolme opiskelijaa olivat myös saaneet hieman ohjausta opintoihinsa. Parhaiten perehdytyksessä onkin kunnostautunut MGLU: kuusi yliopiston vaihto-ohjelmissa opiskellutta vastaajaa ilmoitti saaneensa edes jonkinlaista perehdytystä opintoihin, viisi näistä oli opiskellut MGLU:ssa. Vain 43 % Tampereen yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista opiskelijoista koki toteutuneen vaihdon vastanneen ennakkotietoja yliopiston opinto-ohjelmasta ja tarjonnasta (yhtä lukuun ottamatta näin vastanneet olivat opiskelleet MGLU:ssa, yksi oli opiskellut Petroskoin yliopistossa). Vähäinen etukäteistieto tai sen puuttuminen kokonaan sekä tutoroinnin puuttuminen vaikeuttavat luonnollisesti opintojen suunnittelua ja alkuun pääsemistä sekä muutenkin sopeutumista kohde-kulttuuriin.

Lukuun ottamatta kolmea Petroskoin yliopistossa vaihdossa ollutta opiskelijaa olivat kaikki saaneet tiedon asunnosta ennen lähtöään. Kaikki muut

myös asuivat asuntolassa, ainoastaan Petroskoissa opiskelleilla oli erilaisia järjestelyjä (perhemajoitus, ystävät majoittivat). Asuntojärjestelyt oli hoi-
tanut yliopisto yhtä lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa. Asunnon tason
ja vuokran välinen suhde on yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneiden
kohdalla hieman hankalasti pääteltävissä, sillä asuntoetu kuuluu vaihto-
ohjelmaan: vastaanottava yliopisto järjestää kaikille vaihtoon hyväksytyille
opiskelijoille asuntolapaikan (usein neljä henkeä kahden huoneen asun-
nossa). Asuntolapaikasta ei erikseen makseta, mutta mikäli opiskelija ha-
luaa perhemajoitukseen, on siitä maksettava ja se järjestettävä itse.
Yleensä perhemajoitus on ollut käytössä vain Petroskoissa. Muutama mai-
nitsi asunnon tason olleen kohtalainen, yksi sen sijaan piti sitä todella
huonona (Taloustieteiden Plehanov-akatemian asuntola).

Itsenäisesti opiskelu- tai työpaikan hankkineista jokainen oli saanut jon-
kinlaista etukäteisinformaatiota tulevasta harjoittelukohteestaan. Työssä
olleet olivat saaneet vain perustietoja kohteestaan ja yksi kolmesta ilmoitti
tietojen vastanneen todellisuutta. Opiskelemassa olleista kaksi kolmesta
ilmoitti etukäteistiedon olleen paikkansapitävää, mutta kukaan heistä ei
suunnitellut opintojaan ennen vaihtoon lähtöä.

Tiedon asunnosta ennen lähtöään oli saanut jokainen opiskelemaan me-
nevä sekä yksi työssä ollut. Kaksi työssä olleista oli asunut vuokralla, kol-
mannelle työnantaja (pietarilainen koulu) oli järjestänyt perhemajoituksen.
Kaksi työssä ollutta, jotka eivät olleet saaneet tietoa asunnosta ennen
lähtöään, valittivat vuokran olleen asunnon tasoon nähden liian korkea.
Opiskelemassa olleet asuivat ystäväperheessä (ilmaiseksi), asuntolassa se-
kä vuokralla yksityisellä. Eräs opiskelija mainitsi vuokran sisältyneen opis-
kelumaksuun, joten todellinen vuokran osuus ei koskaan selvinnyt. Tosin
kansainvälisten asioiden dekaanin mukaan 1 000 markan kuukausimak-
susta vuokran osuus oli 10 mk, ja siinä tapauksessa opiskelijan mielestä
asuntolan taso vastasi vuokraa. Valmiin ohjelman kautta vaihtoon lähtevä

opiskelija hyötyy usein mm. käytännön järjestelyissä: pakettiin kuuluu valmiiksi järjestetty asuntolapaikka, josta ei tarvitse maksaa.

Kieliharjoittelukohteen valinta ja hakuprosessi -osion lopuksi kysyttiin millaisia ongelmia opiskelijat mahdollisesti kokivat kieliharjoitteluun hakeutuessaan tai sen aikana. Taulukossa numero 7 on koottu yhteen ongelmia aiheuttaneet seikat harjoittelumuodoittain. Luvut viittaavat siihen, kuinka monessa kyseisen harjoittelumuodon valinneen opiskelijan vastauksessa ao. seikka mainitaan.

TAULUKKO 7.

Ongelmia aiheuttaneet seikat harjoittelumuodoittain luokiteltuna

<i>Ongelmat liittyvät</i>	<i>Kielikurssi</i>	<i>Yo-vaihto</i>	<i>Its. opisk.</i>	<i>Työ</i>
Asumiseen / elämiseen	2	6	1	1
Eril. kulttuuriin ja vieraisiin tapoihin	1	5	1	-
Käyt. järjestel. ennen harjoittelua	1	3	-	2
Kustannuksiin	3	1	2	-
Käytännön asioihin harjoittelussa	1	2	1	-
Kieleen	1	-	1	1
Opiskeluun/työhön	-	2	-	1
Koti-ikävä	-	1	1	-
Kohteeseen saapuminen	-	1	-	-
Ihmissuhteisiin	-	-	-	1

Kun katsotaan kieliharjoittelun suorittaneita yhtenä joukkona, eniten ongelmia koettiin asumisessa, erilaisen kulttuurin ja vieraiden tapojen vuoksi, harjoittelun kustannuksissa sekä käytännön järjestelyissä ennen harjoitteluun lähtöä.

Kielikursseille osallistuneilla ei kattavan ennakkoinformaation puutteesta huolimatta paljoa vastoinkäymisiä ollut. Kolmasosa mainitsi ongelmien liittyneen harjoittelun kustannuksiin; esimerkiksi yliopiston vaihto-ohjelmissa kustannuksia ei koettu tässä määrin ongelmaksi. Käytännön järjestelyissä ennen harjoittelua hankaluuksia oli aiheutunut majoitus- ja viisumijärjestelyistä. Harjoitteluajan ongelmat olivat suhteellisen pieniä: koska käytössä ei ollut TV:tä eikä radiota, harjoitteluajana ei saanut tietoa maailman tapahtumista. Kaksi kielikursseille osallistuneista ilmoitti, ettei mitään ongelmia ollut. Kielikurssit ovat olleet kuukauden tai kahden mittaisia, joten suhteellisen lyhyt aika on varmasti osaltaan vaikuttanut siihen, ettei suurempia ongelmia ilmennyt.

Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneilla oli ongelmia eniten liittyen asumiin ja elämiseen sekä erilaiseen kulttuuriin ja vieraisiin tapoihin. Eräälle opiskelijalle oli aiheutunut hankaluuksia siitä, että hänen saapuessaan perille (syyskuun alussa) kohdeyliopiston kansainväliset asiat oli lomalla. Hankaluuksia aiheuttaneita käytännön asioita itse harjoittelussa olivat mm. eritasoisten opiskelijoiden sijoittaminen samaan ryhmään ja byrokratia, josta esimerkkinä mainittiin ”surkean opintorahan jonottaminen tunteja joka kuukausi”. Lisäksi muutama vastaaja mainitsi myös ”normaalit ongelmat, jotka kuuluvat asiaan Venäjällä ja jotka pitää vain sulattaa”: torakat, asunnon ajoittainen kylmyys, lämpimän veden puute, opettajien poissaolot, asioiden sujumattomuus. Kukaan ei sen sijaan maininnut ongelmia olleen kielen kanssa, ja kustannuksetkin mainittiin vain yhdessä vastauksessa.

Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineita opiskelijoita osui siis otokseen kolme. Eräs 6-12 kuukautta vaihdossa ollut opiskelija ilmoitti, että hankaluuksia aiheuttanut asia itse harjoittelussa oli kurssien valinta vieraista tiedekunnista: tiedekuntien dekaanien olisi pitänyt järjestää asia, mutta näin ei tapahtunut. Kyseinen vastaaja listasi muitakin ongelmia aiheuttaneita

seikkoja, sen sijaan kahdesta muusta tähän ryhmään kuuluvasta opiskelijasta toinen mainitsi vain kieliharjoittelun kustannukset ja toinen kotikävän (näiden opiskelijoiden harjoittelu-aika 2 kk ja 2-4 kk).

Työssä olleita opiskelijoita oli myös otoksessa kolme. Erään opiskelijan mainitsema kieleen liittyvä ongelma aiheutui vaikeasta erikoisalan kielestä, josta opiskelija tulkkina toimiessaan selvisi kuitenkin suhteellisen hyvin. Ennen harjoittelua ongelmia aiheuttaneet käytännön asiat liittyivät viisumijärjestelyihin.

Johtopäätöksenä voi sanoa, että pidemmän vieraassa kulttuurissa vietetyn ajan myötä ongelmia ilmenee enemmän tai ne havaitaan paremmin: esimerkiksi lukuvuoden tai lukukauden vaihdossa oleva opiskelija ehtii törmäämään arkielämässä luonnollisesti useampiin omasta totutusta kulttuurista ja toimintatavoista poikkeaviin asioihin ja ilmiöihin kuin lyhyen ajan vaihdossa oleva. Lisäksi vaikeat tai epämiellyttävät asiat eivät useinkaan aiheuta ärtymistä lyhyen vierailun aikana, vaan ne hämmästyttävät tai saattavat jopa tietystä määrin huvittaa. Toisaalta ongelmat ja erilaiset asiat auttavat oppimaan ja myös ymmärtämään kohdekulttuuria paremmin. Samoin myös tarpeeksi pitkään vieraan kulttuurin parissa eläminen saa aikaan sen, ettei erilaisia asioita koetakaan enää ongelmiksi, vaan ne ovat luonteva osa opittua uutta kulttuuria.

Ongelmat ja hankalat tilanteet käännetään myös usein kasvattaviksi kokemuksiksi. Ongelmien voittaminen saa aikaan onnistumisen tunteen ja opiskelijan huomatessa pärjäävänsä vieraassa ympäristössä itseluottamus ja rohkeus lisääntyvät. Ns. selviytymiskertomukset ovat osoituksia tästä ilmiöstä. (Garam 2000, 90.)

Niin sanottu kulttuurishokki ei iske turisteihin. Niinpä ihminen lyhyen aikaa vieraan kulttuurin piirissä ollessaan jaksaa innostua ja suhtautua positiivi-

sesti asioihin, jotka poikkeavat totutusta, eikä hän todennäköisesti koe ärtymystä esimerkiksi asioiden sujumattomuudesta. Sen sijaan kulttuurishokista kärsivä huomaa epävarmuuden ja kritisoinnin alkavan vaikuttaa kaikkeen toimintaansa uuteen ympäristöön sopeutumisensa aikana. Aluksi uusi ympäristö, ihmiset ja tavat vaikuttavat mielenkiintoisilta ja erilaisuudessaan "ihastuttavilta" (ns. honeymoon phase), mutta pikkuhiljaa erilaiset asiat alkavat ärsyttää, kunnes kaikki tuntuu olevan huomattavasti huonommin kuin kotona. Tavanomaiseen sopeutumiskuvioon kuuluu asioiden vähittäinen normalisoituminen, jolloin uuden kulttuurin todellinen oppiminen alkaa.

4.3 Kieliharjoittelussa

Osio keskittyy lähinnä konkreettiseen kieliharjoittelussa oloon. Opiskelemissa olleiden osalta tarkastellaan mm. millaisia kursseja he valitsivat, millainen oli ryhmän kokoonpano, tason määrittäminen, opetuksen taso ja kokiivatko opiskelijat motivaatio-ongelmia. Lisäksi tarkastellaan kaikkien vastaajien kieliharjoittelulle asettamia tavoitteita sekä opiskelijoiden halukkuutta lähteä kieliharjoitteluun, vaikka se ei olisikaan pakollinen osa tutkintoa. Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneiden omaa ohjelmaa tarkastellaan hieman muita tarkemmin.

4.3.1 "Venäjä on koettava, jotta sitä voi ymmärtää"

Kielikursseille osallistuneista opiskelijoista suurin osa olisi lähtenyt kieliharjoitteluun, vaikka se ei olisikaan pakollista. Ainoastaan yksi opiskelija ilmoitti, ettei olisi lähtenyt ja toinen oli epävarma, mutta arveli kuitenkin, että myöhemmässä opiskeluvaiheessa olisi etsinyt erilaisia mahdollisuuksia. Sen sijaan kaikki työssä olleet ja itsenäisesti opiskelupaikan hankkineet ilmoittivat, että olisivat lähteneet harjoitteluun joka tapauksessa. To-

sin yksi opiskelemassa ollut ilmoitti, "ettei olisi välttämättä keksinyt lähteä ellei käsitettä kieliharjoittelu olisi". Myös yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista 86 % olisi lähtenyt harjoitteluun ilman sen pakollisuuttakin. Perusteluiksi harjoitteluun osallistumiselle kyselyn vastaajat esittivät mm. seuraavia seikkoja: kääntäjän ja tulkin on tunnettava myös kielensä kulttuuri ja tavat sekä oleskeltava maassa, jossa ko. kieltä puhutaan äidinkielenä; venäjän opiskelun kannalta maassa oleskelu on aivan ehdotonta; kieliharjoittelun merkitys kieli- ja maantuntemukselle on merkittävä; paras tapa oppia kieltä. Harjoittelu koettiin myös irtiottona tutuista kuvioista. Muutama Venäjällä jo aiemmin oleskellut (mm. työn merkeissä) halusi tutustua myös yliopistomaailmaan. Yksi vastaaja piti pakollisuutta siinä mielessä hyvänä, ettei harjoittelua voinut loputtomasti lykätä. Vastaajat, jotka ilmoittivat, etteivät olisi osallistuneet kieliharjoitteluun ilman sen pakollisuutta, esittivät perusteluksi suunnitellun työskentelyn Venäjällä tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Harjoittelu tulisi säilyttää pakollisena opintosuorituksena, sillä oppiaineesta valmistuu melkoinen määrä opiskelijoita, joiden ainoa Venäjällä viettämä aika on ollut juuri kieliharjoittelu. Jos se muutettaisiin vapaaehtoiseksi, osa varmasti harkitsisi lähtöä. Todennäköisesti suurin osa opiskelijoista kuitenkin ymmärtäisi harjoittelun välttämättömyyden, kielten opiskelun "mielettömyyden" ilman vaihtojaksoa opiskeltavaa kieltä puhuvassa maassa. Harjoittelun säilyttämistä pakollisena puoltaa tosiasia, että se on ainoa tapa varmistaa, että kaikilla opiskelijoilla on valmistuessaan edes hieman tuntumaa kohdekielensä kulttuuriin ja maahan.

Kyselyn vastaajia pyydettiin nimeämään kolme, ennen kieliharjoittelua sille asettamaansa merkittävintä tavoitetta tai ennakko-odotusta. Suurimmalla osalla vastaajista kolmen kärjessä vuorottelivat kielitaidon parantaminen, vieraaseen kulttuuriin tutustuminen ja maantuntemus sekä uudet kokemukset, usein vieläpä juuri tässä järjestyksessä. Kielitaidon parantamisen

asetti tärkeimmäksi tavoitteekseen 78 % kielikurssille osallistuneista, samoin 78 % kaikista yliopistossa opiskelleista sekä 67 % työssä olleista. Jokaisella vastaajalla kielitaidon parantaminen oli kolmen merkittävimmän tavoitteen joukossa. Opintosuoritukset saivat ainoastaan muutamia mainintoja, vaikka enemmistö vastaajista oli nimenomaan opiskelemassa. Myös työssä olleilla kolmen kärjessä vaihtelivat samat edellä mainitut seikat, ainoastaan yksi mainitsi tärkeimmäksi tavoitteeksi ansio-/kesätyön. Opintosuoritusten saamista ei joko juurikaan pidetty tärkeänä tai sitten heikosta etukäteisinformaatiosta johtuen opiskelijat olivat jo harjoitteluun lähtiessään tietoisia siitä, ettei opiskelu tule olemaan yhtä tehokasta kuin kotimaassa. Myöskään kurssit, joita kotiyliopistossa ei ole tarjolla, eivät saaneet kannatusta, sillä ainoastaan yksi vastaaja mainitsi tämän. Koska harjoittelutapa ei vaikuttanut tavoitteidenasetteluun, on taulukko numero 8 koottu sen mukaan, kuinka moni kaikkiaan 30 vastaajasta asetti ko. seikan tärkeimmäksi tavoitteeksi, minkä toiselle sijalle jne.

TAULUKKO 8.

Kieliharjoittelulle asetetut tavoitteet

<i>Tavoite</i>	<i>1.</i>	<i>2.</i>	<i>3.</i>
Kielitaidon parantaminen	23	5	2
Vier. kulttuuriin tut. ja maantuntemus	4	17	5
Uudet kokemukset	2	4	16
Opintosuoritukset	-	2	6
Kurssit, joita ei TaY:ssa ole tarjolla	-	1	-
Pakollinen opintosuoritus	-	1	-
Ansio työ/kesätyö	1	-	-
Vaihtelu	-	-	1
Yhteensä	30	30	30

4.3.2 Opiskelijoiden ja opetuksen taso sekä motivaatio-ongelmat

Opiskelemassa olleiden taso määriteltiin opintojen alussa vaihtelevia menetelmiä käyttäen: lähtötasokokeeseen osallistui 2/3 kielikursseille osallistuneista, mutta vain 1/3 yliopistoissa opiskelleista. Haastattelun tai keskustelun perusteella oli taso määritelty kahdella kielikurssilaisella, ja yksi ilmoitti ryhmien muodostuneen opiskelijoiden tavoitteiden mukaan (mm. kielioppiyry, keskusteluryhmä jne.). Haastattelu, keskustelu tai oma arvio oli myös viidesosalla yliopistoissa opiskelemassa olleista kokemus tason määrittelystä. Puolet opiskelemassa olleista ilmoitti kuitenkin, ettei heidän tasoaan opintojen alussa määritelty mitenkään, lisäksi muutama lähtötasokokeeseen osallistunut mainitsi, ettei kokeen tulos lopulta vaikuttanut kuitenkaan ryhmän valintaan (ei päässyt tasoiseensa ryhmään) ja eräs opiskelija kertoi ryhmänsä olleen vain yksi.

Neljä yksityisopetukseen osallistunutta lukuun ottamatta koostuivat melkein kaikkien opiskelemassa olleiden (kielikursseille osallistuneet ja yliopistoissa opiskelleet) ryhmät pääosin muista suomalaisista, 15 % mainitsi ryhmässä olleen vain suomalaisia. Ainoastaan 11 % opiskelemassa olleista ilmoitti ryhmän koostuneen pääosin muista ulkomaalaisista.

Opiskelemassa olleita vastaajia pyydettiin arvioimaan opetusta seuraavalla asteikolla: 'liian vaativaa – sopivaa ja tason mukaista – ei haastavaa'. Opetukseen oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä, liian vaativaa se oli vain harvassa tapauksessa. Muutamissa vastauksissa kuitenkin mainittiin opetusta enemmän hyötyä olleen venäläisessä kieli- ja kulttuuriympäristössä oleskelusta.

Kielikursseille osallistuneista 2/3 arvioi opetuksen sopivaksi ja tasonsa mukaiseksi, kolmasosa ilmoitti, ettei opetus ollut haastavaa. Kukaan ei siis

pitänyt opetusta liian vaativana. Kiitosta saivat mm. kirjallisuustunnit, jotka "laittoivat ja innostivat lukemaan", verbi- ja yleensä kieliopin opetus sekä keskustelutunnit, joilla opettajia saattoi haastatella kulttuurin ja maan tilanteen suhteen. Käytännön kielitaidon huomattiin parantuneen. Opetusta ei haastavaksi moittineet vastaajat perustelivat mielipiteitään opetuksen tehottomuudella ("kesäopetusta"). Lisäksi ryhmät koostuivat vain suomalaisista, eivätkä opiskelijat saaneet sitä, mitä olivat odottaneet eli käytännön kielitaidon tehokurssia.

Opiskelemissa olleista (sekä yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneet että itsenäisesti paikan hankkineet) 50 % arvioi opetuksen sopivaksi ja tasonsa mukaiseksi, 17 % ei haastavaksi. Samoin 17 % piti opetusta ajoittain sopivan tasoisena ja ajoittain ei haastavana. Lisäksi yksi opiskelija arvioi käymänsä kurssit joko liian vaativiksi tai ei haastaviksi, ja toinen piti opetusta liian vaativana. Kokemukset sopimusyliopistoista olivat vaihtelevia: MGU:ssa opiskellut vastaaja piti opetusta toisinaan todella hyödyllisenä, mutta mainitsi turhan paljon aikaa kuluneen muiden opettamisen kuuntelemiseen, sillä opiskelija ei toiveistaan huolimatta ollut päässyt tasoiseensa ryhmään. Myöskään Taloustieteiden Plehanov-akatemiassa opiskelleet eivät olleet tyytyväisiä opetuksen tasoon, toinen opiskelija piti ryhmää liian kielitaidottomana ja helppona. (Nykyisin Taloustieteiden Plehanov-akatemiaan lähtee usein muita kuin venäjän pääaineopiskelijoita, joiden kielitaito on alkeistasolla.) Petroskoin yliopistossa vaihdossa olleista kaksi piti opetusta hyvänä, mutta toinen opiskelija lisäsi eniten hyötyä olleen ehdottomasti perheessä asumisesta. Kolmas opiskelija ei juurikaan pitänyt opetusta hyödyllisenä, sillä hänen käymänsä kurssit olivat joko liian vaativia tai eivät tarpeeksi haastavia. MGLU:n opetuksen mainittiin kasvattaneen rohkeutta puhua venäjää, politologian kurseja keuhuttiin, samoin maantuntemuskurseja pidettiin erityisen hyvinä, koska oli mahdollisuus päästä heti paikan päällä tutustumaan museoihin, taiteeseen jne. Eräs yliopiston ohjelmissa opiskelleista koki elämisen kohdemaassa hyödyllisem-

pänä kuin opiskelun. Sen sijaan eräs itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista koki saaneensa opetuksesta irti erittäin paljon: hän oli oppinut kaupan, talouden ja yhteiskunnallisen alan sanastoa sekä fonetiikan ja lukusanojen taivutuksen perinpohjaisesti, sanavarasto oli myös laajentunut valtavasti. Lisäksi opiskelija oli tutustunut Pietarin historiaan ja venäläiseen kulttuuriin yleensä. Harmillisesti muutamista vastauksista ilmeni, että eritasoisesti kieltä osaavien opiskelijoiden sijoittaminen samaan ryhmään ei todellakaan palvele vaihtojakson tarkoitusta. Lisäksi se vaikuttaa opiskelijan motivaatioon negatiivisesti.

Motivaatio-ongelmia ei tunnu kielikursseille osallistuneilla olleen lainkaan, mikä saattaa selittyä osaksi sillä, että harjoittelu on ollut suhteellisen lyhytkestoista. Erään opiskelijan huomautus siitä, miten hauskanpito verotti joskus opiskelua, kuvastaa melko hyvin asennetta, joka opiskelijoilla on kielikursseja kohtaan: ne nähdään toisaalta tilaisuutena oppia kieltä ja kulttuuria tehokurssin tapaan ja toisaalta "lomana ja irtiottona" arkisesta opiskelusta. Samainen opiskelija kuitenkin lisäsi, että motivointia vaikeuttivat opiskelun löysä tahti sekä eritasoisesti venäjää osaavien opiskelijoiden sijoittaminen samaan ryhmään. Parannuskeinoksi motivoitumiseen hän ehdotti kontaktien luomista enemmän paikallisiin, mikä tuli ilmi myöskin muun vastauksessa. Asenteen muutos mainittiin myös motivoitumisen kohennuskeinona. Lisäksi mainittiin, että jos opiskellut kurssit voisi sisällyttää tutkintoon, motivaatio oletettavasti kasvaisi. Tämä tosin pätee paremmin pidempiaikaiseen opiskeluun kuin parin kuukauden mittaiseen kielikurssiin.

Työssä olleista kukaan ei kokenut motivaatio-ongelmia, ja ainoastaan yksi itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista mainitsi ajoittaiset motivaatio-ongelmat: vieras kulttuuri oli stressaava ja yksityisopetus "venäläisittäin" ajoittain tympeää. Parannuskeinoksi hän ehdotti, että opiskelijan on il-

maistava tahtonsa opetusmetodien ja aiheiden suhteen ja siten vaikuttava itse omaan viihtymiseensä ja oppimiseensa.

Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneiden joukosta löytyi eniten motivaatio-ongelmien kanssa painineita, 2/3 ilmoitti kokeneensa jonkinlaisia ongelmia motivaationsa suhteen. Vastauksissa mainittiin motivaatiota koetelleen jälleen mm. hyvin eritasoisten opiskelijoiden sijoittaminen samaan ryhmään, opetuksen taso, tuntien keskeytyminen pommiuhkausten vuoksi (syksy 1995 Moskova), yksittäiset opettajat, jotka suhtautuivat negatiivisesti ulkomaalaisiin opiskelijoihin, tuntien pitämättä jättäminen ilmoittamatta sekä opiskelijan koti-ikävä tai oma asenne (laiskuus, ympäristö kiinnostaa opiskelua enemmän). Parannuskeinoiksi ehdotettiin pienempiä ja tehokkaampia ryhmiä (yhteen ryhmään vain samantasoisia opiskelijoita) sekä ryhmien muodostamista muistakin kuin vain suomalaisista (usean vastaajan ryhmä koostui ainoastaan suomalaisopiskelijoista).

Ajoittaiset motivaatio-ongelmat ovat normaali osa opiskelua, mutta lyhyen vaihtojakson aikana saattavat tehdä opiskelusta melko hyödytöntä. Niiden poistamiseksi opiskelijan pitäisi mm. päästä tasoiseensa ryhmään, jossa olisi muitakin kuin suomalaisia, ja saada korvauksia suorittamistaan kursseista kotiyliopistoon palattuaan. Lisäksi motivaatiota parantaisi kontaktien luominen paikallisiin opiskelijoihin erityisesti vapaa-ajalla. Käytännössä opiskelija ei kuitenkaan voi itse vaikuttaa merkittävästi moneenkaan asiaan (esimerkiksi ryhmän kokoonpanoon), vaan vastaanottavan yliopiston tulisi myös kiinnostua tulevien opiskelijoiden motivoinnista ja viihtymisestä.

4.3.3 Kieliharjoitteluaajan opinnot

Riippumatta vaihtojärjestelystä olivat opiskelemissa olleiden kurssit ja op-
piaineet hyvin samanlaisia. Kurssit olivat monessa tapauksessa ennalta
määrättyjä eikä valinnanvaraa ollut, varsinkaan yliopiston vaihdoissa ol-
leilla. Osalla MGLU:ssa opiskelleista opiskeluoikeus rajoitettiin ulkomaalai-
sille opiskelijoille ennalta määrättyihin kursseihin eikä yliopiston muille,
tutkinto-opiskelijoille tarkoitetuille, kursseille ollut asiaa. Eräs opiskelija oli-
si halunnut osallistua journalistiikan opetukseen, mutta mainitsi sen olleen
liian kallista. MGLU:ssa opiskelleet olivat valinneet mm. seuraavanlaisia
kursseja: kielioppi, puhevalmius, politologia, tiedotusvälineiden kielen-
käyttö, liike-elämän venäjä, taloushistoria, kulturologia, runous sekä suo-
mi-venäjä-suomi käännöskurssit; kenelläkään ei ole ollut sivuaineopintoja
lukujärjestyksessään. MGU:ssa vaihdossa olleella oli yksi tiedotusopin
kurssi ohjelmassaan (tiedotusoppi TaY:ssa sivuaineena). Taloustieteiden
Plehanov-akatemiassa olleet opiskelijat ilmoittivat opiskelleensa ainoastaan
venäjän kieleen liittyviä kursseja. Petroskoin yliopistossa opiskelleet il-
moittavat em. kurssien ohella opiskelleensa kaunokirjallisuutta ja sivuai-
neeseen liittyviä ekologian ja metsäinsinöörien kursseja. Lisäksi Petros-
koissa oli erikseen järjestettyjä keskusteluryhmiä ja mahdollisuus myös
henkilökohtaisiin tunteihin. Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineet olivat
opiskelleet hyvin samanlaisia kursseja kuin yliopiston vaihto-ohjelman va-
linneetkin, tosin heillä oli halutessaan mahdollisuus muihinkin kuin kie-
liopintoihin. Tästä huolimatta muilla opinnot keskittyivät pelkästään kie-
liopintoihin, ainoastaan yhdellä opiskelijalla oli ohjelmassaan muitakin
seuraavista kursseista. Opintoihin kuului venäjän kieltä, kirjallisuutta, fo-
netiikkaa, kielioppia, puhevalmiutta, fraseologiaa, leksikologiaa, kulttuu-
riopintoja, historiaa, politiikkaa, taloustieteellisiä ja yhteiskunnallisia ainei-
ta. Yksityisopetuksessa olleilla oli luonnollisesti joitain rajoituksia valintojen
suhteen. Yksi opiskelija mainitsi, että tiedekuntien dekaanien olisi pitänyt
selvittää keskenään vaihto-opiskelijan opinto-oikeus, mutta koska asian

eteen olisi opiskelijankin pitänyt nähdä paljon vaivaa, muissa tiedekunnissa olevien oppiaineiden opiskelu jäi.

Kielikursseille osallistuneista 2/3 ilmoitti, ettei kurssien suhteen ollut valinnanvaraa, 1/3 sen sijaan on voinut osallistua haluamilleen kursseille. Kielikursseilla lukujärjestys koostui kielioppi-, kaunokirjallisuus-, puhevalmius-, maantuntemus- ja kirjoituskursseista, eli kuten eräs vastaaja kirjoitti ”perustason kielenopiskeluaineista”. Kaksi vastaajaa oli kuitenkin osallistunut myös historian, politologian sekä fonetiikan kursseille.

Kaikista opiskelemassa olleista 50 % ilmoitti, ettei opiskeluoikeutta rajoitettu mitenkään, muutama kuitenkin lisäsi, että olisi itse pitänyt nähdä kovasti vaivaa päästäkseen kaikille haluamilleen kursseille tai maksaa osallistumisesta erikseen. Lisäksi valinnanvaraa kurssien suhteen ei monessa tapauksessa paljoa ollut. MGU:ssa opiskellut tarkensi, että olisi saanut osallistua haluamilleen kursseille, jos olisi löytänyt oikeat lukujärjestykset ajoissa (tieto on etsittävä tiedekuntien ilmoitustauluilta ja kyseltävä opettajilta ja muilta opiskelijoilta). Opiskelija ei pysty maksimoimaan vaihtojaksosta saatavaa hyötyä, kun oleellinen tieto kursseista ei ole helposti ja heti opintojen alussa saatavilla, mikä on luonnollisesti myös turhauttavaa.

4.3.4 Yliopiston omien vaihto-ohjelmien plussat ja miinukset

Tampereen yliopiston omiin vaihto-ohjelmiin osallistuneilta tiedusteltiin ns. oman ohjelman etuja ja haittapuolia. Opiskelijoilla oli suhteellisen positiivista sanottavaa yliopiston vaihto-ohjelmista, kohdeyliopistostaan sekä vaihtojaksosta yleensä. Yliopiston vaihto-ohjelmien parhaimmiksi puoliksi koettiin sujuvuus ja huolettomuus, sillä lähes kaikki asiat (kohteeseen haku, asunto, rekisteröityminen) hoidetaan valmiiksi. Lisäksi ilmainen asunto ja ruokailu saivat kiitosta. Vaihto-ohjelma ei siis vaadi opiskelijaa hoita-

maan itse juurikaan muuta kuin matkalippujen varaamisen, viisumin anomisessakin yliopisto avustaa lähtijöitä. Kaikki yliopistot saivat kiitosta myös hyvästä kielen opetuksesta sekä muutamista tasokkaista opettajista. Lisäksi parhaimpina asioina mainittiin kokemus opiskelusta ulkomaalaisten kanssa samassa ryhmässä, kokemus ulkomaalaisten opettamisesta, vapaus valita opintonsa sekä kurssitoiveiden toteutuminen. Kurssitoiveiden toteutuminen ei tosin päde edes kaikkiin samassa kohteessa samaan aikaan vaihdossa olleisiin. Tästä voi päätellä, ettei jokainen ollutkaan ennen vaihtoaan tehnyt yhtä huolellisia suunnitelmia opintojen suhteen eikä selvittänyt etukäteen kurssien korvaamismahdollisuuksia.

Huonojakin puolia luonnollisesti löytyi. MGU:ssa opiskellut vastaaja ilmoitti yliopistolla kaiken toimineen hyvin ”venäläisesti”, mikä piti saaduista vastauksista päätellen paikkansa muissakin yliopistoissa ja asuntoloissa. MGLU:n ja Taloustieteiden Plehanov-akatemian asuntolaolot (lämmityksen ja lämpimän veden puuttuminen) eivät saaneet kiitosta eivätkä myöskään Plehanovin internet-yhteydet ja kansainvälisen toimiston toiminta. (Sittemmin sekä Plehanovin asuntolaa että erityisesti kv-asioiden toimintaa on kehitetty.) Useammassa vastauksessa kritisoitiin kuitenkin enemmän opetukseen liittyviä asioita kuin yleensä asumiseen tai elämiseen: valinnanmahdollisuuden puuttuminen, opetuksen taso, kurssien loppuminen ennen aikojaan sekä huonosti saadut korvaavuudet mainitaan erityisesti MGLU:ssa opiskelleiden vastauksissa. Vapaus opintojen suhteen koettiin sekä hyväksi että huonoksi asiaksi, sillä se antoi myös mahdollisuuden olla tekemättä mitään. Lisäksi eräs opiskelija huomautti, että ns. omasta vaihto-ohjelmasta opiskelijat voisivat saada enemmän korvaavuuksia.

Korvaavuudet edellyttävät tarkkaa etukäteissuunnittelua, jolloin vastaanottavan yliopiston tarjonta on oltava ajoissa selvillä. Opiskelijan on mahdollonta vaikuttaa kaikkiin vaihto-ohjelman heikkoihin lenkkeihin, mutta sekä opinnoista saataviin korvaavuuksiin että valinnan mahdollisuuksiin voi

halutessaan jonkin verran vaikuttaa. Molemmat vaativat yhteydenottoa ja selvitystä ennen vaihtoon lähtöä, omien intressien selväksi tekemistä itselle ja kohdeyliopistolle sekä omaa aktiivisuutta.

Ehkä myös yliopiston omissa vaihto-ohjelmissa voisi ottaa käyttöön EU-ohjelmissa jo pitkään käytössä olleen opintosuunnitelman (ECTS-Learning agreement), jolla opiskelija ennen vaihtojaksoa tiedottaa omista toiveistaan ja valmistaa vastaanottavaa osapuolta suunnittelemaan toivottuja opintoja. European Credit Transfer System (ECTS) -järjestelmä on käytössä useimmissa eurooppalaisissa yliopistoissa. Sen tarkoitus on helpottaa opintosuoritusten ja arvosanojen siirtoa ja arviointia opiskelijan palatessa vaihdosta takaisin kotiyliopistoon. Järjestelmä olisi sovellettavissa myös suomalaisten ja venäläisten yliopistojen yhteistyöhön, mikäli venäläiset yliopistot ottaisivat vastaavan mitoituksen käyttöön. Vuonna 2000 käynnistetyn FIRST-ohjelman eräänä tavoitteena on ECTS-järjestelmän käyttöönotto Venäjällä. Toistaiseksi ECTS-järjestelmä on käytössä Tampereen yliopiston FIRST-sopimusyliopistoista vain Pietarin eurooppalaisessa yliopistossa. Kahdenvälisistä yliopistoista Taloustieteiden Plehanov-akatemiassa järjestelmän käyttöönotto on suunnitteilla.

Lukuun ottamatta yliopistoon rekisteröitymismaksua (joka on ollut esimerkiksi kevätlukukaudella 1999 MGU:ssa 16,40 ruplaa) eivät opiskelijat joutuneet maksamaan vastaanottavaan yliopistoon mitään maksuja. Eräs Petroskoissa opiskellut oli maksanut perhemajoituksestaan, joka on vaihtoehtona maksuttomalle asuntolapaikalle (asuntolapaikasta luopuessaan joutuu itse maksamaan majoituksensa). Mm. julkisiin liikennevälineisiin tarvittava kuukausilippu, viisumin pidennyksestä aiheutuneet kulut ja ruokailu kuuluvat itse kustannettaviin, kohdemaassa asumisesta aiheutuviin kuluihin aivan kuten muissakin vaihto-ohjelmissa. Tosin viisumeista aiheutuvat lisäkulut eivät useinkaan johdu opiskelijoista.

Opiskelijoilta, jotka valitsivat kieliharjoittelun suoritustavaksi muun kuin yliopiston vaihto-ohjelman, tiedusteltiin miksi se ei kiinnostanut. Useimmin mainittuja syitä kielikursseille osallistuneilla olivat odotetusti opintojen hidastuminen, sillä vaihtopaikat ovat koko lukukaudeksi (56 % kielikursseille osallistuneista mainitsi tämän) sekä perhesyyt (33 %). Yksittäisiä mainintoja saivat taloudelliset syyt (jossa toisaalta ristiriita: kahden kuukauden kielikurssi on usein kalliimpi tai yhtä kallis kuin lukukauden opiskelu yliopiston vaihto-ohjelmassa; toisaalta taloudellisilla syillä vastaaja voi tarkoittaa myös sitä, että Suomessa lukukauden aikana voi olla ansiotyössä), niukka tarjonta (Moskova vaihtokohteena ei kiinnostanut) sekä opiskelupaikan järjestyminen muuta kautta. Lisäksi yksi opiskelija mainitsi seikan, joka on todennäköisesti useammankin ratkaisun taustalla: ensimmäistä kertaa Venäjälle lähtiessä kahden kuukauden oleskelu tuntui riittävältä. Vaikka 1/3 kielikursseilla olijoista ei ollut aiemmin käynytkään Venäjällä, oli muillakin vastaajilla kokemuksia vain muutamien päivien tai viikon mittaisista turistimatkoista. Yksi kielikurssin muodossa harjoittelun suorittanut opiskelija oli myöhemmin yliopiston vaihto-ohjelman kautta opiskelemassa Petroskoin yliopistossa. Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista kaksi ilmoitti syyksi opiskelupaikan järjestyksen muuta kautta, toinen lisäsi selitykseksi, ettei tullut valituksi yliopiston vaihto-ohjelmaan haluamanaan ajankohtana. Työssä olleista kaksi ei vastannut kysymykseen ja yksi ilmoitti, ettei tullut edes ajatelleeksi yliopistovaihtoa.

Mm. perhesyyt ovat harjoitteluvalintoja tehtäessä seikka, johon ei voi vaikuttaa. Sen sijaan opintojen hidastumiseen ja niukkaan tarjontaan voi laitos halutessaan vaikuttaa. Paremmalla etukäteissuunnittelulla ja tiedolla vastaanottavan yliopiston tarjonnasta on mahdollista esimerkiksi helpottaa vaihdosta palaavien opiskelijoiden pääsyä jo alkaneille kursseille, jolloin opinnot eivät hidastu ainakaan sen vuoksi, että jo alkanut kurssi olisi mahdollista suorittaa vasta seuraavana lukuvuonna. Täysin uusien vaihtosopimusten solmiminen vaatii alustavan selvitystyön lisäksi resursseja hal-

linnointiin ja käytännön vaihtojärjestelyjen hoitamiseen. Niukkaa tarjontaa voikin lisätä helpommin muulla tavalla kuin uusia vaihtosopimuksia solmimalla: mm. Kansainvälisen henkilövaihdon keskuksen (CIMO) tarjoamaa tietotaitoa hyödyntämällä opiskelijat saavat tietoa muistakin mahdollisuuksista kieliharjoittelun suorittamiseksi kuin perinteiset vaihto-ohjelmat. Laitoksella olisi myös keskusteltava siitä, onko kaksi kuukautta todella riittävä aika kieliharjoittelulle.

4.4 Käytännön järjestelyt ja vapaa-aika

Osiassa selvitetään muutamien harjoittelua edeltävien käytännön järjestelyjen sujumista (rahoituksen järjestäminen, viisumin anominen) sekä harjoittelussa lähinnä vapaa-aikaan liittyneitä seikkoja: vapaa-ajalla pääasiallisesti käytetty kieli, (järjestetty) vapaa-ajan ohjelma, kontaktit paikallisiin ja matkustelu kohdemaassa.

4.4.1 Kieliharjoittelujakson rahoittaminen ja viisumijärjestelyt

Harjoittelujakson rahoittamiseksi opiskelijat käyttivät hyvin monenlaisia tukimuotojen yhdistelmiä, jotka eivät kuitenkaan merkittävästi eronneet harjoittelutavan perusteella. Opintotukimuodoista (opintoraha, asumislisä ja opintolaina) käytetyin yhdistelmä oli opintoraha ja asumislisä, jota käytti kielikursseille osallistuneista 22 % ja muista opiskelemissa olleista 61 %. Työssä olleista kolmasosa oli käyttänyt yhtenä rahoitusmuotonaan asumislisää. Huomionarvoista on, että opintorahan ja asumislisän lisäksi lainaan turvautui 1/3 kielikurssilaisista, mutta vain 1/9 muista opiskelemissa olleista. Tähän on todennäköisesti yhtenä syynä kielikurssien maksullisuus verrattuna ilmaiseen opiskeluun yhteistyöyliopistoissa. Lisäksi kielikurs-

seilla olleiden piti suhteessa muihin opiskelemissa olleisiin turvautua useammin omiin säästöihin tai vanhempien taloudelliseen tukeen.

Tampereen yliopiston myöntämän matka-apurahan ilmoitti käyttäneensä yhtä lukuun ottamatta jokainen kielikurssilainen, mutta vain 76 % opiskelemissa olleista. Syynä saattaa olla esimerkiksi informaation puute, joillakin kieliharjoittelusta oli myös kulunut jo jonkin aikaa, joten vastaajat eivät välttämättä muistaneet kaikkia yksityiskohtia. Tampereen yliopiston vaihto-ohjelmissa opiskelleista 57 % mainitsi saaneensa kohdeyliopiston myöntämän kuukausittaisen stipendin (jonka suuruus vaihtelee yliopistoittain). Tämä on sinänsä hämmästyttävää, sillä jokaiseen vaihtosopimukseen kuuluu apuraha, tosin sen maksun tiedetään ajoittain viivästyneen ja apuraha on jäänyt joskus jopa kokonaan maksamatta. Opiskelemissa olleista löytyi myös yksittäisiä tapauksia, jotka olivat saaneet joko valtionhallinnon, Venäjän hallituksen tai Venäjän ja Itä-Euroopan Instituutin apurahan (myös yksi kielikurssilainen). Työssä olleet rahoittivat harjoittelujaksonsa työstä saadulla palkalla ja omilla säästöillään sekä vanhempien taloudellisella avustuksella. Lisäksi opiskelijat olivat saaneet apurahoja seuraavista lähteistä: Tampereen yliopisto (matka-apuraha), Suomi-Venäjä-Seura ja Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Venäjän Federaation Konsulaatin ohjeiden mukaan viisumin saamiseksi tarvitaan mm. kutsu Venäjältä. Yliopiston vaihto-ohjelma on opiskelijan kannalta edullinen kaikissa käytännön asioiden hoidossa, niin myös viisumin hankinnassa, sillä vaihtoa koordinoiva taho hankkii opiskelijalle viisumiin tarvittavan kutsun. Kaikista kyselyyn vastanneista 50 % ilmoitti hoitaneensa viisumin anomisen itse ongelmitta. Nekin opiskelijat, joilla ongelmia ilmeni, olivat hoitaneet viisumin anomisen itsenäisesti. Ongelmia oli aiheutunut mm. siitä, etteivät opiskelijat saaneet hakemaansa monikertaviisumia, jolla olisi päässyt käymään Suomessa kerran harjoittelujakson aikana. Eräs opiskelija oli unohtanut anomuksesta passin kopion ja joutui

lähtöä edeltävänä päivänä turvautumaan pikaviisumiin, joka luonnollisesti on kalliimpi (ko. ajankohtana 500 mk). Nykyisin tämä ei enää aiheuta ongelmia, sillä viisumit ovat tarran muodossa ja ne liimataan suoraan passiin. Muutama opiskelija joutui jatkamaan viisumiaan paikan päällä, johon eräs vastaaja mainitsi neuvoksi, että matkatoimiston kautta hoidettu viisumin anominen oli ongelmaton, hän sai viisumin kerralla koko oleskelunsa ajaksi. Kielikursseille osallistuneista 55 % oli hoitanut viisumijärjestelynsä Suomi-Venäjä-Seuran kautta, työssä olleista kolmasosa. Työpaikan puolesta järjestyi yhden vastaajan viisumi ja kolmas työssä ollut haki viisumia itse, jolloin ongelmia oli aiheutunut siitä, ettei opiskelija ollut koko vuodeksi olleesta kutsusta huolimatta saanut hakemaansa monikertaviisumia, vaan kertaviisumin kolmeksi kuukaudeksi ja ainoastaan Venäjälle päin. Näin ollen opiskelijan piti anoa uutta viisumia Suomeen päin halutessaan käydä kotona, josta oli aiheutunut todellisia ongelmia.

4.4.2 Sosiaalinen ohjelma opiskelun/työn ulkopuolella

Koska monet opiskelijat lähtevät kieliharjoitteluun samanaikaisesti kurssikavereiden kanssa, ja usein suomalaiset sijoitetaan kohdeyliopistoissa samaan ryhmään muiden ulkomaalaisten tai pelkästään suomalaisten kanssa, oli kiinnostavaa selvittää, mikä oli opiskelijoiden pääasiallisesti vapaa-ajallaan käyttämä kieli. Oletuksen mukaisesti se oli periaatteessa suomi, sillä vaikka pelkän suomen ilmoitti pääasialliseksi vapaa-ajan kielekseen 27 %, niin kolmasosa vastaajista käytti suomen kieltä venäjän tai englannin ohella. Kaikkiaan 60 % vastaajista ilmoitti siis käyttäneensä pääasiallisesti vapaa-ajallaan joko vain suomen kieltä tai seuraavia yhdistelmiä: suomi/venäjä, suomi/englanti tai suomi/venäjä/englanti. Toisaalta venäjän mainitsi kolmasosa vastaajista, eli se on taulukossa numero 9 esittämässäni luokittelussa käytetyin vapaa-ajan kieli. Kaikista vastaajista 50 % ilmoitti käyttäneensä venäjää edes osittain. Ryhmä, josta löytyi eniten ve-

näjää myös vapaa-ajallaan käyttäneitä, olivat työssä olleet. Heistä 2/3 ilmoitti venäjän ja 1/3 venäjän ja suomen pääasiallisiksi vapaa-ajan kielikseen. Kielikursseille osallistuneet jakautuivat vapaa-ajan kielen mukaan seuraavasti: kolmasosa ilmoitti käyttäneensä eniten suomea, kolmasosa venäjää ja kolmasosa joko suomea ja englantia tai vain englantia. Opiskellessaan olleista, joko yliopiston vaihto-ohjelmissa tai itse hankitussa opiskelupaikassa, 28 % ilmoitti suomen käytetyimmäksi kieleksi, samoin 28 % venäjän. Loput käyttivät suomen ohella joko venäjää tai englantia tai molempia. Hälyttävää on, että kaikista kyselyyn vastanneista opiskelijoista runsas viidennes (23 %) ilmoitti käytetyimmiksi vapaa-ajan kieliksi suomi-englanti –parin tai pelkän englannin; kyse on kuitenkin nimenomaan venäjän kieliharjoittelusta. Jokaisesta harjoittelumuodosta löytyi siis vain suomea, vain venäjää tai jotain yhdistelmää käyttäneitä. Taulukossa numero 9 on kuvattuna kaikkien vastaajien pääasiallisimmiksi ilmoittamat vapaa-aikana käyttämänsä kielet ilman, että lukuja on eritelty harjoittelutavan mukaan.

TAULUKKO 9.

Vapaa-aikana pääasiallisesti käytetty kieli / kieliyhdistelmä

<i>Kieli tai kieliyhdistelmä</i>	<i>Vastauksien lukumäärä</i>
Suomi	8
Venäjä	10
Suomi-venäjä	3
Suomi-englanti	5
Suomi-venäjä-englanti	2
Englanti	2
	Yhteensä 30

Oppimista huomattiin tapahtuneen myös vapaa-aikana. Vapaa-aikaa ja varsinaisten tuntien ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa ei pidäkään väheksyä, koska sillä on merkittävä osa muunkin kuin kielen oppimisessa, erityisesti kulttuuriin tutustumisessa, maan tapoihin ja tottumuksiin perehtymisessä sekä kontakteissa paikalliseen väestöön.

Vapaa-aikaan liittyen vastaajilta kysyttiin myös mahdollisesta kohdeyliopiston tai työpaikan järjestämästä vapaa-ajan ohjelmasta. Suomalaisista yliopistoista tuttua tai sitä vastaavaa ylioppilaskunnan tai ainejärjestöjen tarjoamaa ohjelmaa ei venäläisistä yliopistoista löydy. Ainoat vastauksissa esiin tulleet järjestetyt tapahtumat olivat kiertoajeluita, tutustumista kaupunkiin ja sen nähtävyyksiin sekä muutamia maksullisia retkiä lähikaupunkeihin tai maaseudulle. Novgorod mainittiin retkikohteena monissa Pietarissa olleiden vastauksissa, Pavlovsk yhdessä. Vastaajista 53 % ilmoitti, ettei mitään järjestettyä vapaa-ajan ohjelmaa ollut, joten he järjestivät omatoimisesti itselleen ohjelmaa ja tekivät retkiä. Harva kuitenkaan valitti järjestetyn ohjelman puuttumista. Ainoastaan yksi Tampereen yliopiston vaihto-ohjelmaan osallistunut vastaaja ilmoitti, että muutaman retken lisäksi olisi voinut olla enemmänkin ohjelmaa. Lisäksi muutamat vastaajat mainitsivat kohdeyliopistossa toimineen retkikerhon tai kansainvälisten asioiden toimiston järjestäneen retkiä, joille maksullisuudesta johtuen opiskelijat eivät kuitenkaan osallistuneet. Selvästi eniten vapaa-ajan aktiviteettejä oli järjestetty kielikursseille osallistuneille, johon vaikuttanee kurssin maksullisuus sekä lyhyt kesto.

Kontaktit paikallisiin ihmisiin olivat hyvin vähäisiä jokaisessa ryhmässä. Jopa työssä olleista 2/3 ilmoitti, ettei yrityksistä huolimatta saanut kontakteja tai että niitä oli yllättävän vähän. Ainoastaan yksi työssä olleista kertoi paikallisia tuttuja ja ystäviä olleen paljon (opettajaharjoittelijana Pietarissa). Kielikursseille osallistuneet kertoivat kontakteja olleen vähän tai tustuneensa paikallisiin sattumalta, eräs opiskelija mainitsi perheet, joissa

asui harjoittelun aikana. Toinen opiskelija oli kielikurssin lisäksi työssä Venäjällä, jolloin kontakteja muodostui enemmän. Yksi vastaaja mainitsi vähäisten kontaktien syntyneen vapaa-ajalla, sillä opiskelun yhteydessä se ei ollut mahdollista, koska kaikki muut ryhmässä olivat myös suomalaisia. Opiskelemassa olleilla oli muihin ryhmiin verrattuna enemmän kontakteja, sillä kaikkiaan 89 % mainitsi tutustuneensa ainakin muutamaa venäläiseen. Tosin kontaktien laatu oli kovin vaihtelevaa: muutama opiskelija välitteli kontaktien vähäisyyttä ja lyhytaikaisuutta, muutamalla oli ennestään tuttuja kohdekaupungissa ja jotkut ystäväystyivät niin, että tapaavat tuttujaan edelleen. Venäläisiin tutustuttiin asuntolassa, tuttujen tai majoittavan perheen kautta. Kontaktien saaminen oli vaikeaa mm. siksi, että ulkomaalaiset olivat usein keskenään niin luennoilla kuin vapaa-ajallakin ja asuntoloissa ulkomaalaiset opiskelijat sijoitettiin usein eri kerroksiin kuin venäläiset. Verrattuna esimerkiksi Erasmus-ohjelman kautta ulkomailla opiskelleisiin, on Venäjällä opiskelleilla todella vähän kontakteja paikallisiin. Jos tuttuja saadaankin, harjoittelun päätyttyä yhteydenpito useimmissa tapauksissa lakkaa. Petroskoin yliopistossa opiskelleet olivat positiivinen poikkeus, kaikilla opiskelijoilla oli kontakteja venäläisiin. Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista Donin Rostovissa ollut opiskelija oli koko harjoittelunsa ajan vain venäläisten keskuudessa ja hän myös asui venäläisperheessä.

Myös kohdemaassa matkustelun suhteen Venäjällä olleet eroavat melkoisesti muista ulkomailla opiskelleista. Tähän luonnollisesti vaikuttavat osittain maan yhteiskunnallisesti epävakaat olot, mutta muutenkaan opiskelijat eivät olleet juurikaan matkustelleet muualla kuin lähikaupungeissa. Työssä olleista jokainen kertoi matkustelleensa lähikaupunkeihin (mm. Novgorodista Pietariin, Pietarista Petroskoihin). Kielikursseille Pietarissa osallistuneista 1/3 ei ollut matkustanut, 2/3 sen sijaan oli matkustellut niin ikään lähistön pikkukaupungeissa (Pushkino, Pavlovsk, Novgorod, Hatsina), ja yksi opiskelija kertoi vierailleensa lisäksi Moskovassa saakka. Lisäksi eräs kielikursseille osallistunut oli suorittanut lopun harjoittelustaan työs-

kentelemällä Moskovassa, jolloin hän oli tehnyt työmatkan Kazaniin. Pelkän opiskelun puitteissa ei siis ainakaan pitkiä matkoja oltu tehty. Yliopiston ohjelmissa opiskelleiden joukosta peräti 47 % ilmoitti, ettei matkustellut kieliharjoitteluajanaan, mikä on sinänsä hämmästyttävää, koska pidempi maassa oleskeluaika antaa paremmat mahdollisuudet ympäristöön tutustumiseen kuin lyhyt kielikurssi. Itse Moskovassa samoin kuin Pietarisakin on tosin paljon nähtävää, mikä mainittiin useissa vastauksissa. Muutamat kuitenkin olivat matkustelleet: Moskovasta oli matkustettu mm. Siperiaan, Pietariin, Sotseen ja Novgorodiin sekä Moskovan lähiympäristössä. Petroskoissa opiskelleista vain yksi oli matkustanut (Karjalan lähikylissä sekä Kizhin saarella). Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista jokainen oli matkustanut jonnekin: Pietarista oli matkustettu Moskovaan ja Novgorodiin, Donin Rostovissa oleskellut opiskelija oli matkustellut Mustan meren rannikolla sekä Rostovin kaupungin lähialueilla. Tässä yhteydessä ei voi olla jälleen vertaamatta opiskelijoiden kokemuksia esimerkiksi Erasmusvaihtoon osallistuneiden opiskelijoiden matkakertomuksiin. Melkein poikkeuksetta jokainen heistä on matkustanut kohdemaassaan ja useimmat lisäksi naapurimaissa. Venäjä on kuitenkin maana erilainen, lisäksi kieliharjoittelu-aika oli useissa tapauksissa hyvin lyhyt, lyhimmillään kuukausi kerrallaan, mikä luonnollisesti myös rajoittaa matkustelua ja ylipäätään vapaa-ajalla tarjolla olevien virikkeiden hyödyntämistä.

4.5 Mitä harjoittelusta jäi käteen?

Osiassa selvitetään vastaajien mielipiteitä kieliharjoittelun suurimmasta annista ja arvioita aiemmin kysytyjen tavoitteiden toteutumisesta. Lisäksi tarkastellaan mm. harjoittelun aikana kertyneitä opintoviikkomääriä ja opiskelijoiden saamia korvaavuuksia kotiyliopistossa vaihdosta palattuaan. Tässä luvussa selvitetään myös miten opiskelijat arvioivat kielitaitonsa

parantuneen, muuttuiko opiskeluala harjoittelukokemusten vuoksi ja millaisena harjoittelu ylipäätään koettiin.

4.5.1 Kieliharjoittelun anti ja tavoitteiden toteutuminen

Vastaajia pyydettiin nimeämään kolme merkittävintä kieliharjoittelusta saamaansa antia tärkeysjärjestyksessä. Harjoittelutavalla ei jälleen ollut juurikaan merkitystä, sillä kolmen kärkeen nousivat ryhmästä riippumatta kielitaidon karttuminen, uuteen kulttuuriin ja tapoihin tutustuminen sekä uudet tuttavat ja kokemukset. Hienoisia eroja oli kuitenkin havaittavissa. Työssä olleista yksi mainitsi kolmantena antina hyvän työtodistuksen, jota luonnollisestikaan ei mainittu muissa ryhmissä. Kielikursseille osallistuneiden vastauksissa korostui kielitaidon karttumisen tärkeys suhteessa muiden opiskelemissa olleiden vastauksiin: 2/3 kielikurssilaisista asetti kielitaidon karttumisen ensimmäiselle sijalle, yliopiston vaihto-ohjelmissa opiskelleista vain 1/3. Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneilla tärkeimmäksi anniksi nousi tutustuminen uuteen kulttuuriin ja tapoihin. Hieman yllättäen 1/3 kielikurssilaisista ilmoitti kolmanneksi anniksi opintosuoritukset. Muista opiskelemissa olleista vain 1/9 mainitsi tämän, vaikka heidän oleskeluajansa Venäjällä oli pääsääntöisesti pidempi. Samoin 1/9 yliopistoissa opiskelleista nimesi kolmanneksi anniksi kieliharjoittelun hengähdystaukona tai etäisyyden tuttuihin kuvioihin. Pienistä eroista huolimatta harjoittelutapa ei merkittävästi vaikuttanut kieliharjoittelusta saatuihin anteihin. Taulukko numero 10 osoittaa kuinka moni vastaaja asetti ao. vaihtoehdot millekin sijalle ilman harjoittelutavan mukaista jaottelua.

TAULUKKO 10.

Harjoittelun anti

<i>Harjoittelun anti</i>	<i>1. sijalla</i>	<i>2. sijalla</i>	<i>3. sijalla</i>
Kielitaidon karttuminen	15	9	5
Uuteen kultt. ja tapoihin tutust.	8	15	5
Uudet tuttavat ja kokemukset	7	6	11
Opintosuoritukset	-	-	5
Hengähdystauko	-	-	2
Työtodistus	-	-	1
Yhteensä	30	30	29

Kaikista kyselyn vastaajista 77 % arvioi tavoitteidensa toteutuneen hyvin tai kohtuullisesti. Tyytyväisimpiä olivat itsenäisesti opiskelupaikan hankkineet sekä kielikursseille osallistuneet, joista kukaan ei ilmoittanut olleensa tyytymätön; yksi itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista ilmoitti tavoitteiden toteutuneen jopa odotuksia paremmin. Ainoastaan yksi vastaaja mainitsi, että kieltä olisi voinut käyttää enemmänkin, opiskeluryhmä oli koostunut kuitenkin täysin ulkomaalaisista. Samanlainen kritiikki ilmeni myös erään työssä olleen vastauksesta: kielitaito ei kohentunut odotetusti, koska venäjää puhuttiin lähinnä ulkomaalaisten kanssa. Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista 60 % oli tyytyväisiä tavoitteidensa toteutumiseen. Kaikki eivät kysymykseen olleet vastanneet, mutta tyytymättömät ilmoittivat järjestään syyksi sen, ettei kielitaidon paraneminen vastannutkaan odotuksia. Ainoa mainittu tyytymättömyyden syy oli siis harjoittelutavasta riippumatta kielitaidon kohenemiseen asetetut odotukset, jotka eivät täytyneet. Muutamia opiskelijoita olivat lisäksi listanneet tavoitteisiinsa opintosuoritukset tai kurssit, joita Tampereen yliopistossa ei ole tarjolla, mutta niitä ei kuitenkaan enää mainittu harjoittelun antia mietittäessä.

Kielitaidon tason nousua pyydettiin arvioimaan seuraavalla asteikolla: 'huomattava - hieman parannusta - vähäinen'. Kaikki itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista ilmoittivat kielitaidon tason nousun olleen huomattava, samoin 2/3 työssä olleista. Kolmasosa työssä olleista ilmoitti tasossa tapahtuneen hieman parannusta. Kielikursseille osallistuneista enemmistö ilmoitti myös hieman parannusta tapahtuneen, vain 22 % piti tason nousua huomattavana. Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneiden kokemukset jakautuivat eniten: huomattavana tason nousua piti 27 %, vähäisenä 20 %. Suurin osa eli 53 % oli sitä mieltä, että tason nousussa tapahtui hieman parannusta. Ainoastaan MGLU:ssa opiskelleista löytyi kaikkia tasoja edustavia, sen sijaan esimerkiksi Petroskoin yliopistossa opiskelleista 2/3 ilmoitti tason nousun huomattavaksi ja kolmasosa hieman parantuneeksi.

Kun katsotaan vastaajajoukkoa kokonaisuutena, 37 % arvioi kielitaitonsa tason nousun huomattavaksi. Tarkasteltaessa näitä vastaajia erikseen huomattiin, että 64 % heistä oli ilmoittanut pääasialliseksi vapaa-ajalla käyttämäkseen kieleksi venäjän. Vähäiseksi kielitaitonsa tason nousun arvioi 10 % vastaajista, he olivat käyttäneet vapaa-ajan kielenä yksinomaan suomea tai englantia.

4.5.2 Korvaavuudet kieliharjoittelujakson opinnoista

Eräs vaihto-opiskelun keskeisistä periaatteista on ulkomailla suoritettujen opintojen sisällyttäminen kotimaiseen tutkintoon tai niistä saatavat korvaavuudet, sillä ulkomailla vietetyn jakson ei ole tarkoitus pidentää opiskelun kokonaiskestoa. Käytännössä näin kuitenkin usein tapahtuu, sillä monet kurssit eivät ole korvattavissa. Tiedekuntien opintosihteerit ja opintoasiain päälliköt ohjeistavat ulkomaille opiskelemaan lähteviä hyvin yksityiskohtaisilla ohjeilla ulkomaisten opintojen hyväksi lukemisesta joko korvaamisen tai sisällyttämisen muodossa.

Kyselyyn vastanneet opiskelijat saivat vaihdosta palattuaan opinnoistaan korvaavuuksia vaihtelevasti, mitä muutamat myös vastauksissaan kummastelivat. Kielikursseille osallistuneista suurin osa sai opintoviikkoja ainoastaan pakollisesta kieliharjoittelusta. Yliopistoissa opiskelleet (joko itsenäisesti paikan hankkineet tai yliopiston ohjelmiin osallistuneet) saivat kaikki vähintään pakollisen harjoittelun opintoviikot, puolet enemmänkin (8-13 opintoviikkoa). Useimmin korvattuja kurseja olivat mm. maantuntemus, kaunokirjallisuus, suullinen esitys ja puhevalmius sekä luova kirjoittaminen/tekstin tuottaminen; muutama opiskelija sai korvaavuuksia myös fraseologian ja tyyliopin kurseista. Kurseista monet ovat valinnaisia, ja johdonmukaisesti monet suoritukset sisällytettiin vapaavalintaisiin opintoihin. Saatujen opintoviikkojen määrä riippui myös opiskelijan omasta aktiivisuudesta, sillä samassakin kohteessa olleiden opintoviikoissa oli suuria eroja. Työssä olleista vain yksi (opettajaharjoittelijana olleella oli mahdollisuus myös opiskella) ilmoitti saaneensa opintoviikkoja (12 ov). Taulukko numero 11 osoittaa kolmasosan kyselyyn vastanneista saaneen opintoviikkoja vain pakollisen kieliharjoittelun suorittamisesta.

TAULUKKO 11.

Kieliharjoittelusta saadut opintoviikot

<i>Harjoittelutapa</i>	<i>2 ov</i>	<i>2-5 ov</i>	<i>5-10 ov</i>	<i>10-15 ov</i>
Kielikurssi	7	1	1	
Yliopiston vaihto	1	1	6	2
Its. opisk. järj.		1		1
Työ	2			1
Yhteensä	10	3	7	4

4.5.3 *”Kasvattava kokemus” – ”sikahauska loma”*

Kielten opiskelun kääntämisen ja tulkkauksen muodossa valinneet ovat erittäin varmoja valinnastaan, sillä kysymykseen muuttivatko kieliharjoittelun kokemukset mahdollisesti opiskelualaa tai ammatinvalintaa, vastasi myöntävästi ainoastaan kaksi opiskelijaa. Kolmas opiskelija oli harkinnut alan vaihtoa, mutta ei siihen kuitenkaan päätenyt.

Liki puolet vastaajista (47 %) ei ollut viettänyt pidempiä ajanjaksoja Venäjällä (tai muissa IVY-maissa) kieliharjoittelun suorittuaan. Kuitenkin reilu viidennes (23 %) ilmoitti harjoittelun suorittuaan työskennelleensä Venäjällä, ajanjaksot vaihtelivat kuukaudesta vuoteen (mm. vuosi suomenopettajana). Lisäksi 6 % vastanneista oli ollut viikon työmatkoilla Venäjällä, opiskelemissa oli ollut 13 % kaikista vastaajista, ajanjaksot vaihtelivat muutamasta viikosta vuoteen. Kaikkiaan 53 % oli siis ollut harjoittelunsa jälkeen Venäjällä joko työssä, opiskelemissa tai ystäviä tapaamassa. Aktiivisimpia Venäjä-yhteyksissään olivat harjoittelun suorittuaan opiskelemissa olleet. Sekä työssä olleista että kielikursseille osallistuneista vain kolmasosa oli ollut harjoittelun jälkeen Venäjällä. Sen sijaan kaikista opiskelemissa olleista 2/3 oli viettänyt aikaa Venäjällä, yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista myös 2/3. Luonnollisesti tässä on huomioitava myös se, että muutamat vastaajat eivät olleet voineet ehtiä vielä vastaus-hetkellä olemaan Venäjällä muuten kuin kieliharjoittelussa. Muutamat kielikursseilla olleista myös mainitsivat, että halua olisi ollut, jos olisi vain ollut sopiva tilaisuus. Yksi kieliharjoittelun kielikurssin muodossa suorittaneista oli myöhemmin osallistunut yliopiston vaihto-ohjelmaan opiskellen Petroskoin yliopistossa lukukauden, opiskelija olikin ainoa kielikursseille osallistuneista, joka oli viettänyt Venäjällä pidemmän jakson.

Opiskelijoita pyydettiin arvioimaan millaisena he kokivat kieliharjoittelun: hyödyllisenä osana opiskelua, pakollisena oleskeluna Venäjällä, jos muuna,

niin millaisena. Harjoittelun koki hyödyllisenä 70 % vastaajista ja pakollisena oleskeluna Venäjällä 6 %. Loput vastaajat pitivät harjoittelua myös vähintäänkin hyödyllisenä, sillä sitä kommentoitiin mm. seuraavasti: kasvattava kokemus; mahdollisuus tutustua kulttuuriin ja maahan todellisudessa; sikahauska loma; mielenkiintoinen osa elämää.

Vastanneilta tiedusteltiin myös harjoitteluun kohdistuneita odotuksia. Useimpien vastaajien odotukset eivät juurikaan poikenneet todellisuudesta, jopa monilla ensi kertaakin Venäjälle matkaavilla oli käsitys tulevasta ja he ilmoittivat osanneensa varautua siihen, ettei kaikki suju suunnitelmien mukaisesti.

Kolmasosa kielikursseille osallistuneista matkasi ensimmäistä kertaa Venäjälle nimenomaan harjoittelun merkeissä, kuitenkin 2/3 heistä ilmoitti, ettei juuri mikään yllättänyt. Positiivisen yllätyksen oli aiheuttanut mm. Pietarin turvallisuus ja se, miten hyvin omalla venäjän kielen taidollaan oli pärjännyt. Eräs opiskelija mainitsi yllätyksen liittyneen kulttuuriin, toinen oli yllättynyt kansan huonosta tilasta. Lisäksi eräs opiskelija mainitsi odottaneensa perhemajoitukselta ikäistään seuraa, mutta olikin voinut tutustua vain vanhempiin ihmisiin. Kielikursseilla olleet viettivät maassa suhteellisen lyhyen ajan kerrallaan. Pidempi ajanjakso kohdekulttuurissa tuo aina esiin asioita, joita ei ole osannut ennakoida ja jotka eivät lyhyen vierailun aikana ilmene. Niinpä muista vastaajaryhmistä löytyikin enemmän yllätyksen tai paremminkin pettymyksen aiheita.

Itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista 2/3 ilmoitti varautuneensa kaikenlaiseen tai lähteneensä matkaan mielestään oikealla asenteella. Ainoastaan yksi vastaaja mainitsi yllättyneensä jostain: hänen kohtaamansa ihmiset olivat vielä odotettua sydämellisempiä, mikä taas on ristiriidassa myöhemmin mainitun toisen opiskelijan kokemusten kanssa.

Kolmasosa yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista ilmoitti, että odotukset vastasivat todellisuutta. Tässä on huomioitava, että osa opiskelijoista oli jo ennen harjoittelua ollut Venäjällä mm. töissä. Ylipäätään vastaukset olivat hyvin subjektiivisia, sillä eräs vastaaja mainitsi yllättyneensä Moskovan siisteydestä, toinen likaisuudesta. Muut mainitut asiat olivat poikkeuksetta negatiivisia: vaatimustason alhaisuus yliopistossa, vähäinen kontakti venäläisiin ja kontaktien solmimisen vaikeus venäläisten yliopisto-opiskelijoiden kanssa, vähäinen venäjän puhuminen sekä Moskovan kalleus. Savonlinnan Kansainvälisen viestinnän laitoksella vielä harjoitteluaikaan opiskellut vastaaja kertoi yllättyneensä Liettuan länsimaisuudesta maana. Eräs MGLU:ssa opiskellut kirjoitti, että lähti reissuun jokseenkin ilman ennakoasenteita ja piti Moskovassa olostaan paljon, mutta lisäys ”Positiivinen ja mukava yllätys!” kertoi kuitenkin toisaalta jonkinlaisista ennako-odotuksista.

Työssä olleet mainitsivat vastauksissaan hyvin erilaisia asioita, jotka he kokivat yllätyksenä (johtuen osaksi siitä miten ja missä harjoittelu tuli vietettyä): erästä opiskelijaa hämmästytti venäläisten kovuus ja ilkeys, se, etteivät he halunneet tutustua ja hän mietti onko venäläinen vieraanvaraisuus vain myytti. Toinen mainitsi tulkin työn olleen odotettua rankempaa, kolmas vastaaja mainitsi yksinäisyyden ja sen, miten omat asiat ja ongelmat tuntuvat suuremmilta kuin kotona. Erityisesti viimeksi mainitun kaltaiset asiat eivät lyhytaikaisen oleskelun aikana tule välttämättä esiin ja ovat ehkä yleisempiä työssä olevilla kuin opiskelemaan lähteneillä, joilla on usein enemmän ikäisiään tovereita ympärillä.

4.6 Parannusehdotuksia kieliharjoittelun toteutukseen

Kyselyyn vastanneilta tiedusteltiin kieliharjoitteluun kohdistuneita puutteita ja parannusehdotuksia. Opiskelijoita pyydettiin myös arvioimaan konkreettisesti omaa kieliharjoittelukohdettaan sekä kieliharjoittelun painoarvoa koulutuksessa.

4.6.1 Opiskelijoiden parannusehdotukset

Kysyttäessä mitä opiskelijat jäivät kaipaamaan kieliharjoittelujaksoltaan, tulivat eri harjoittelutapojen erot esiin. Työssä olleet halusivat opiskelijoita kannustettavan itsenäiseen harjoittelupaikan hakuun, opiskelua ei pidetty välttämättä parhaana harjoittelumuotona. Samaa mieltä oli myös yksi kielikurssin lisäksi työssä ollut opiskelija, joka mainitsi työn olleen hyödyllisempää kuin kielikurssin. Lisäksi eräs vastaaja kirjoitti, ettei laitos voi koskaan auttaa liikaa Venäjälle suuntautuviissa harjoitteluissa.

Kielikursseille osallistuneiden vastauksissa nousi yli muiden parannusehdotusten kontaktien lisääminen paikallisiin nuoriin (55 % mainitsi tämän), mikä luonnollisesti olisi merkittävä tekijä kielitaidon kohentamisessa. Suomalaisopiskelijat haluaisivat venäläisten opiskelijoiden kanssa samoihin ryhmiin eikä omiksi ”laumoikseen” tai ainakin yhteisiä tapaamisia. Tutorointi, joka mainittiinkin eräässä vastauksessa, voisi olla hyvä ratkaisu tähän: venäläiset opiskelijat toimisivat suomalaisten tutoreina ja tutustuttaisivat mm. paikallisiin oloihin ja tapoihin. Lisäksi heidän kanssaan voisi myös järjestää tapaamisia, jolloin kielen oppiminen kävisi luontevasti muun toiminnan ohessa. Sen sijaan suomalaisten sijoittaminen samoihin ryhmiin venäläisten kanssa ei ole yksinkertaista (kielikurssit ovat usein keksäaikaan) tai edes tarkoituksenmukaista lyhyillä kielikursseilla. Ryhmien kokoonpanoa olisi kuitenkin syytä tarkistaa, etteivät ne koostu yksinomaan

suomalaisista, vaan mukana tulisi olla muita ulkomaalaisia ja samaan aikaan harjoittelussa olevat suomalaiset pitäisi sijoittaa eri ryhmiin. Mikäli ryhmässä on ”liikaa” samaa kansallisuutta edustavia opiskelijoita, se ei voi olla heijastumatta opetukseen. Opetus saattaa suuntautua tahtomattaan tiettyihin asioihin, sillä eri äidinkielen omaaville ihmisille eri asiat ovat vaikeita opiskeltaessa vierasta kieltä. Eräs opiskelija kaipasi järjestelmällistä opetusta: koska kotiyliopisto ei kuitenkaan voi vaikuttaa sen enempää opetukseen kuin ryhmien kokoonpanoonkaan kielikursseja järjestävissä yliopistoissa, on opiskelijalla itsellään vastuu ja velvollisuus tehdä selväksi mitä haluaa opiskella ja millaisessa ryhmässä. Eräessä vastauksessa toivottiin laitoksen hoitavan yhteydet myös kielikursseille hakeuduttaessa, päinvastaisia kommentteja tuli kuitenkin myös esiin. Lisäksi eräs opiskelija valitti harjoittelujakson lyhyttä. Vaikka mikään ei luonnollisestikaan estä opiskelijaa viettämästä pidempää aikaa Venäjällä, kahden kuukauden pakollisuus kuitenkin ”antaa luvan” rajata harjoittelu juuri sen mittaiseksi. Jos ei siis pidempää harjoittelujaksoa vaadita, ei harjoittelussa myöskään pidempään olla.

Yliopistoissa opiskelleiden vastauksissa nousi esiin edellä mainittujen parannusehdotusten (lisää kontakteja venäläisiin ja muihin ulkomaalaisopiskelijoihin, tutorointi) lisäksi luonnollisesti suoraan opiskeluun liittyviä puutteita kuten vaihdossa opiskelluista kursseista saatavat eritasoiset korvaavuudet, ylipäätään korvattavien kurssien vähäinen määrä sekä ajoittain tehoton opetus. Opiskelijat kaipasivat enemmän etukäteistietoa kursseista, joille kohdeyliopistossa voi osallistua, sekä kehottivat seuraavia lähtijöitä sopimaan ennalta korvaavuuksista laitoksen ja kohdeyliopiston kanssa. Lisäksi ehdotettiin yhteistä tapaamista jo aiemmin vaihdossa olleiden kanssa ennen vaihtoon lähtöä. Monien vaihtojakso ajoittui syyslukukaudelle, jolloin kevätkaudella oli ollut hankaluuksia päästä mukaan jo syksyllä alkaneille kursseille. Tämä taas vaikutti suoraan opintojen etenemiseen. Käytännön asioiden sujumisessa ja tiedon kulussa oli myös parantamisen va-

raa: esimerkiksi sopimusyliopistojen kansainvälisten asioiden toimistossa pitää virka-aikaan olla aina joku paikalla, ettei opiskelija joudu majoittumaan ensimmäisiksi päiviksi hotelliin vain siksi, ettei tieto muuttuneesta tuloaikataulusta ole tullut perille tai on paikallinen loma-aika. Asuntolajen asuminen muiden ulkomaalaisten kesellä sai myös kritiikkiä osakseen, sillä se ei ole paras mahdollinen vaihtoehto kielitaidon kehittymisen kannalta (perhemajoituksessa olleet suosittelivatkin sitä parempana vaihtoehtona). Myös yliopistoissa opiskelleet pitivät ongelmana suomalaisten oloa keskenään niin opiskeltaessa kuin vapaa-ajallakin. Eräs opiskelija ehdotti yhteisten kurssien ja luentojen tarjoamista niin suomalaisille kuin venäläisillekin. Toinen mainitsi suomalaisten tuovan turvaa, mutta tutussa seurassa ei opi kieltä.

Harjoittelunsa ajoittamisen suhteen opiskelijat olivat tyytyväisiä, kaikista vastaajista 83 % ilmoitti ajankohdan olleen oikea. Eräs vastaaja mainitsi ajankohdan olleen siksikin oikea, että se motivoi jatkamaan opintoja, koska kielitaito parantui huomattavasti. Aiemmin jo mainittu harjoittelun ajoittuminen 2-3 vuotta opintojen aloituksesta koettiin siis hyväksi. Myöhemmäksi harjoitteluaan olisi halunnut siirtää ainoastaan yksi opiskelija, kaksi oli puolestaan sitä mieltä, että harjoittelua olisi pitänyt aikaistaa (toisella neljä vuotta opintojen aloittamisesta, toisella kaksi).

Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuvien sekä kaikkien yliopistolta matkapurahan saavien edellytetään kirjoittavan raportin harjoitteluajastaan sisältäen selvityksen apurahan käytöstä. Ainoastaan 63 % oli kirjoittanut raportin joko yliopiston kansainvälisiin asioihin tai laitokselle. Sen sijaan työssä olleista jokainen oli raportoinut harjoittelujaksostaan joko laitokselle tai apurahan myöntäneelle taholle (Pohjoismaiden ministerineuvosto), kielikursseille osallistuneista kolmasosa oli tehnyt selvityksen saamansa apurahan käytöstä. Tarkempi seuranta on paikallaan, sillä matkakertomuksilla

ei ole vain valvova funktio; ne sisältävät myös arvokasta tietoa seuraaville kieliharjoitteluun lähteville.

4.6.2 Kieliharjoittelukohteen arviointi ja harjoittelun painoarvo koulutuksessa

Opiskelijoilta tiedusteltiin suosittelivatko he valitsemaansa harjoittelutapaa tai -kohdetta. Työssä olleista 2/3 suositteli valitsemaansa tapaa, pietarilaisessa koulussa apuopettajana toiminut opiskelija kertoi tutustumisen venäläisiin ja pietarilaiseen koulumaailmaan olleen antoisaa. Sen sijaan Novgorodin yliopistossa suomea opettanut opiskelija ei valitsemaansa tapaa suosittelut. Perusteiksi hän esitti mm. sen, että työssä joutuu käyttämään suomen kieltä. Eräs työssä ollut suositteli lisäksi perhemajoitusta, joskin se oli myös henkisesti vaativa vaihtoehto.

Kaikkien kielikursseille osallistuneiden kohde oli Pietari, joka sai varsinaista kurssia enemmän kehuja. Kielikurssien lyhyys ja kalleus saivat moitteita, lisäksi kurssit saattoivat lipsahtaa hauskanpidon puolelle. Vaihto-opiskelua pidettiin kielikursseja parempana tapana, samoin eräs kurssin lisäksi työssä ollut opiskelija piti työntekoa kielikurssia hyödyllisempänä, motivoivampana ja monipuolisempaan harjoittelutapana. Yksityisopetukseen Pietarin kulttuuriakatemiassa osallistunut opiskelija sen sijaan suositteli valitsemaansa tapaa; opetus oli tehokasta eikä kuitenkaan kielikursseja kalliimpaa. Myös eräs Pietarin valtion yliopistossa opiskellut suositteli kohdettaan. Vapaata harjoittelun suoritustapaa pidettiin hyvänä.

Itsenäiseen opiskelupaikan hankkimiseen päätyneistä jokainen suositteli valitsemaansa vaihtoehtoa. Eräs opiskelija mm. mainitsi opetuksen olleen edullista verrattuna muihin maksullisiin vaihtoehtoihin, lisäksi hänellä oli ollut mahdollisuus yksityisopetukseen. Toinen opiskelija oli sitä mieltä, että

kieliharjoittelu toimii ainoastaan 100 % venäläisessä ympäristössä, mikäli sen kesto on vain kaksi kuukautta.

Myös Tampereen yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneista opiskelijoista enemmistö (71 %) suositteli valitsemaansa tapaa, muutamat myös kohdettaan. Erityisesti kiitosta sai MGLU, jota pidettiin arvostettuna opinahjona (MGLU:ssa opiskelleet suosittelivat yhtä tyhjää vastausta lukuunottamatta kaikki kohdettaan) sekä MGU. Opiskelijat kiittelivät valmista vaihto-ohjelmaa mm. seuraavista syistä: helppoa ja halpaa, yliopisto hoiti järjestelyt, samalla kertaa mahdollista päästä kurssikavereiden kanssa vaihtoon (tuttu porukka helpottaa sopeutumista) ja Venäjän realiteetit tulevat tutuiksi. Taloustieteiden Plehanov-akatemia ei saanut kiitosta opetuksen tasta, päinvastoin. (Tilanne on kuitenkin muuttunut, nykyään vaihdosta palaavat kehuvat matkakertomuksissaan venäjän kielen opetusta.) Eräs Petroskoin yliopistossa opiskelleista myös toivoi tehokkaampaa opiskelua, toinen kehui kaupunkia Pietaria ja Moskovaa edullisemmaksi, suositteli valitsemaansa perhemajoitusta (sekä sen saamisen helppoutta) sekä mainitsi yliopiston olevan joustava monessa suhteessa. Poikkeuksena yliopistojen ohjelmissa oli Savonlinnan Kansainvälisen viestinnän laitoksen vaihtokohde Vilnan yliopisto Liettuassa; siellä olleen opiskelijan mielestä Liettua alkaa jo olla liian erilainen kuin Venäjä. Enää siellä ei venäjän kieliharjoittelua voikaan suorittaa.

Kyselyyn vastanneista 40 % arvioi, että kieliharjoittelukokemuksista on ollut etua työpaikan saannissa. Joukosta löytyi jokaisen harjoittelutavan edustajia, mutta suhteessa eniten yliopiston vaihto-ohjelmissa opiskelleita. Yksi MGLU:ssa opiskellut lisäsi osuvasti, että ulkomailla oleskelua pidetään usein itsestäänselvyytenä. Monet olivat kuitenkin harjoittelun suoritettuaan lähteneet töihin Venäjälle, josta saatu kokemus on ehkä auttanut työn haussa enemmän kuin pelkkä kieliharjoittelukokemus. Yksi Petroskoissa opiskellut oli ollut heti harjoittelun jälkeen töissä konsulaatissa. Kielikurs-

seille osallistuneista kolmasosa oli sitä mieltä, että harjoittelukokemuksista on ollut hyötyä työn saannissa.

Vastaajia pyydettiin kertomaan lyhyesti mikä kieliharjoittelussa oli parasta ja mikä huonointa. Parhaimmiksi asioiksi vastaajat listasivat harjoittelusta riippumatta hyvin samanlaisia asioita: aidossa ympäristössä oleskelu ja opiskelu, uudet tuttavat ja kokemukset, kielitaidon paraneminen, itsenäistyminen, matkustaminen, maan tapoihin ja kulttuuriin tutustuminen, vieraan kielen ja kulttuurin kohtaaminen ja siinä eläminen, "tilaisuus puhua paljon venäjää", työssä pärjääminen, tutustuminen Pietariin, vaihdon "ilmaisuus" ja kerrankin oli aikaa tutustua nähtävyyksiin perusteellisesti.

Kieliharjoittelun ikävimmäksi tai huonoimmaksi seikaksi mainittiin hyvinkin erilaisia asioita, joista osa liittyi selkeästi opiskeluun, osa asumiseen ja käytännön asioihin. Opiskelun suhteen vastaajia vaivasivat vaatimustason alhaisuus, ajoittain tehoton opetus, kurssien kalleus, irrallisuus ja erillisyys paikallisista opiskelijoista sekä etukäteistiedon puuttuminen. Käytännön asioista ikäviksi koettiin mm. venäläinen velttous, koti-ikävä, huonot ja kalliit puhelinyhteydet Suomeen, olosuhteet (mm. asuntola), Venäjän epävakaa olot, vieraan ympäristön ja toimintatapojen aiheuttama paine, rajattu aika, käytännön ongelmat (viisumiongelmat, asunnon hankkiminen), perhemajoituksessa yksityisyys oli kovilla. Kuitenkin 13 % vastaajista mainitsi, ettei huonoja puolia ollut lainkaan. Pienten vastoinkäymisten ajateltiin myös kuuluvan asiaan.

Opiskelijoiden mielestä kieliharjoittelun painoarvon lisääminen koulutuksessa on tarpeen. Heiltä kysyttiin tulisiko harjoittelun olla esimerkiksi pidempi, pitäisikö sille asettaa tiettyjä vaatimuksia tai siitä saada enemmän opintoviikkoja. Vastanneista 50 % oli sitä mieltä, että harjoittelusta pitäisi saada enemmän opintoviikkoja, ainakin ne pitäisi suhteuttaa harjoittelun pituuteen. Korvaavuuksia haluttiin myös enemmän, tai sitten opintoviik-

koja pitäisi kertyä samalla tavalla kuin kotiyliopistossa; muuten vaihtojakso pidentää opiskelua. Keskitetty kieliharjoittelu tuonee helpotusta myös tähän. Opintoviikkojen lisäystä perusteltiin myös sillä, että kahden kuukauden harjoittelun aikana oppi suhteessa muihin opintoihin enemmän. Vastaaajista 40 % oli myös harjoittelun pidentämisen kannalla (mm. jotta pääsisi tosissaan kiinni paikalliseen elämään), mainitut ehdotukset olivat vähintään puolesta vuodesta vuoteen. Myös useampia harjoittelujaksoja ehdotettiin vaihtoehdoksi harjoittelun pidentämiselle. Eräs opiskelija lisäsi, että asuminen tulisi järjestää venäläiseen kieliympäristöön, ei suomalaiset suomalaisten kanssa.

Vaatimuksia haluttiin lisätä, jotta vaihtoaika tulisi käytettyä paremmin hyödyksi, samoin haluttiin lisätä sujuvuutta vaihdosta paluun jälkeen kursseille pääsyyn. Kielikursseille osallistuneiden joukosta löytyi harjoittelun nykyisen pituuden kannattajia: kolmasosa piti kahta kuukautta hyvänä, sillä jos pituutta lisättäisiin, olisi kaikille taattava taloudellisesti samanarvoiset mahdollisuudet harjoittelun suorittamiseen. Lisäksi yksi kielikurssilla ollut ei nähnyt harjoittelun pidentämiselle syytä myöskään työllistämisenäkökulmasta. Myös eräs itsenäisesti opiskelupaikan hankkineista piti kahden kuukauden mittaista harjoittelua perusteltuna, pidempi aiheuttaisi hankaluuksia mm. perheellisille.

5 YHTEENVETO

Kyselyvastausten analyysin perusteella voidaan sanoa, että pääsääntöisesti kieliharjoitteluun lähdetään toisen tai kolmannen opiskeluvuoden jälkeen aineopintovaiheessa. Opiskelu on ylivoimaisesti suosituin kieliharjoittelun suoritustapa: erityisesti opiskelu yliopiston vaihto-ohjelmissa (50 % kyselyyn vastanneista) kiinnosti vaivattomana järjestelynä, kielikursseissa (30 % vastanneista osallistui kielikursseille) houkutteli kesäinen ajankohta sekä kohteena ollut Pietari, jonne yliopistolla ei ole valmiita vaihtojärjestelyjä (lukuun ottamatta FIRST-vaihto-ohjelmaa muiden alojen opiskelijoille). Kyselyn vastaajista 10 % oli hankkinut opiskelupaikan itsenäisesti, samoin 10 % oli suorittanut harjoittelun työn muodossa. Suurimmalla osalla kieliharjoittelukohteena oli ollut Pietari, Petroskoi tai Moskova. Harjoittelu suoritettiin yhtäjaksoisesti, ainoa poikkeus olivat kielikurssit, joille osallistuneista osa jakoi harjoittelun kahteen osaan. Harjoittelu-aika oli suhteellisen lyhyt: 30 % kyselyyn vastanneista oli ollut kieliharjoittelussa vaaditun kaksi kuukautta, kaikkiaan 83 %:lla harjoittelu-aika oli 2-4 kuukautta.

Yliopiston hoitamat vaihtojärjestelyt, maksuton opetus sekä lukukauden mittainen oleskelu olivat pääasiallisimmat syyt yliopiston vaihto-ohjelmaan osallistumiseen. Kielikurssi valittiin harjoittelutavaksi jo mainittujen ajankohdan ja kohteen lisäksi usein myös siksi, että kahta kuukautta pidettiin riittävän pitkänä harjoittelu-aikana. Työssä olleet sen sijaan pitivät pidempää oleskelua hyödyllisempänä, lisäksi sattumalla oli merkittävä osuus jokaisessa kyselyyn osuneessa tapauksessa. Itsenäiseen opiskelupaikan hankkimiseen päätyneillä oli toisistaan eroavia perusteita; mm. harjoittelu-kohteessa oleva ystävä tai ettei opiskelija tullut valituksi yliopiston vaihto-ohjelmaan haluamanaan ajankohtana. Opiskelijoiden harjoitteluajan kokemuksia tarkasteltaessa harjoittelutapa ei useinkaan tuonut eroja vastauksiin.

Harjoittelutavasta riippumatta kyselyyn vastanneet ilmoittivat, etteivät saaneet etukäteen riittävästi tietoa kieliharjoittelukohteestaan tai mahdollisesta opetustarjonnasta. Johdonmukaisesti opintojen etukäteissuunnittelu oli hyvin vähäistä, mikä heijastui suoritettuihin opintoviikkoihin ja korvaavuuksiin. Venäjän kieliharjoittelu ei siis toistaiseksi vastaa samalla tavalla vaihto-opiskelua, jossa etukäteen suunnitellaan opintoja ja koko vaihtojaksoa yleensä. Aiemmin ko. kohteessa olleita opiskelijoita käytettiin tietolähteinä, sillä vaihtoyliopistoilla ei ole painettua opasta sen enempää käytännön asioista kuin opetustarjonnastaankaan. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että kieliharjoitteluun ohjauksessa on parantamisen varaa ja ehdotti mm. yhteisten infotilaisuuksien järjestämistä tai opasvihkosen koaamista.

Harjoitteluajan opinnot muodostuivat kaikilla opiskelemassa olleilla suunnilleen samanlaisista kursseista, eikä opiskelijoiden ollut aina mahdollista itse valita niitä. Kurssit painottuivat kielen eri osa-alueiden opiskeluun, yliopistoissa opiskelleilla oli ollut kielikursseille osallistuneita useammin mahdollisuus osallistua muidenkin oppiaineiden luennoille.

Hakuprosessin ja viisumijärjestelyjen suhteen ei suurimmalla osalla vastaajista ollut vaikeuksia, työssä olleilla oli ollut jonkin verran ongelmia viisumijärjestelyissä. Harjoittelun kustannukset nousivat ongelmaksi kielikurssin valinneiden sekä itsenäisesti opiskelupaikan hankkineiden kohdalla. Kielikurssi on periaatteessa opiskelijan valinta, itsenäiseen opiskelupaikan hankkimiseen opiskelija sen sijaan saattaa olla "pakotettu", jos ei ole tullut valituksi yliopiston vaihtoon haluamaan ajankohtana. Yliopiston vaihtojärjestelyillä tulisi kuitenkin pystyä takaamaan kaikille halukkaille samat ja tasapuoliset mahdollisuudet, koska harjoittelu on pakollinen opintosuoritus. Nykyisessä tilanteessa vaihtopaikkoja sopimusyliopistoihin on kysyntää enemmän, lisäksi keskitetyn kieliharjoittelun myötä samalla kurssilla olevilla on tasavertaiset mahdollisuudet vaihto-opiskeluun.

Yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneet mainitsivat muita useammin harjoittelun aikaisten ongelmien liittyneen asumiseen, elämiseen, vieraaseen kulttuuriin ja tapoihin. Em. ongelmia harjoitteluun ohjaus voisi lieventää; tosin kaikkia vastoinkäymisiä ei ole tarkoituksenmukaista edes pyrkiä lieventämään, sillä opiskelijoiden tulee oppia vieraassa kulttuurissa elämisestä. Kukaan kyselyyn vastanneista opiskelijoista ei ollut kokenut harjoitteluun hakiessaan tai sen aikana ylitsepääsemättömiä ongelmia ja moni mainitsi pienten hankaluuksien kuuluvan asiaan.

Suurin osa (90 %) vastaajista olisi lähtenyt kieliharjoitteluun ilman sen pakollisuuttakin. Johdonmukaisesti 70 % koki harjoittelun hyödyllisenä, opiskelijoiden kommentit tukivat myös muuten käsitystä positiivisesta suhtautumisesta harjoitteluun. Kieliharjoittelun parhaimmiksi puoliksi koettiin mm. aidossa ympäristössä oleskelu ja opiskelu, erilaisuuden kokeminen, kielitaidon koheneminen ja itsenäistyminen.

Vastaajista 77 % arvioi tavoitteidensa toteutuneen hyvin tai kohtuullisesti. Kieliharjoittelulle asetetuista tavoitteista kolme tärkeintä olivat kielitaidon parantaminen, vieraaseen kulttuuriin tutustuminen ja maantuntemus sekä uudet kokemukset (ensin mainittu ylivoimaisesti tärkein). Vaikka suurin osa vastaajista oli ollut nimenomaan opiskelemassa, oli merkille pantavaa se, etteivät opiskelijat juurikaan asettaneet tavoitteekseen opintosuorituksia tai kursseja, joita kotiyliopistossa ei ollut tarjolla. Kieliharjoittelun akateemista antia ei siis pidetty kovinkaan tärkeänä, mikä on hämmästyttävää kun ottaa huomioon, että esimerkiksi kaikki yliopiston vaihto-ohjelmiin osallistuneet viettivät harjoittelussa kokonaisen lukukauden. Toisaalta etukäteistietojen puuttuminen vaikutti osaltaan tähänkin. Vapaa-ajalla käytetyllä kielellä oli selvä yhteys siihen, miten vastaajat kokivat kielitaitonsa parantuneen. Vastaajista 37 % arvioi kielitaitonsa parantuneen huomattavasti, näistä 64 % oli pääasiallisesti käyttänyt venäjää vapaa-aikanaan.

Muutamissa vastauksissa mainittiin kokonaisen lukukauden vaihdossa viettämisen hidastavan opintoja mm. siksi, ettei kevätkauden kursseille pääse vaihdosta palattuaan. Tieto vastaanottavan yliopiston tarjonnasta edesauttaa niin opintojen etukäteen suunnittelua kuin suoritettujen kurssien kytkemistä oman yliopiston opetusohjelmaan, jolloin kevätkaudella vaihdosta palaava opiskelija voi saada ainakin osittain suorituksiaan korvattua ja jatkaa omaa ohjelmaansa.

Opiskelijoiden erilaiset kokemukset mm. tason määrittelystä opintojen alussa sekä harjoittelujakson kurssien korvaavuuksista ja saaduista opintoviikoista osoittavat, että opintojen tehostamiseen on vielä matkaa: opintojen etukäteen suunnittelu on satunnaista, kohdeyliopistojen opetustarjonta ei ole ajoissa tiedossa eikä koko kieliharjoittelujaksolle ole olemassa selkeitä vaatimuksia. Lisäksi monien vastaajien huonot kokemukset vain suomalaisten opiskelijoiden tai hyvin eritasoisesti venäjää osaavien opiskelijoiden sijoittamisesta samaan ryhmään heikensivät motivaatiota. Opiskelu on turhauttavaa, jos aikaa menee muiden opetuksen kuunteluun eikä opiskelija saa tasoistaan opetusta.

Parannusehdotuksina harjoittelun tehostamiseksi mainittiin mm. kontaktien luominen paikallisiin nuoriin, tutor-toiminta, tapaamiset aiemmin vaihdossa olleiden kanssa, tasa-arvoinen opintojen korvaaminen, suomalaisopiskelijoiden sijoittaminen eri ryhmiin sekä kattava etukäteistieto opetustarjonnasta. Tulevia kieliharjoitteluun lähtijöitä neuvottiin suunnittelemaan kurssit etukäteen, lisäksi suositeltiin perhemajoitusta, jos se vain on mahdollista: siten tulee puhuttua kieltä enemmän kuin asuntolassa muiden ulkomaalaisten seurassa. Myös harjoittelun suorittamista töihin menemällä suositeltiin.

Jopa 50 % vastaajista kannatti kieliharjoittelusta saatavien opintoviikkojen lisäämistä ja niiden suhteuttamista harjoittelun pituuteen. Myös korvatta-

via opintoja haluttiin lisää. Kaiken kaikkiaan harjoittelun painoarvoa koulutuksessa halutaan lisätä, sillä 40 % on harjoittelun pidentämisen ja vaatimusten lisäämisen kannalla.

Kieliharjoittelun ei tule pidentää opiskelua, vaan täydentää sitä, sillä onnistunut harjoittelujakso motivoi opiskelijaa. Opiskelumahdollisuuksien edistämiseen pitää panostaa, sillä opiskelua kieliharjoittelumuotona puoltavat monet seikat. Mm. kontaktien luominen paikallisiin opiskelijoihin koettiin kaikissa eri harjoittelutapoja edustavissa ryhmissä tärkeäksi, opiskelemassa olleilla kontakteja oli enemmän kuin muilla. Yhteistyösopimusten perusteella opiskelijat vapautuvat lukukausimaksuista, vaihto-ohjelman kautta järjestyy niin asunto kuin viisumikin ja opiskelijat saavat tukea kaikissa harjoittelun järjestelyissä. Keskitetyllä kieliharjoittelulla on mahdollista poistaa muutamia tutkielmassa esiin tulleita harjoittelun epäkohtia. Tutut ja ”testatut” harjoittelukohteet edesauttavat tason säilyttämistä, harjoittelun vapaamuotoisuus on kuitenkin hyvä säilyttää.

Laitoksen olisi tehostettava kieliharjoittelua koskevaa informaatiotaan ja mietittävä miten opiskelijat voisivat saada paremmin korvaavuuksia vaihtojakson opinnoista, esimerkiksi saisiko pidemmästä harjoitteluajasta enemmän opintoviikkoja. Vaihto-ohjelmia organisoivien kansainvälisten asioiden tulisi mainostaa enemmän vaihtoon lähteville tarkoitettuja infotilaisuuksia, joissa Venäjällä vaihdossa olleet ja vaihtoa harkitsevat voivat kohdata. Tiedotusta helpottaisivat myös esimerkiksi kieliharjoittelulle rakennetut www-sivut, joille koottu tieto ja linkit erilaisiin harjoitteluun liittyviin aineistoihin olisivat kaikkien käytössä. Matkakertomusten keräämistä (myös kielikursseilla olleilta) tulisi tehostaa ja mainostaa, sillä parhaita asiantuntijoita kieliharjoittelukohteiden suhteen ovat aiemmin vaihdossa olleet opiskelijat. Heihin harjoitteluun lähtevät luottavat.

РЕЗЮМЕ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ

Языковая практика на кафедре перевода русского языка

В настоящей дипломной работе рассматривается, каким образом студенты кафедры перевода русского языка Тамперского университета проходили языковую практику, входящую в учебный план. Кроме этого, выясняются причины, повлиявшие на выбор определенной формы языковой практики, разные практические приготовления, связанные с языковой практикой, и мнения студентов, например, о целях, выполнении и полезности языковой практики. В случаях, в которых форма выполнения языковой практики – учеба за границей, рассматриваются также содержание учебы, и специально мнения студентов, учившихся в университетах, с которыми Тамперский университет имеет договор о сотрудничестве.

Методом исследования является опрос. Согласно учебному реестру, в учебных годах 1995-2000 50 студентов прошли языковую практику или получили за нее кредиты. Вышеуказанным студентам была послана анкета. Материал данной работы состоит из 30 заполненных анкет, то есть 60 % входящих в выборку ответило на опрос.

Структура работы

В начале настоящей работы автор рассматривает связь между языком и культурой и значение этой связи для студента переводоведения. Будущим переводчикам ясно, что знание традиций, культуры и общества страны языка перевода необходимо для функционирования межкультурной коммуникации. Кроме значений слов, необходимо знать их нюансы и социальные контексты в другой культуре, а также знать разницу и сходство между своей и чужой культурой. На

коммуникацию с представителем чужой культуры влияют, в частности, стереотипы и этноцентризм. Знание и понимание уменьшают создание стереотипов. Незнакомой культурой лучше всего овладеть, находясь в ней, так как она дает много импульсов учащемуся. Таким образом, языковую практику можно считать возможностью мотивировать студентов; удачное употребление языка в реальных ситуациях очевидно мотивирует студента больше изучения подробностей, связанных с культурой, на лекции.

Краткий обзор некоторых прежних исследований, сделанных о языковой практике, доказывает, что ситуация с языковой практикой практически не меняется. Даже сегодня нет достаточной подготовки для языковой практики. Также несколько проблем, упомянутых в прежних исследованиях (таких как недостаточная предварительная информация и состав групп часто только из финнов), по-прежнему существует.

Согласно требованиям, предъявляемым к языковой практике по русскому языку в учебном плане Тамперского университета, студент может проходить ее, принимая участие в языковых курсах минимум два месяца, либо занимаясь другой развивающей владение языком деятельностью. С осени 2000 года студенты могут участвовать также в т.н. включенном обучении: это совместный проект кафедр русского языка финских университетов с некоторыми российскими университетами. Студенты учатся в российском университете в своей группе по определенному плану и сдают 15 кредитов в течение одного семестра. Естественно студенты могут принимать участие и в программах по обмену. Тамперский университет сотрудничает с четырьмя российскими университетами и одним украинским. Со всеми названными университетами заключен договор, который делает возможным обмен от 2 до 5 студентов от каждой стороны сроком на

один семестр. Принимающая сторона берет на себя расходы по пребыванию студентов в своей стране, что включает оплату размещения и стипендию.

Далее в работе кратко говорится об опросе в качестве исследовательского метода и об оформлении анкеты. На кафедре перевода русского языка не собираются сведения о выполнении языковой практики, поэтому надо было опросить или интервьюировать всех входящих в выборку студентов. Проведение опроса поддержали многие факторы: это значительно дешевле и проще, чем организовать интервью; все входящие в выборку студенты получили довольно одновременно одинаковые вопросы; у студентов было достаточно времени, чтобы ответить, потому что от них не требовалось заполнить анкету за один раз. Помимо этого, в проведении опроса влияние интервьюера исключено.

Основные результаты исследования

Результаты опроса и предложения по улучшению языковой практики рассматриваются в четвертой главе. Ответы студентов анализируются по принципам качественного и количественного анализа. Автору невозможно представить все результаты исследования в рамках данного резюме. Здесь указаны лишь основные направления исследования.

Обычно студенты отправляются на языковую практику после второго или третьего учебного года. Самая популярная форма выполнения языковой практики – учеба в стране изучаемого языка. Обменные программы университета (50 % ответивших на опрос учились по этим программам) привлекают студентов из-за легких приготовлений, бесплатного обучения и учебы сроком в один семестр. Языковые

курсы (30 % ответивших на опрос участвовали в них в Санкт-Петербурге) вызвали интерес именно благодаря времени года, т.е. лето. Другие влияющие факторы были семейное положение и некоторые студенты упомянули желание учиться в Санкт-Петербурге, куда университет не организует студенческого обмена для студентов русского языка. 10 % ответивших на опрос самостоятельно нашли учебное место, и 10 % проходило практику в форме работы. Большинство студентов училось или работало в Санкт-Петербурге, Петрозаводске или Москве. Большинство также проходило языковую практику за один раз, только часть участников языковых курсов разделила практику на два периода. Срок языковой практики довольно короткий: 30 % студентов было на практике требуемые два месяца; 83 % было на практике 2-4 месяца.

Независимо от формы практики никто не получил достаточной информации о будущем месте практики или о возможном учебном плане перед отправлением на практику. Отсюда следует, что студенты незначительно планировали учебу, что отразилось на сданных кредитах и соответственно на засчитанных в Тамперском университете кредитах. Языковая практика по русскому языку пока не совсем соответствует студенческому обмену, в который входит планирование учебы и всего обменного периода. Так как университеты, сотрудничающие с Тамперским университетом, не имеют напечатанных учебных планов, студенты, уже выполнившие языковую практику, являются важными источниками информации. Большинство ответивших на опрос считает нужным улучшение инструктажа по практике. Предложенные студентами формы - совместные информационные мероприятия и создание справочника. В процессе подачи заявлений у студентов все же не было проблем, также маленькие трудности во время практики считались относящимися к делу.

Большинство ответивших (90 %) сообщило, что отправилось бы на практику даже без ее обязательного характера. 70 % считает практику полезной, и вообще замечания студентов говорят о положительном отношении к языковой практике. Лучшими чертами практики назывались, например, пребывание и учеба в реальной обстановке, испытание культурных различий и улучшение владения языком.

77 % ответивших на опрос оценило выполнение своих целей в хорошей степени или в приемлемой. Тремя важнейшими поставленными перед практикой целями являлись улучшение владения языком, страноведение и знакомство с русской культурой и новые впечатления. Те же самые цели считались также после практики важнейшими достижениями. Несмотря на то, что формой практики у большинства отвечающих являлась учеба, занятия и курсы не упоминались среди важнейших целей или достижений.

Уровень студентов в российских университетах определялся с помощью различных методов: в тестировании перед началом обучения участвовало 2/3 студентов, учащихся на языковых курсах, но лишь 1/3 проходящих практику в университете студентов. Также на основании интервью, дискуссии или оценки самого студента, студенты делились на группы. Половина учащихся сообщила, что их уровень никак не определялся. Во многих ответах выяснилось, что часто группы состояли из студентов разного уровня или большей частью только из финских студентов. Это влияло отрицательно на мотивацию. Студенты были довольны обучением, но некоторые из них считали пребывание в обстановке русского языка и культуры более полезным.

Учеба во время языковой практики включала в себя, в частности, грамматику, фонетику, разговорную практику, художественную литературу, фразеологию, политологию, занятия по коммерческим и политическим темам, язык средств массовой информации и перевод с финского и русского языка. Во многих случаях возможно было участвовать только в определенных курсах. Между различными формами обучения (языковые курсы, студенческий обмен и самостоятельно организованная учеба) не было значительной разницы с точки зрения содержания учебы.

Практические приготовления, связанные с языковой практикой, не причиняли много проблем студентам. Участвующие в языковых курсах и самостоятельно организовавшие учебу посетовали на расходы, причиненные практикой. Половина ответивших получила визу без проблем, половина имела небольшие трудности, например, не получив визу на целый период практики, студенты были вынуждены продлевать ее в России.

Контактов между финскими и русскими студентами было очень мало, о чем многие отвечающие и пожалели. За исключением платных экскурсий в окрестности или по городу, российскими университетами или работодателями не было организовано программ свободного времени. Свободное время студенты проводили часто вместе, поэтому самым употребительным языком свободного времени был в принципе финский: 60 % ответивших пользовалось только финским или вместе с ним русским и/или английским языком. С другой стороны, треть ответивших сообщила, что самым употребительным языком в свободное время был русский язык.

Чтобы интенсифицировать языковую практику студенты предложили, в частности, добавление контактов с русскими студентами, систему

шефства старших студентов, равноправное возмещение кредитов, разделение финских студентов на разные группы и достаточную информацию об учебном плане перед практикой. Размещение в семье также рекомендуется, потому что так студенты говорят больше по-русски, чем живя в общежитии. 50 % ответивших поддержало идею добавления кредитов, получаемых за практику, и их соразмерность сроку практики. Вообще студенты считают, что значение языковой практики в образовании следует подчеркнуть: 40 % поддержало продление срока практики и добавление предъявляемых к ней требований.

Учеба в иностранном университете как форма языковой практики – самая популярная. Ее поддерживают многие аспекты. Например, по договорам о сотрудничестве в определенных университетах бесплатная учеба; отправляющий университет заботится о процессе подачи заявлений; принимающий университет организует размещение в общежитии и выплачивает стипендию. Пребывание и обучение сроком в один семестр также позволяют студенту более эффективно ориентироваться в незнакомой культуре. Языковая практика не должна продлевать учебу. Хорошо спланированная учеба сроком в один семестр приносит студенту больше пользы, чем кратковременные курсы, даже с точки зрения кредитов. В студенческом обмене все же заключаются и некоторые проблемы (такие как неполная информация об учебном плане и 'финские группы'). Также важно, информировать студентов и о других возможностях, например, как устроиться на работу или самостоятельно подать заявление в российский университет. Возможность выбирать самую подходящую для себя форму выполнения языковой практики - также способ мотивировать студента.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1994. *Laadullinen tutkimus*. 2., uudistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1995. *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. 1.-2. painos. WSOY, Juva.
- Erasmus-opiskelijan opas 2000-2001*. 4. painos. Tampereen yliopiston Opinto- ja kansainväliset asiat. Tampereen yliopistopaino Oy.
- Eskola, Antti 1967. *Sosiologian tutkimusmenetelmät II*. WSOY, Porvoo.
- Garam, Irma 2000. *Kansainvälisyyttä käytännössä. Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla opiskelusta*. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 18/2000. Helsinki.
- Gudykunst, William B. & Kim, Young Yun 1997. *Communicating with Strangers. An Approach to Intercultural Communication*. Third edition. McGraw-Hill, United States of America.
- Halinoja, Raimo 1998. Kouluttautuminen monikulttuurisuuteen. Teoksessa Salo-Lee, Liisa & Malmberg, Raija & Halinoja, Raimo: *Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä*, 115-131. 2. painos. Yle-Opetuspalvelut. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Heikkilä, Tarja 2001. *Tilastollinen tutkimus*. 3., uudistettu painos. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Hämäläinen, Petri 1998. *Kyselytutkimuksen tekeminen ja analysointi*. Pro gradu –tutkielma. Matemaattisten tieteiden laitos, Tampereen yliopisto.
- Ignatius, Eero 1976. *Korkeakoulujen vieraiden kielten opiskelijoiden ulkomaan kieliharjoittelulle asetettavista tavoitteista – Eri asiantuntijaryhmien näkemyksiä*. Pro gradu –työ. Kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto.

Kankaansyrjä, Rauni & Turunen, Natalia 1997. Kulttuurierot opiskelijan kieli- ja kulttuuritietoisuuden kehittäjinä. Teoksessa Laihiala-Kankainen, Sirkka & Rasčetina, Svetlana (toim.) *Kielikontakteja*, 103-118. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistopaino.

Korkeakoulujen ja kieli-instituuttien kieliharjoittelu: nykytila ja kehittämisehdotuksia. Valtakunnallisen kieliharjoitteluprojektin raportti 8/1977. Helsingin yliopisto, Opintoasiaintoimiston tutkimuksia ja selvityksiä.

Laihiala-Kankainen, Sirkka 1997. Kieli ja koulutus kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa. Teoksessa Laihiala-Kankainen, Sirkka & Rasčetina, Svetlana (toim.) *Kielikontakteja*, 7-22. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopistonpaino.

Mäkelä, Klaus 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, Klaus (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*, 42-61. Painokaari Oy, Helsinki.

Opiskelemaan Venäjälle, 2001. Toim. Hämäläinen, Asta & Honkaheimo-Antonen, Jenny. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus. Multiprint.

Phillips, Bernard S. 1971. *Social Research. Strategy and Tactics*. Second edition. The Macmillan Company, United States of America.

Salo-Lee, Liisa 1998. Kieli, kulttuuri ja viestintä. Teoksessa Salo-Lee, Liisa & Malmberg, Raija & Halinoja, Raimo: *Me ja muut. Kulttuurienväläinen viestintä*, 6-35. Yle-Opetuspalvelut. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Seppälä, Vesa 1977. *Johdatus sosiologian tutkimusmenetelmiin*. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja C-31. Oy Gaudeamus Ab, Helsinki.

Tampereen yliopiston Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1998-2000. Toim. Terttu Orpana. RT-Print Oy, Pieksämäki.

Tampereen yliopiston Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 2000-2002. Toim. Terttu Orpana. Kirjakas Ky, Nurmijärvi.

Ulkomaille opiskelemaan? Perusasiat pähkinänkuoressa 2001-2002.

Tampereen yliopiston Opinto- ja kansainvälisten asiain osasto.
Multiprint Oy, Tampere.

Yli-Renko, Kaarina 1993. *Intercultural Communication in Foreign Language Education*. Research Reports A:168. University of Turku, Faculty of Education. Turun yliopiston offsetpaino.

WWW-LÄHTEET

<http://www.uta.fi/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2000/kansainvalisyys/>

http://www.uta.fi/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2000/tutkinto_opiskelijat/

http://www.uta.fi/tkk/tilastoja/opiskelijat/v2001/tutkinto_opiskelijat/

<http://wwwedu.oulu.fi/homepage/lkuure/ad00proj/X/kielenop.htm>

Tampereella 6.6.2000

Hyvä vastaanottaja!

Teen parhaillaan pro gradu -tutkielmaa kieliharjoittelun suorittamisesta Tampereen yliopiston venäjän kielen kääntäminen ja tulkkaus -oppiaineessa. Tutkimukseni kohteena ovat mm. erilaiset kieliharjoittelun suoritustavat, ulkomaisten opintojen sisällöt sekä kieliharjoitteluun yleensä liittyvät käytännön järjestelyt. Tällaista tietoa on mahdotonta saada koottua ilman haastatteluja tai kyselyjä, koska laitoksellakaan ei sitä järjestelmällisesti kerätä. Pyrinkin kyselyn avulla valottamaan asiaa ja saamaan pohjan tutkimukselleni.

Tarkastelen suhteellisen "tuoreita" suorituksia ja olen selvittänyt opiskelijarekisteristä ketkä ovat suorittaneet kieliharjoittelunsa lukuvuosien 1995-2000 aikana (helmikuuhun mennessä). Käytännössä kieliharjoittelu on ehkä suoritettu osittain tai jopa kokonaan jo aiemmin, mutta merkintä suorituksesta on haettu ko. ajanjaksona. Olen lähettänyt tämän kyselyn kaikille niille opiskelijoille, joilla on merkintä suoritetusta kieliharjoittelusta venäjän oppiaineessa ko. ajalta ja jotka ovat antaneet luvan tietojensa luovuttamiseen.

Olet tärkeä osa tutkimustani, sillä kyselyn kohdejoukko on suhteellisen pieni, ja aineistoni muodostuu suurelta osin palautetuista vastauksista. Tutkimukseni onnistumisen kannalta onkin tärkeää, että sinäkin osallistut kyselyyn. Olisin kiitollinen, jos vastaisit seuraavassa esittämiini kysymyksiin mahdollisimman todenmukaisesti. Mikäli olet suorittanut kieliharjoittelusi useammassa osassa, merkitsethän kutakin jaksoa koskevan tiedon erikseen (mikäli kokemuksesi eroavat eri kieliharjoittelujaksoissa). Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä sinun tarvitse ilmoittaa nimeäsi edes minulle vastausta lähettäessäsi. Olisin kuitenkin erittäin kiitollinen, jos ilmoitat lopussa nimesi mahdollisten lisäkysymysten varalta. Kaikkien vastaajien nimet jäävät vain minun tietooni. Kyselyn tuloksia voidaan käyttää laitoksemme opiskelijoiden hyväksi.

Pyydän ystävällisesti lähettämään vastaukset 22.6.2000 mennessä. Ohessa on valmiiksi maksettu kuori, jolla voit postittaa vastauksesi. Palautuskuorten numerointi helpottaa palautusten seurantaa.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi ja ajastasi!

Sanna-Maria Tolvanen

Puh. 215 6234 (työ), 223 5095 (koti)

Email: st12667@uta.fi

KIELIHARJOITTELUN ARVIOINTI

Vastaa ystävällisesti alla oleviin kysymyksiin joko merkitsemällä mielestäsi sopivin vaihtoehto (joita voi olla useitakin joissakin kysymyksissä) tai kirjoittamalla lyhyesti kokemuksesi / mielipiteesi sille varattuun tilaan. Tarvittaessa voit jatkaa erilliselle paperille. **Huomioi kaikki harjoittelujaksosi, jos olet suorittanut kieliharjoittelun useammassa osassa.**

TAUSTATIEDOT

- Sukupuoli: ___ nainen ___ mies
- Siviilisäätö kieliharjoittelun suoritushetkellä (*ensimmäistä kertaa harjoitteluun lähtiessäsi*):
 ___ sinkku ___ seurustelin ___ avoliitto ___ avioliitto
- Ikä kieliharjoittelun suoritushetkellä (*ensimmäinen harjoittelujakso*): ___ vuotta
- Pääaineesi: ___ Venäjän kielen kääntäminen ja tulkkaus
 ___ Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus
 ___ Suomalais-saksalainen käännösviestintä
 ___ muu; mikä? _____
- Suorititko kieliharjoittelun yhtäjaksoisesti vai useammassa osassa? Jos suoritit useammassa osassa, kerro lyhyesti miksi.
 ___ yhdessä osassa ___ useammassa _____

- Milloin olet suorittanut kieliharjoittelusi ja missä vaiheessa opintojasi (perus- / aine- / syventävissä opinnoissa)? Alleiviivaa opintojesi vaihe ja ilmoita mahdollisimman tarkka suoritusajankohta (kk/vuosi-kk/vuosi). *Merkitse kaikki kieliharjoittelujaksot.*
 Perus- / aine- / syventävät opinnot
 Kieliharjoittelu suoritettu: _____
 Opintojen aloitusvuosi: _____

7. Miten ja missä suoritit kieliharjoittelun? *Merkitse kaikki eri suoritustavat ja kohteet.*

- ___ kielikurssi _____
 ___ harjoittelu _____
 ___ työ _____
 ___ opiskelu yliopiston vaihdossa _____
 ___ opiskelu muualla; missä? _____
 ___ kielialueella oleskelu _____
 ___ muulla tavalla; miten? _____

8. Kieliharjoittelusi kesto (*yhteensä, jos suoritettu useammassa osassa*)?

- ___ 2 kk ___ 6 – 12 kk
 ___ 2 – 4 kk ___ > 12 kk
 ___ 4 – 6 kk

KIELIHARJOITTELUKOHTEN VALINTA JA HAKUPROSESSI

9. Kerro mitkä tekijät vaikuttivat kieliharjoittelusi suoritustavan **ja** kohteen valintaan. (*Merkitse kaikki valintaasi vaikuttaneet tekijät, huomioi kaikki harjoittelujaksot.*)

- ___ laitos / yliopisto hoiti kieliharjoittelun / opiskelijavaihdon järjestelyt
 ___ opetuksesta ei tarvinnut maksaa
 ___ ystäväni / kurssikaverini oli suorittanut kieliharjoittelun ko. tavalla tai ko. paikassa (alleviivaa kumpi)
 ___ pidemmästä vaihtoperiodista enemmän hyötyä
 ___ halusin suorittaa kieliharjoittelun kesällä
 ___ halusin päästä välillä käymään Suomessa
 ___ halusin ehdottomasti ko. kaupunkiin
 ___ perhesuhteisiin liittyvät syyt
 ___ taloudelliset syyt (halusin samalla ansiotyöhön)
 ___ muut syyt; mitkä? _____

Jos sinulla oli useampia vaihtoehtoja, miten päädyit valitsemaasi kohteeseen?

10. Riippuen harjoittelun suoritustavasta, mistä / keneltä sait tiedon kieliharjoittelun suoritushetkellä ko. kohteesta.

- laitokselta
- kieliharjoittelussa aiemmin olleilta opiskelijoilta
- yliopiston kansainvälisistä asioista
- Suomen ja Venäjän kansojen ystävyysseurasta (SVYS)
- Kansainvälisen henkilövaihdon keskukselta (CIMO)
- olin itsenäisesti yhteydessä kieliharjoittelukohteeseen
- tuttavalta / sukulaiselta
- muu taho; mikä? _____

Entä miten mielestäsi eri vaihtoehdoista on saatavilla tietoa? _____

Koitko esimerkiksi puutteelliset kommunikointiyhteydet, yliopistojen www-sivustojen / e-mail-yhteyksien puuttumisen tai informaation saatavuuden ongelmaksi suunnitellessasi kieliharjoittelujaksoa? Kerro lyhyesti. _____

11. Kieliharjoittelukohteen valittuasi, mitkä olivat pääasiallisimmat tietolähteesi (jokin kohdassa 10 mainituista / tuleva harjoittelupaikka / muu)? _____

12. Kuka hoiti kieliharjoittelupaikkaan hakemisen ja siihen liittyvät käytännön järjestelyt?

- yliopisto (=kansainvälisten asiain toimisto)
- laitos
- hoidin itse
- muu taho; mikä? _____

13. Entä miten kuvailisit hakuprosessia?

- sujuva
- melko sujuva
- melko työläs
- hidas ja työläs

Mitä hankaluuksia mahdollisesti kohtasit hakuvaiheessa / mitkä asiat olivat työläimpiä järjestää? _____

14. Milloin aloit valmistelevaan kieliharjoitteluun lähtöä (kuinka paljon aikaisemmin ennen suunniteltua lähtöä)? Entä kauanko sinulta kului aikaa hakuprosessiin? _____

15. Millaista apua sait laitokselta järjestelyissä (saitko esimerkiksi etukäteisvalmennusta, infoa tai käytännön neuvoja)? _____

16. Onko kieliharjoitteluun ohjauksessa (= *ennen harjoitteluun lähtöä*) mielestäsi tarvetta parantamiseen; jos kyllä niin, miten mielestäsi ohjausta olisi parannettava? _____

17. Millaista tietoa sait etukäteen kieliharjoittelukohteestasi yleensä sekä mahdollisen kohdeyliopiston opetustarjonnasta? Entä vastasiko etukäteistieto todellisuutta? _____

Suunnittelitko etukäteen opintojasi? _____

18. Millaiset asuntojärjestelyt sinulla oli ja kuka ne hoiti? _____

Saitko tiedon asunnosta ennen harjoitteluun lähtöäsi, vastasiko asunnon taso vuokraa? _____

19. Koitko kieliharjoittelun aikana tai sitä ennen vastoinkäymisiä tai ongelmia? Liittyivätkö ongelmat pääosin

- ___ kieliharjoittelupaikan hakuprosessiin
- ___ opiskeluun / työhön
- ___ kieleen
- ___ erilaiseen kulttuuriin ja vieraisiin tapoihin
- ___ asumiseen ja elämiseen
- ___ käytännön järjestelyihin ennen harjoittelua (viisumi –yms. asiat)
- ___ käytännön asioihin harjoittelussa; mihin? _____
- ___ kieliharjoittelun kustannuksiin
- ___ muuhun; mihin? _____

KIELIHARJOITTELU KÄYTÄNNÖSSÄ (kysymykset 20-22 kaikille, 23-30 opiskelemissa olleille)

20. Olisitko lähtenyt kieliharjoitteluun ellei se kuuluisi pakollisena osana tutkintoon? Lyhyt perustelu. _____

21. Olitko ollut Venäjällä/IVY-maissa/Neuvostoliitossa ennen kieliharjoitteluun lähtöäsi? Jos kyllä, niin kerro lyhyesti miksi ja miten pitkän aikaa? _____

22. Mitkä olivat kieliharjoittelulle asettamasi tavoitteet / ennakko-odotukset? *Numeroi kolme merkittävintä tärkeysjärjestyksessä.*

- ___ kielitaidon parantaminen
- ___ vieraaseen kulttuuriin tutustuminen ja maantuntemus
- ___ opintosuoritukset
- ___ kurssit, joita ei Tampereen yliopistossa ole tarjolla
- ___ uudet kokemukset
- ___ muu; mikä? _____

23. Osallistuitko yliopiston omien sopimusyliopistojen vaihto-ohjelmiin (Petroskoin yliopisto, Moskovan lingvistiikan yliopisto, Moskovan valtiollinen Lomonosovin yliopisto, Taloustieteiden Plehanov-akatemia, Kiovan Taras Shevchenko -yliopisto)? *Jos et, siirry kohtaan G. Jos osallistuit, jatka kohtiin A-F.*

A. Missä yliopistossa opiskelit? _____

B. Saitko ennen vaihtoon lähtöäsi tietoa kohdeyliopistosta ja sen opetustarjonnasta

___ riittävästi

___ jonkun verran

___ ei sanottavasti?

C. Järjestikö kohdeyliopisto ohjattua perehdytystä opintoihin tai käytännön asioihin?

D. Vastasiko toteutunut vaihto mahdollisia ennakkotietojasi yliopiston opinto-ohjelmasta ja tarjonnasta? (Esimerkiksi toteutuivatko ilmoitetut kurssit yms.) __

E. Mikä oli parasta vaihtoyliopistossasi **ja** yliopiston omassa vaihto-ohjelmassa? Entä huonointa? _____

F. Jouduitko maksamaan kohdeyliopistossa jotain maksuja; jos kyllä, niin mitä?

G. Miksi yliopiston vaihto-ohjelmat eivät kiinnostaneet sinua?

___ en halunnut opiskelemaan

___ opiskelu ei ole yhtä tehokasta kuin kotimaassa

___ taloudelliset syyt

___ opintojen hidastuminen (vaihtopaikat koko lukukaudeksi)

___ perhesuhteisiin liittyvät syyt

___ järjestin opiskelupaikan ven. yliopistosta muuta kautta

___ muu syy; mikä? _____

24. Oliko sinulla kieliharjoittelu aikana motivointiongelmia? (Esimerkiksi osallistumisessa opetukseen?) _____

Mistä mielestäsi mahdolliset ongelmat johtuvat? _____

Entä miten ehdotat, että motivoitumista voisi parantaa? _____

25. Mikäli olit kielikurssilla tai muuten opiskelemassa, miten tasosi määriteltiin opintojen alussa? _____

26. Entä oliko ryhmässäsi pääosin

___ muita suomalaisia

___ muita ulkomaalaisia

___ venäläisiä?

27. Kerro lyhyesti, millaisia kursseja valitsit. Opiskelitko sivuaineitasi; jos kyllä, niin mitä?

28. Saitko osallistua haluamillesi kursseille vai rajoitettiin opiskeluoikeuttasi jotenkin?

29. Saitko vaihdosta palattuasi korvattua kursseja (jos kyllä, niin mitä?) vai sisällytettiin ulkomaiset opintosi vapaavalintaisiin opintoihin? Vaihdossa suorittamasi opintoviikkomäärä? _____

30. Oliko opetus mielestäsi

___ liian vaativaa

___ sopivaa ja tasosi mukaista

___ ei haastavaa?

Koitko, että sait opetuksesta todella jotain "irti"? _____

KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT JA VAPAA-AIKA

31. Kieliharjoittelun rahoittaminen: Miten rahoitit harjoittelujaksosi? *(Merkitse kaikki eri rahoituslähteet ja huomioi kaikki harjoittelujaksot.)*

- opintotuki + asumislisä
- opintotuki + asumislisä + laina
- Tampereen yliopiston myöntämä matka-apuraha
- vaihtoyliopiston myöntämä apuraha
- Venäjän hallituksen apuraha
- muu apuraha; mikä? _____
- omat säästöt
- vanhempien taloudellinen avustus

32. Hoiditko itse viisumianomuksen, entä sujuiko se ongelmitta? Jos et hakenut itse viisumia, kerro miten asia hoitui. _____

33. Mikä oli kieliharjoittelussa vapaa-ajallasi pääasiallisesti käyttämäsi kieli?

- venäjä
- suomi
- englanti
- muu; mikä?

34. Oliko kieliharjoittelusi aikana järjestettyä vapaa-ajan ohjelmaa? Millaista? _____

35. Saitko kontakteja venäläisiin joko vapaa-aikanasi tai mahdollisen opiskelun/työn yhteydessä? Entä matkustelitko kohdemaassa kieliharjoittelusi aikana? _____

HARJOITTELUSTA PALATTUASI

36. Mikä oli mielestäsi kieliharjoittelun suurin anti? *Numeroi kolme merkittävintä tärkeysjärjestyksessä.*

___ kielitaidon karttuminen

___ uuteen kulttuuriin ja uusiin tapoihin tutustuminen

___ opintosuoritukset

___ uudet tuttavat ja kokemukset

___ muu; mikä? _____

Miten arvioisit edellä kohdassa 22 kysytyjen tavoitteidesi toteutumista? _

37. Miten koit harjoittelun jälkeen kielitaitosi parantuneen? Oliko osaamisen tason nousu

___ huomattava

___ hieman parannusta

___ vähäinen?

38. Muuttuiko ammatinvalintasi / opiskelualasi harjoittelujakson kokemusten vuoksi? Jos kyllä, niin minkä arvioit pääasialliseksi syyksi? _____

39. Koitko harjoittelun

___ hyödyllisenä osana opiskeluasi

___ pakollisena oleskeluna Venäjällä

___ muuna?

Entä oletko viettänyt pidempiä ajanjaksoja Venäjällä / Ukrainassa / IVY-maissa kieliharjoittelun suorittuasi? Kerro lyhyesti. _____

40. Olivatko odotuksesi ennen kieliharjoittelua erilaiset kuin todellisuus? Jos niin, mitkä asiat yllättivät eniten? _____

41. Mitä jäit kaipaamaan kieliharjoittelujaksoltasi? Millaisia parannusehdotuksia sinulla on liittyen kieliharjoittelun toteuttamiseen ja sen käytännön järjestelyihin? _____

42. Oliko harjoitteluajankohdasi mielestäsi oikea, vai olisiko sitä pitänyt aikaistaa / siirtää myöhemmäksi? _____
43. Kirjoititko kieliharjoittelukokemuksistasi raportin laitokselle tai jollekin muulle taholle?

44. Suositteletko kieliharjoittelun suorittamista valitsemallasi tavalla **tai** kohteessa? Lyhyt perustelu. _____
45. Onko harjoittelukokemuksistasi ollut etua mm. työpaikan saannissa? _____

46. Pitäisikö kieliharjoittelulle antaa mielestäsi enemmän painoarvoa koulutuksessa? (tulisiko sen esim. olla pidempi, pitäisikö sille asettaa tiettyjä vaatimuksia tai siitä saada enemmän opintoviikkoja yms.) Lyhyt perustelu. _____

47. Mikä kieliharjoittelussa oli mielestäsi parasta, entä mikä huonointa? _____

Jos mielessäsi on vielä jotain kieliharjoitteluun liittyvää mitä edellä ei kysytty, mutta josta arvelet olevan hyötyä tuleville harjoitteluun lähtijöille, kirjoita terveisesi tähän. Voit myös halutessasi kommentoida kyselyä. _____

Halutessasi ilmoita nimesi sekä miten sinut parhaiten tavoittaa mahdollisten lisäkysymysten varalta.

Nimi: _____

Yhteystiedot: _____

Kiitos vastauksestasi!

Tampereella 6.7.2000

Hyvä vastaanottaja!

Lähetin Sinulle kesäkuun alussa kyselyn venäjän kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineessa suorittamaasi kieliharjoittelua koskien. Toistaiseksi en ole saanut vastaustasi. Mikäli kuitenkin olet jo vastauksesi postittanut, tämä muistutus on aiheeton.

Koska kyselyni kohderyhmä on melko pieni (kieliharjoittelunsa lukuvuosien 1995-2000 aikana suorittaneet), jokainen saamani vastaus on tärkeä. Huomioi, että käytännössä olet voinut suorittaa kieliharjoittelusi osittain tai jopa kokonaan jo aiemmin, mutta merkintä suorituksesta on haettu ko. ajanjaksona.

Tutkimukseni etenemisen kannalta on tärkeää, että sinäkin osallistut kyselyyn. Kesä on kiireistä aikaa ja lomailemaankin pitäisi ehtiä. Kyselyyni vastaaminen ei kuitenkaan vie kuin hetken ajastasi, joten olisin hyvin kiitollinen, jos ehdit vastaamaan.

Pyydän ystävällisesti lähettämään vastaukset 31.7.2000 mennessä. Lähetän ohessa sekä kyselylomakkeen että uuden valmiiksi maksetun kuoren, jolla voit postittaa vastauksesi. Palautuskuorten numerointi helpottaa palautusten seuranta.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi ja ajastasi ja hyvää kesän jatkoa!

Sanna-Maria Tolvanen

Puh. 215 6234 (työ), 223 5095 (koti)

Email: st12667@uta.fi